

L'amic Fritz

Project Gutenberg's L'amic Fritz, by Emile Erckmann and Alexandre Chatrian This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: L'amic Fritz

Author: Emile Erckmann and Alexandre Chatrian

Translator: Joan Sitjar (AKA Josep Carner)

Release Date: February 22, 2006 [EBook #17819]

Language: Catalan

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK L'AMIC FRITZ ***

Produced by Ricard Samarra

L'AMIC FRITZ.

I.

Quan Zacaries Kobus, jutge de pau a Huneburg, finà en 1832, Fritz Kobus, son fill, veient-se al cap d'una bella casa de la plaça de les Acàcies, d'una bona hisenda a la vall de Meisenthal i d'un bé de Déu d'escuts col·locats en sòlides hipoteques, eixugà les seves llàgrimes, i es digué amb l'Eclesiastès: -Vanitat de vanitats! tot és vanitat! ¿Quin aventatge donen als homes llurs treballs damunt la terra? L'una generació passa i l'altra ve: el sol s'aixeca i es pon avui com ahir; el vent bufa a tramuntana, i després bufa a migjorn; els rius van a la mar, i la mar no se n'emplena; totes les coses treballen més que l'home no arribarà a dir; l'ull no és mai saciat de veure ni l'orella d'oïr; hom oblida les coses passades, hom oblidarà les que vindran; la millor cosa és el vagar... per no haver de fer-se cap retret.

Així fou com raonà Fritz Kobus en aquell dia.

I l'endemà veient que el dia abans havia raonat bé, afegí encara:

-Et llevaràs entre set i vuit del matí, i la vella Katel et portarà ton desdèjuni, escollit per tu mateix, a ton grat. En acabat podràs anar o bé al casino, a llegir el diari, o bé a donar un tomb pels camps, per fer-te venir gana. A migdia, tornaràs per dinar; havent dinat, repassaràs els comptes, cobraràs les rendes i faràs els tractes. Al vespre, havent sopat, aniràs a la cerveseria del Gran Cérvol, a fer algunes partides de *youker* o de *rams* amb els que s'escaiguin de trobar-s'hi. Fumaràs pipes, buidaràs xops, i seràs l'home més feliç del món. Procura tenir sempre el cap fred, els peus calents i el ventre net: és el precepte del seny. I sobretot evita aquestes tres coses: d'esdevenir massa gras, de pendre accions industrials i de casar-te. Si ho compleixes, Kobus, goso predir-te que arribaràs a ésser vell com Matusalem. Els que vinguin darrera teu diran: -Era un home intel·ligent, un home de seny natural, un gai compare!- Què podries desitjar més, si el mateix rei Salomó declara que l'accident que colpeix l'home i el que colpeix la bèstia són el mateix accident; que la mort de l'un és la mateixa mort que la de l'altre, i que tots dos tenen el mateix alè!... ja que és així -pensà Kobus,- fem per manera, almenys, d'aprofitar-nos de nostre alè mentre ens és concedit d'alènar.

Doncs bé, per espai de quinze anys, Fritz Kobus seguí exactament la regla que s'havia marcat a l'avançada: sa vella criada Katel, la millor cuinera d'Huneburg, li serví sempre ells talls que més li plaién, cuinats de la manera que ell volia; tingué sempre la millor *choucroute*, el millor pernil, les millors llonganisses i el millor vi del país; consumí regularment una cinquena de xops de *bockbier* a la cerveseria del Gran Cérvol; llegí amb regularitat el mateix diari a la mateixa hora; i féu amb regularitat les seves partides de *Youker* i de *rams* tan aviat amb l'un com amb l'altre.

Tot canviava al seu voltant, i només Fritz Kobus no canviava. Tots sos vells companys ascendien en llur graduació, i Kobus no els tenia enveja. Al contrari: quan llegia en son periòdic que Yeri Hoos acabava d'ésser nomenat capità d'hússars per son coratge; que Frantz Sépel acabava d'inventar una màquina per a filar el cànem a meitat de preu; que Petrus acabava d'aconseguir una càtedra de metafísica a Munic, que Nickel Bischof acabava d'ésser condecorat amb l'orde del Mèrit per ses belles poesies; tot seguit s'alegrava i deia: -Ara veieu com malda, aquesta minyonia! Els uns es fan petar braços i cames per servir mos béns; els altres fan invencions per aconseguir-me les coses a sotapreu; els altres suen sang i aigua per escriure poesies i fer-me passar una bella estona quan estic tediosot... Ah! ah! ah!... bons minyons!

I les grosses galtes de Kobus s'inflaven; sa bocassa es fendia fins a les orelles, son nassàs s'esclafava de satisfacció; feia una riallada que no s'acabava mai més.

Altrament, havent tingut sempre cura de fer un exercici moderat, Fritz es trobava cada dia millor; Sa fortuna augmentava raonablement perquè no comprava accions i no volia enriquir-se de cop i volta; estava franc de tots els neguits de la família com a solter que havia restat; tot el secundava, tot el satisfieia, tot l'alegrava; era un exemple vivent del bon humor que us procuren el seny natural i la previsió humana, i, naturalment, tenint escuts tenia amics.

Impossible d'estar més content que Fritz; però no era del tot sense treball, perquè ja us podeu pensar les

innombrables proposicions de casament que havia hagut de refusar durant aquests quinze anys; ja us podeu pensar la mala fi de vídues i de noies que havien volgut consagrar-se a la seva felicitat, i totes les astúcies de les bones mares de família que de mes en mes i d'any en any havien assajat d'atreure'l a llur casa i fer-lo decidir a favor de Carlota o de Gretchen. No, no era sense treball que Kobus salvà la seva llibertat d'aquesta universal conspiració.

Sobretot el vell rabí David Sichel -el més gran ajustador de matrimonis que mai s'hagi vist en aquest pobre món,- el vell rabí s'acarnissava a voler casar Fritz. Hom hauria dit que la seva honor estava compromesa en l'èxit de l'afer. I el pitjor és que Kobus estimava molt el vell David: l'estimava per haver-lo vist, d'ençà de la infantesa, assegut del matí al vespre a casa del jutge de pau, son respectable pare; per haver-lo sentit fer veu de nas, discutir i cridar al voltant de son bressol; per haver saltat damunt ses velles cuixes magres, tot estirant-li la barbata; per haver après el parlar dels jueus alemanys de sa pròpia boca; per haver jugat en el pati de la vella sinagoga; i, finalment per haver dinat, d'allò més petit, a la tenda de fullam que David Sichel parava a casa seva, com tots els fills d'Israel, el dia de la festa dels Tabernacles.

Tots aquests records es mesclaven i es confonien dins l'ànima de Fritz amb els dies vells de la seva infantesa: així, doncs, no tenia plaer més gran que el de veure, de prop o de lluny, el perfil del vell rabí, amb el capell gastat decantant-se per avall de la testa, el pobre mocador de cap, de cotó negre, tirat sobre el bescoll, son vell capot verdosenc, d'ample coll greixós que li pujava fins a cobrir-li les orelles, el nas corbat que el tabac empastifava, la samarreta grisa, les cames llargues i magres, revestides de mitges negres que formaven sacsonassos, com posades al volt d'un mànec d'escombra, i ses sabates rodones de fermalls de coure. Sí: aquesta figura groguenca, plena de vigor i de bonhomia, tenia el privilegi d'alegrar Kobus més que cap altra d'Huneburg, i, tot seguit que el veia de lluny en el carrer, el cridava amb veu de nas, imitant el gest i la veu del vell rabí:

-Ei! ei! vell jueu de mala mena! Com anem? Vina, que et faré tastar el meu *kirschenwasser*.

Encara que David Sichel tingués més de setanta anys i Fritz no passés gaire dels trenta sis, es tutejaven, i no sabien estar-se l'un sense l'altre.

El vell rabí s'acostava, doncs, tot agitant el cap amb un aire grotesc i salmejant:

-Calavera... calavera!... No canviaràs mai, doncs? ¿Seràs sempre el mateix foll que jo havia conegut, que jo havia fet saltar damunt els genolls i que volia arrencar-me la barba? Kobus, has heretat l'esperit del teu pare: era un vell atarantat, que es pensava conèixer el Talmud i els Profetes millor que jo, i que es burlava de les coses santes com un veritable pagà! Si no hagués estat l'home millor del món, i no hagués dat, del tribunal estant, sentències tan belles com les de Salomó, hauria merescut la força! Tu te li assembles: ets un epicuri. Per això et perdono: cal que et perdoni.

Aleshores Fritz reia fins a saltar-li les llàgrimes, i pujaven plegats a pendre un vas de *kirschenwasser*, que el vell rabí no menyspreava pas. Parlaven, en la llengua dels jueus alemanys, dels afers de la vila, del preu dels blats, del bestiar i de tot. De vegades David necessitava diners, i Kobus li avançava quantitats bastant fortes sense interès. En una paraula, estimava el vell rabí, l'estimava molt, i David Sichel, després de sa muller Sourlé i sos dos fills Isidor i Natan, no tenia millor amic que Fritz; però abusava de la seva amistat volent casar-lo.

Tot just feia vint minuts que seien l'un davant l'altre (conversant d'afers i esguardant-se amb aquell plaer que dos amics gaudeixen sempre en veure's i oir-se i expressar-se a cor obert, sense segona intenció, cosa que mai vaga de fer amb els estranys), tot just estaven en aquella avinentesa, en un d'aquells moments que la conversa sobre els afers del dia s'acaba d'escolar, la fesomia del vell rabí agafava un tarannà somniós, després s'animava de sobte amb un estrany reflex, i ell exclamava:

-Kobus: coneixes la vidueta del conseller Roemer? Saps que és una dona bonica? Sí, una dona bonica! Té els ulls esplèndids, aquesta vidueta. A més, és molt amable. Sàpigues que despús ahir, passant jo davant casa seva, al carrer de l'Arsenal, ella que es decanta a la finestra i em diu: «-Ei! el senyor rabí Sichel! Quina alegria tinc de veure-us, senyor Sichel» Aleshores, Kobus, jo, tot sorprès, m'aturo, i li contesto somrient: «-¿Com un pobrissó xaruc, un David Sichel, podria encisar ulls tan esplèndids, senyora Roemer? No, no, això no és possible: massa m'adono que és per bonesa de cor que dieu aquestes coses!» I, verament, Kobus, és bona i graciosa, i, després, és ben llesta: és, segons les paraules del Càntic dels Càntics, com la rosa de Saro i el lliri de les valls- deia el vell rabí, animant-se cada vegada més.

Però, veient que Fritz somreia, s'interrompia, tot remenant el cap, i cridava:

-Ja rius!... sempre has d'estar rient! És manera de conversar, això? Vejam, no és com dic, ella?... no tinc raó?

-És mil vegades més bella, encara- responia Kobus; -però conta'm la resta: t'ha fet entrar a casa seva, veritat?... Vol tornar-se a casar?

-Sí.

-Ah! bé, és la vint-i-tres...

-La vint-i-tres que refuses de la meva pròpia mà, Kobus?

-És veritat, David, i amb sentiment, amb gran sentiment; voldria casar-me per dar-te gust, però, saps...

Aleshores el vell rabí s'arborava.

-Sí- deia, -ja sé que ets un egoista groller, un home que no pensa sinó en beure i en menjar, que s'ha ficat al cap idees extraordinàries de la seva grandesa. Doncs bé! t'equivoques, Fritz Kobus. Sí, t'equivoques refusant persones com cal, els millors partits d'Huneberg; perquè vas fent-te vell. Deixa passar tres o quatre anys, i et cendrejarà el cap. Aleshores em cridaràs, i diràs: «-David, cerca'm una dona! corre! No en veuries una que em convingués?» Però ja no serà hora, maleït calavera que de tot fas rialles! Aquesta vídua, volent-te, és encara massa bona!

Com més s'arborava el vell rabí, més reia Fritz.

-Es aquesta manera de riure!...- cridava David, aixecant-se i gronxant-se les mans vora les orelles; -és aquesta manera de riure, el que no puc veure!... Això m'arborava! No cal ésser foll, per a riure d'aquesta manera?

I, aturant-se:

-Kobus- deia, tot fent una ganyota de despit: -amb la teva manera de riure em faràs fugir de casa teva. ¿No pots mantenir la gravetat una vegada, una sola vegada en ta vida?

-Ala, vell jueu de mala mena!- deia Fritz, a son torn. -Seu, i buidem, encara, un vaset d'aquest *kirsch* carregat d'anys.

-Que aquest *kirschenwasser* em sigui metzina- deia el vell rabí, molt despitat -si torno cap vegada més a casa teva! La teva manera de riure és tan bajana, tan bajana, que em fa fàstic, vòmit i pudor!

I, amb el cap estirat, baixava l'escala tot cridant:

-És la darrera vegada, Kobus! la darrera vegada!

-Uix!- deia Fritz, decantat sobre la barana i amb galtes dilatades de plaer: -demà tornaràs.

-Mai més!

-Demà, David. Saps? la botella encara està mig plena.

El vell rabí pujava el carrer a grans passes, rondinant dins sa barba grisa; i Fritz, feliç com un rei, tornava a tancar la botella a l'armari, i es deia:

-És la vint-i-tres! Ah! vell jueu de mala mena! quin divertiment que m'has dat!

L'endemà, o l'endemà passat, David tornava, demanat per Kobus; tornaven a asseure's a la mateixa taula i del que havia passat la vetlla, no se'n feia més cabal.

II.

Un dia, cap a la fi del mes d'abril, Fritz Kobus s'aixecà molt d'hora per obrir ses finestres, que donaven a la plaça de les Acàcies, i després va tornar a colgar-se en son llit ben calent, amb la flassada al volt de les espatlles i l'edredón sobre les cames; i contemplava la llum vermella a través de ses parpelles, tot badallant amb una veritable satisfacció. Pensava en diferents coses, i, de tant en tant, mig obria els ulls per veure si estava ben despert.

A fora feia una d'aquestes diades clares de la fosa de neus: els núvols se'n van, el sostre del davant, i les finestretes mirallejants, i les puntes dels arbres, tot us sembla brillador; us creieu tornar a ésser més jove perquè una novel·la saba us corre pels membres, i torneu a veure coses que fa cinc mesos eren amagades: el test de flors de la veïna, el gat que torna a fer via per les barbacanes, els pardals avalotadors que tornen a començar llurs batusses.

Rauxetes de vent tebi alçaven els cortinatges de Fritz, i els deixaven caure de bell nou. Després, tot seguit, l'alè de la muntanya, refredat pels glaços que s'escolen lentament a l'ombra dels torrentars, omplia altra vegada la cambra. Hom sentia al lluny, en el carrer, les comares rient entre elles, percaçant a grans cops d'escombra la neu que es fonia al llarg dels reguerons; els gossos, que abordaven amb veu més clara; i les gallines, que escataïnaven al corral.

En fi, era la primavera.

Kobus, a força de somniejar, havia acabat tornant a adormir-se, quan el so d'un violí, penetrant i dolç com la veu d'un amic que us fa sentir, després d'una llarga absència: -Vet-me aquí! só jo!,- va arrabassar-lo del son i li va fer venir les llàgrimes als ulls. Amb prou feines respirava, per a oir millor.

Era el violí de l'hongarès Iòsef, que cantava, acompanyat d'una altre violí i un contrabaix; cantava dins la seva cambra, darrera els cortinatges blaus, i deia:

-Sóc jo, Kobus, sóc jo, ton vell amic! Torno al teu devora amb la primavera, amb el bell assolellament... Escolta, Kobus: les abelles fan bonior al volt de les flors primeres, les primeres fulles zumzegen, la primera alosa cantusseja en el cel blau, la primera guatlla tresca en terra... I jo torno per abraçar-te! Ara, Kobus, les misèries de l'hivern són oblidades. Ara, aniré corrent, de poblet en poblet, tot joiós, entre la pols dels camins o sota la pluja calenta dels xàfecs. Però no he volgut passar sense veure't, Kobus: vinc a cantar-te el meu cant d'amor, mon primer salut a la primavera.

Tot això deia el violí de Iòsef, i encara moltes coses més, més pregones: coses d'aquelles que us recorden les velles memòries de la joventesa, que són per a nosaltres... per a nosaltres sols. Així és que l'alegre Kobus en

plorava, eternit.

A la fi, ben dolçament, separà els cortinatges de son llit mentre la música continuava, més greu i més conmovedora; i veié els tres hongaresos al lllindar de la cambra, i la vella Katel darrera, sota la porta. Veié a Iòsef, gran, secardí, groguenc, esparracat com sempre, amb el mentó estirat sobre el violí, ben tendrament, i l'arquet estremint-se damunt les cordes, amb amor; acalades les parpelles, i caient-li sos llargs cabells negres, llanosos i coberts per l'ample feltre atrotinat, damunt ses espatlles, com si fossin el velló d'un merino; i amb el nas aplanat damunt sos grossos llavis blaus arremangats.

Així el va veure, esmaperdut dins la seva música; i, vora d'ell, Koppel el geperut, negre com el corb, amb els llargs dits ossosos, de color de bronze, esbadocats, damunt les cordes del contrabaix, avançant el genoll apedaçat i amb la sabata feta a miques sobre el paviment; i, més lluny, el jove Andrés, amb sos ullassos negres, voltats de blanc, que s'alçaven al sostre amb un aire extàtic.

Fritz veia aquestes coses amb una emoció impossible de dir.

I ara cal que us digui per què Iòsef venia a fer-li música en la primavera, i per què això l'enternia.

Molt de temps abans, un vespre de Nadal, Kobus es trobava a la cerveseria del Gran Cérvol. A fora hi havia tres pams de neu. Dins la gran sala, plena de fumera grisa, al voltant del forn, els fumadors estaven drets: ara l'un, ara l'altre, és retiraven envers la taula per buidar el xop, i després tornaven per escalfar-se silenciosament.

Hom no pensava en res, quan un hongarès va entrar, nus els peus dins les sabates foradades. Tremolava, i es posà a tocar amb un aire melangiós. Fritz trobà la seva música molt bella: era com un raig de sol a través dels núvols grisos de l'hivern.

Però darrera l'hongarès, vora la porta, estava a l'ombra l'agent Foux amb sa testa de llop a l'aguait, dretes les orelles, el morret punxegut i els ulls brillants. Kobus comprengué que els papers de l'hongarès no estaven en regla, i que Foux l'esperava a la sortida per conduir-lo al quarteret.

Fou per això que, sentint-se indignat, avançà envers l'hongarès, li posà un thaler a la mà, i, fent-hi bracet, li digué:

-Et prenc per a aquesta nit de Nadal. Anem!

Eixiren, doncs, en mig de l'astorament universal, i més d'un va pensar: -Aquest Kobus és foll! Anar-se'n de bracet amb un hongarès! Es un gran original.

Foux els seguia a frec a frec de les parets. L'hongarès tenia por d'ésser detingut; però Fritz li digué:

-No tinguis por de res: no gosarà agafar-te.

El conduí a sa pròpia casa, on la taula era parada per a la festa de Jesus Infant, amb l'arbre de Nadal al mig, damunt l'estovalla blanca; i, a son ròdol, el pastell, els *küchlen* empolsinats de sucre blanc, i el *kougelhof* de panses, endegat segons l'orde convenient. Tres botelles d'un Bordeus antic s'escalfaven, embolicades amb towallons, sobre el fornell de porcellana amb placa de marbre.

-Katel, vés a cercar un altre cobert- digué Kobus espolsant-se la neu dels peus. -Aquest vespre celebren la naixença del Salvador amb aquest brau bordegàs!... i, si algú ve a reclamar-lo... que vagi amb compte!

Havent obeït la criada, el pobre hongarès prengué son lloc, tot meravellat d'aquestes coses. Els vasos s'ompliren fins dalt, i Fritz exclamà:

-A la Naixença de Nostre Senyor Jesucrist, el Déu veritable de la gent de bon cor!

En el mateix instant, Foux entrava. Sa sorpresa fou gran en veure l'hongarès assegut a taula amb el senyor de la casa. En lloc de parlar alt, digué solament:

-Us desitjo una bona nit de Nadal, senyor Kobus.

-Molt bé. ¿Vols pendre un vas de vi amb nosaltres?

-Gràcies: no bec mai estant de servei. Però ¿coneixeu aquest home, senyor Kobus?

-El conec, i en responc.

-Té els papers en regla, doncs?

Fritz no pogué escoltar més: ses grosses galtes s'esblaimaven d'ira. S'aixecà, agafà rudament l'agent pel coll, i el llançà a fora, tot cridant:

-Això t'ensenyarà a entrar a casa d'una persona honrada la nit de Nadal!

Després tornà a asseure's i, veient que l'hongarès tremolava:

-No tinguis por de res- li digué: -ets a casa de Fritz Kobus. Beu, menja en pau, si vols dar-me gust.

Li va fer beure vi de Bordeus; i, sabent que Foux seguia a aguait al carrer, a desgrat de la neu, digué a Katel que preparés un bon llit per a aquell home, per a passar la nit; que li donés, l'endemà, sabates i roba vella, i que no li deixés pendre comiat sense haver tingut esment de ficar-li encara un bon mos a la butxaca.

Foux s'esperà fins all darrer toc de la missa, i després va retirar-se; l'hongarès, que no era altre que Iòsef, va partir dret, i mai més no es parlà d'aquesta feta.

El mateix Kobus l'havia oblidada, quan, als primers dies de la primavera de l'any següent, trobant-se al llit un bell matí, sentí a la porta de sa cambra una dolça música: era la pobra alosa que ell havia salvat entre la neu i que venia a regraciar-lo al primer raig de sol.

D'aleshores endavant, cada any, Iòsef tornava a la mateixa època, tan aviat sol com amb un o dos de sos camarades; i Fritz el rebia com a un germà.

Kobus, doncs, tornà a veure, en aquell dia, son vell amic l'hongarès, així com acabava de contar-vos-ho; i quan callà el contrabaix roncador, i Iòsef, dant el darrer cop d'arquet aixecà els ulls, Fritz estengué braços darrera els cortinatges, tot cridant:

-Iòsef!

Aleshores l'hongarès vingué a abraçar-lo, amb una rialla que mostrava les seves dents blanques i dient:

-Ja ho veus! no t'oblido: la primera cançó de l'alosa és per a tu!

-Sí... tot i que ja és la desena anyada!- exclamà Kobus.

S'agafaren les mans i s'esguardaren, amb els ulls plens de llàgrimes.

I, com que els altres dos s'esperaven greument, Fritz esclatà en una riallada i digué:

-Iòsef, dóna'm els meus pantalons.

Havent obeït el bohemí ell tragué dos thalers de la butxaca.

-Això és per a vosaltres- digué a Koppel i a Andrés. -Podeu anar a dinar als *Tres Colomins*. Iòsef dinarà amb mi.

Després, saltant del llit, tot vestint-se, afegí:

-Has donat ja el tomb per les cerveseries, Iòsef?

-No, Kobus.

-Doncs, enllesteix-ho, perquè a migdia just la taula estarà parada. Ens darem altra vegada una bella gaubança. Ah, ah, ah! La primavera ha tornat: ara es tracta de començar-la bé. Katel! Katel!

-Me n'aniré de seguida, doncs- digué Iòsef.

-Sí, company; però no t'oblidis del migdia.

L'hongarès i sos dos camarades davallaren l'escala; i Fritz, esguardant la seva vella serventa, li digué, amb un somriure de satisfacció:

-Bé, Katel: veu's aquí la primavera. Farem una festassa. Però espera't una mica: comencem per invitar els amics.

I, decantant-se a la finestra, es posà a cridar:

-Ludwig! Ludwig!

Justament un vailet passava. Era Ludwig, el fill del teixidor Koffel, amb la crinera rossa esgavellada i els peus dintre l'aigua de neu. S'aturà, amb el nas en l'aire.

-Puja!-, li cridà Kobus.

El vailet cuità a obeir i es parà al llindar, amb els ulls en terra, gratant-se el bescoll amb un aire empantanegat.

-Avant!... Escolta! Té: primer de tot aquí tens dos *groschen*.

Ludwig prengué els dos *groschen* i els enfonçà dins la butxaca de ses calces de tela, tot passant-se la mà sota el nas, com per a dir: -Molt bé!

-Correràs cap a casa de Frederic Schoultz, al carrer del Plat d'Estany, i a casa del senyor recaptador Hâan, a l'hostal de la Cigonya: m'entens?

Ludwig inclinà bruscament la testa.

-Els diràs que Fritz Kobus els invita a dinar: al migdia en punt.

-Sí, senyor Kobus.

-Espera. Cal que vagis també a casa de David, el vell rabí, i que li diguis que l'espero, pels volts de la una, a pendre cafè. I ara cuita!

El brivall baixà l'escala de quatre en quatre esglaons. Kobus, de la finestra estant, el mirà alguns moments com pujava pel carrer fangós, saltant per damunt els rierols com un gat. La vella criada seguia esperant.

-Escolta, Katel- li digué Fritz girant-se. -Vés tot seguit al mercat. Triaràs el millor que trobis com a peix i caça. Si hi ha coses primerenques, les compraràs, a qualsevol preu: l'essencial és que tot sigui de primera! jo m'encarrego de parar la taula i de pujar les botelles: així, doncs, no t'ocupis sinó de la teva cuina. Però espavila't, perquè estic segur que el professor Speck i tots els altres gormands de la vila són ja a plaça a regatejar els millors requisits.

III.

Després de la sortida de Katel, Fritz entrà a la cuina a encendre una candela, perquè volia passar revista a son celler i escollir algunes botelles de vi xaruc per celebrar la festa de la primavera.

Sa carassa expressava la interior gaubança. Ja veia la desfilada dels bells dies fins a la tardor: la festa dels espàrrecs, les partides de bitlles a la *Canastrella Florida*, fora d'Huneberg; les partides de pesca amb Christel, son masover de Meisenthal; la davallada del Losser en vaixell, sota les ombres tremolenques dels oms ufanosos de la ribera, que formaven mitja volta; i després Christel, amb l'esparver a l'espatlla, que li deia: -Aquí!- vora de la deu de les truites, i de cop i volta desplegava la xarxa a la rodona, com una immensa teranyina, damunt l'aigua adormissada, retirant-la tota bellugadissa de peixos daurats. Això tornava a veure, a l'avançada, i moltes d'altres coses: l'eixida cap a la cacera, al bosc de faigs, vora de Katzenbach; el faeton tot ple d'alegres compares amb les altes polaines de cuir ben collades a les cames, el sarró a l'esquena damunt la brusa cendrosa, el bot i el saquet de pólvora damunt l'anca, els fusells dobles entre els genolls, enfonsant-se dins la palla: tot ben resolt. Els cans, lligats al darrera, lladrant, udolant, remenant-se; i ell, vora del timó, conduint el carruatge fins a la casa del guàrdia Roedig, i deixant-los partir per vetllar la cuina, fer fregir les cebetes, fer refrescar el vi a les galledes... Després, el retorn dels caçadors, de nit: els uns amb el sarró buit, i els altres bufant dins la trompa. Totes aquestes belles diades li passaven davant el ulls mentre encenia la candela: les messes, la collita del llúpol, les veremes; i feia petites riallades! -Ah, ah, ah!... Ara va bé!

Finalment davallà, amb la mà davant el llum, el manyoc de claus a la butxaca i una panera al braç.

A baix, sota l'escala, obrí el celler, un vell celler ben eixut, amb les parets cobertes de salnitre que fulgurava com el cristall, celler dels Kobus de cent cinquanta anys ençà, on el besavi Nicolau havia fet portar per primera vegada *Markobrunner* el 1715, i que després, gràcies a Déu, s'havia enriquit d'any en any, mitjançant l'assenyada previsió dels altres Kobus.

L'obrí, amb els ulls esbadocats de plaer, i es veié en front de dues espitlleres blaves que donaven a la plaça de les Acàcies. Passà lentament vora de les petites bótes, encerclades de ferro, afilerades damunt grosses bigues, al llarg de les parets; i, tot contemplant-les, deia:

-Aquest *gleiszeller* és de vuit anys: jo mateix l'he comprat al pendís. Ara deu ésser prou dipositat: ja és hora d'embotellar-lo. D'aquí a vuit dies avisaré el boter Schweyer, i començarem plegats. I aquell *steinberg* és d'onze anys. Va passar una malura, va fer-se filós, però ara ja deu estar com cal. Aviat ho veurem. Ah! veu's aquí mon *forstheimer* de l'any passat, que vaig colar amb clara d'ou. Caldrà, tanmateix, que l'exami. Avui, però, no em vull malmetre la boca: demà, passat demà, serà bona hora. I, tot pensant en aquestes coses, Kobus avançava, sempre somniós i greu.

Al primer tombant, quan anava a entrar al segon celler (son veritable celler, el celler de les botelles), s'aturà per mocar la candela, cosa que féu amb els dits, havent oblidat les esmocadores; i, després d'haver posat el

peu sobre el llumenic, passà endavant, amb l'esquena encorbada, sota una petita volta oberta en la roca, i, a l'extrem de tot d'aquell budell, obrí una segona porta, tancada amb un enorme cademat, i, havent-la empesa, es redreçà tot joiós, exclamant:

-Ah, ah! Ja hi som!

I sa veu ressonà sota l'enlairada volta grisa.

Al mateix temps un gat negre s'enfilava per la paret i es tombava dins l'espitllera, amb els ulls verds que li resplendien, abans de fugir cap al carrer del Recó Cremat.

Aquell celler, el més sa d'Huneburg, estava en part obert sota la roca, i, de més a més, bastit amb pedra picada. No era molt gran, perquè tenia, a tot tenir, vint peus de profunditat per quinze de llargària, però era alt, mig partit per sòlida obra de llates, i tancat amb una porta igualment de llates. En tot el llarg s'estenien prestatges, i sobre aquests prestatges hi havia botelles colgades, en un orde admirable. N'hi havia de tots els anys: de 1780 a 1840. La llum de les tres espitlleres, trencant-se a la llata, feia resplendir el fons de les botelles d'una manera agradívola i pintoresca.

Kobus entrà.

Havia portat un cove de vímets, de compartiments quadrats, que podia contenir una botella a cada espai. Deixà el cove a terra i, amb la candela enlairada, va anar passant al llarg dels prestatges. L'esguard de tots aquells vins excel·lents, els uns amb segell blau, els altres amb càpsula de plom, l'enterní, i al cap d'un instant exclamà:

-Si els pobres vells que, de cinquanta anys ençà, amb tant de seny i de previsió, deixaren de banda aquests vins magnífics, tornessin ara, estic segur que els alegraria el cor de veure'm seguir llur exemple, i que em trobarien digne d'haver-los succeït en aquest pobre món. Sí, tots estarien contents!, perquè, els tres prestatges, só jo qui els ha emplenat, i, goso dir-ho, sabent el que em feia: sempre he tingut cura d'anar-me'n jo mateix a la vinya i de tractar amb els vinyaters davant el cup. I, pel que fa als esments del celler, tampoc no me n'he estalviat cap. Així és que aquests vins, si són més joves que els altres, no són de qualitat inferior: envelliran i reemplaçaran dignament els antics. Així és com es mantenen les bones tradicions, i hi ha sempre, no solament cosa bona, sinó cosa millor dins les mateixes famílies.

-Sí: el que és si el vell Nicolau Kobus, l'avi Frantz-Sépel, i mon propi pare Zacaries, poguessin tornar i tastar aquests vins, estarien satisfets de llur descendent: li reconeixerien el mateix seny i les mateixes virtuts que tingueren ells. Dissortadament no poden tornar: és cosa dada i beneïda! Cal que jo els reemplaci en tot i per tot. És, tanmateix, cosa trista! Gent tan assenyada, tan vividora, i pensar que ni tan sols poden tastar un vas de llur vi i alegrar-se tot lloant el Senyor per les seves gràcies! En fi, la vida s'ho porta; el mateix accident ens esdevindrà, tard o d'hora, i veu's aquí per què ens hem d'aprofitar de les coses bones, ara que hi som.

Després d'aquestes reflexions melangioses, Kobus trià els vins que volia veure aquell dia, i això tornà a dar-li bella humor.

-Començarem- digué -per vins de França que mon avi digníssim, Frantz-Sépel, estimava més que tots els altres. Potser no l'errava del tot, perquè aquest vell bordeus és, talment, la millor cosa que hi ha per a enrajolar-se bé el païdor. Sí, prenguem, ara com ara, aquestes sis botelles de bordeus: serà un gentil començament. I, a més, tres botelles de *rudenheim*, que plaïa tant a mon pare!... Posem-ne quatre en recordança d'ell. Ja son deu. Però per a les altres dues, les de la fi, cal alguna cosa escollida, més antiga; alguna cosa que ens faci cantar... Espereu, espereu: deixeu-m'ho mirar de la vora.

Aleshores, Kobus, acotant-se, remogué dolçament la palla del prestatge de baix, i damunt les velles etiquetes

llegí: «Markobrunner de 1780». «Affenthâl de 1804». «Johannisberg dels Caputxins» (sense data).

-Ah, ah! *Johannisberg dels Caputxins!*- digué redreçant-se i fent petar la llengua.

Alçà la botella coberta de pols, i la posà, amb recolliment, dins el cove.

-Sé de què va!- féu.

I, durant més d'un minut, es posà a pensar els Caputxins d'Huneburg, els quals, el 1793, a l'arribada dels francesos, havien abandonat llur celler. L'avi Frantz havia tingut la sort de salvar-ne, del saqueig, dues o tres centes botelles. Era un vi d'un groc daurat, de tanta delicadesa, que en beure'l us semblava de sentir una mena de perfum oriental que se us fonia a la boca.

Kobus, recordant-se'n, es sentí gaudiós. I, sense completar el cove, es digué:

-Ja n'hi ha ben bé prou: amb una altra botella de caputxí, rodolaríem sota la taula. Cal usar de les coses, com repetia sens treva mon virtuós pare; però mai abusar-ne.

Aleshores, posant amb precaució el cove fora de l'obra de llates, tornà a tancar, amb molt d'esment, la porta, posà altra vegada el cademat, i emprengué de bell nou el camí del primer celler. Tot passant, contemplà la panera amb una botella de rom vell que es trobava de banda en una mena d'armari enfonsat entre dos pilans de la volta baixa; i, finalment, pujà, aturant-se cada vegada per posar el cademat a les portes.

En arribar prop del vestíbul, sentí ja el remenament de les casseroles ,i l'espetegar del foc de la cuina. Katel havia tornat de la plaça: tot estava en moviment. Això li féu plaer.

Pujà, doncs, i, aturant-se al corredor, al llindar de la cuina flamejant, exclamà:

-Veu's aquí les botelles! Avui, Katel, espero que faràs una cosa mai vista; que ens daràs un dinar, un senyor dinar...

-Estigueu tranquil, senyor- respongué la vella cuinera, a qui no plaïen les recomanacions. -Heu estat malcontent de mi cap vegada, de vint anys ençà?

-No, Katel, no: al contrari; però, saps?, les coses es poden fer ben fetes, molt ben fetes i d'allò més ben fetes.

-Faré el que podré- digué la vella: -no se'm pot demanar més.

Kobus, veient aleshores damunt la taula dues ortegues, un lluç de riu superb, arrodonit dins el cubell, petites truites per a un freginat i un pastel magnífic de foie-gras, pensà que tot reeixiria.

-Està bé, està bé- digué tot anant-se'n -la cosa marxa. Ah, ah, ah! Hi riurem de grat.

En lloc d'entrar al menjador ordinari, prengué el corredoret de mà dreta, i, davant una porta altívola, deixà el cove, posà la clau al pany i obrí. Era la cambra de gala dels Kobus: no s'hi dinava sinó en les grans avinenteses. Les persianes de les tres finestres altíssimes que hi havia al fons estaven closes: la llum cendrosa deixava veure, en l'ombra, mobles antics, grosses cadires de braços, una xemeneia de marbre blanc, i, al llarg de les parets, grans quadres coberts de percala blanca.

Fritz començà a obrir unes finestres i empenyé les persianes, per airejar.

Aquella sala, enfustada de vella alzina, tenia, quelcom de solemniat i de digne: hom comprenia, al primer cop

d'ull, que s'hi menjava bé, allí dins, de pares a fills.

Fritz retirà els vels que cobrien els retrats: hi havia el retrat de Nicolau Kobus, conseller a la Cort de l'elector Frederic-Guillem, en l'any de gràcia 1715. El senyor conseller portava la immensa perruca de Lluís XIV, el vestit de color de tabac, amb grans mànegues aixecades fins als colzes i la pitera de randes fines. Sa figura era vasta, quadrada i dignitosa. Un altre retrat representava Frantz-Sépel Kobus, banderer en el regiment de Dragons de Leiningen, d'uniforme blau cel amb galons d'argent, amb la banda blanca al braç esquerre, els cabells empolvorats i el tricorni decantat damunt l'orella. Tenia aleshores, tot lo més, vint anys, i semblava fresc com, una poncella d'englantina. Un tercer retrat representava Zacaries Kobus el jutge de pau, amb negre vestit quadrat. Tenia la tabaquera a la mà, i duia perruca de *cua de rata*.

Aquests tres retrats, de la mateixa grandària, eren vastes i sòlides pintures. Hom veia que els Kobus havien tingut sempre manera de pagar abundantment els artistes encarregats de trametre llur efígie a la posteritat. Fritz tenia amb cada un d'ells una gran retirada, és a dir, els ulls blaus, el nas aixafat, el mentó arrodonit, on s'obria un clotet; la boca ben partida, i un posat de contentament de la vida.

Finalment, a mà dreta, contra la paret, a la banda de la xemeneia, hi havia el retrat d'una dona, l'àvia de Kobus, fresca, riolera, amb la boca entreoberta per a deixar veure les dents blanques més belles que sigui possible de figurarse, amb el cabell alçat en forma de navili, i el vestit de vellut blau cel, vorejat de rosa.

Segons aquesta pintura, l'avi Frantz-Sépel devia haver tingut força envejoses, i hom s'estranyava que son nét tingués tan poca afició al matrimoni.

Tots aquests retrats, voltats de marcs de grossa motllura daurada, feien un bell efecte sobre el fons tot bru de l'alta sala.

Damunt la porta hi havia una mena de motllura que representava l'Amor portat en son carro per tres coloms. En fi, tots els mobles, els alts armaris de paret, la vella taluleta de fusta rosa, el tinell de grans panys esculpits, la taula oval de peus retorts, i fins el paviment d'alzina palmejada, alternativament daurada i negra; tot anunciava la bella figura que els Kobus feien a Huneburg de cent cinquanta anys ençà.

Fritz, després d'haver obert les persianes, empenyé la taula corredora al mig de la sala. Després obrí dos armaris, d'aquells alts armaris de dos batents practicats en el fustatge i que anaven del sostre fins al paviment. Dins d'un hi havia el blancatge de parar la taula, tan bell com sigui possible de desitjar-lo, damunt una infinitat de prestatges; en l'altre la vaixel·la, d'aquella magnífica porcellana de vella saxònia guarnida de flors, emmotllada i daurada: els munts de tovallons a baix; els serveis de tota mena, les soperes boterudes, les tasses, i les sucreres al cim; i després els coberts usuals d'argent, dins una cistella.

Kobus escollí una bella estovalla adamescada, i l'estengué damunt la taula amb molt d'esment, passant-hi una mà al damunt per esborrar-ne els plecs, i fent nusos d'alló més grossos en els angles perquè no escombrés el paviment. Féu això a pleret, greument, amb amor. Després d'això prengué un munt de plats plans i va posar-lo damunt la xemeneia, i després un altre de plats sopers. Igual va fer amb una safata de vasos de cristall tallats en grossos diamants, d'aquells vasos feixucs on el vi roig té els reflexos ombrívols del robí, i el vi groc els del topazi.

Finalment, diposità els coberts damunt la taula, metòdicament, l'un davant l'altre; plegà els tovallons al damunt, amb cura, en forma de vaixel·la i de mitra, posant-se tan aviat a mà dreta com a mà esquerra per judicar-ne la simetria.

Lliurant-se a aquesta ocupació, sa cara grossa i benvolent tenia un posat recollit, inexpressable, i sos llavis es cloïen, ses celles s'arrufaven:

-Això és- es deia en veu baixa: -Frederic Schoultz al costat de les finestres, d'esquena a la llum; el recaptador Christian Hâan al seu davant, Iòsef a aquest costat, i jo a aquest altre. Així va bé. Això mateix: quan a porta s'obrirà, ho veure tot a l'avançada, sabré quina cosa hi ha a servir, podré fer un senyal a Katel perquè tiri endavant o s'espera... Molt bé. Ara els vasos: a la dreta el de bordeus, per a començar; al mig el del *rudenheim*, i tot seguit el del *johannisberg dels Caputxins*. Cada cosa ha de venir per son orde i a son temps: el setrill damunt la xemeneia; la sal i el pebre damunt la taula. Ja no manca res, i goso envanir-me de... ah! el vi! com que ja fa calor, el posarem a refrescar dins un cossi sota la bomba, llevat del bordeus, que ha de beure's tebi. Vaig a avisar a Katel. I ara, a mon torn, m'he de raure, m'he de mudar, m'he de posar la vella levita castanya. La cosa marxa, Kobus. Ah, ah, ah! Quina festa de primavera!... I a fora fa un sol esplèndid! Ah! Frederic ja es passeja a la plaça. No hi ha un minut a perdre!

Fritz va sortir. En passar davant la cuina, advertí a Katel que fes escalfar el bordeus i refrescar els altres vins. Estava radiant, i entrà dins sa cambra tot cantant en veu baixa: -Tra, ri, ro! L'istiu ja ve altra vegada!... Tum! tum!

La bona flaire de la sopa de crancs omplia tota la casa; i la Frenzel, la cuinera del Bou Roig, avisada anticipadament, entrava aleshores per tenir compte del servei, perquè la vella Katel no podia ésser a la vegada a la cuina i al menjador.

Sonaven aleshores dos quarts a l'església de Sant Landorf, i els invitats no podien trigar a comparèixer.

IV.

Hi ha res més agradable, en aquest pobre món, que asseure's, amb tres o quatre vells companyons, davant una taula ben servida, dins l'antic menjador pairal; i allí encastar-se greument el tovalló sobre el coll, enfonsar la cullera dins una bona sopa de cues de cranc, embaumadora, i passar els plats tot dient: -Tasteu això! Ja me'n direu el què?

Quina felicitat, el començar un semblant dinar amb les finestres obertes al cel blau de la primavera o de la tardor!

I quan preneu el gran coltell de mànec de banya per fer tallades d'un palpís de moltó que es fon a la boca, o bé el ganivet de peix, d'argent, per dividir de llarg a llarg, amb delicadesa, un magnífic lluç de riu gelatinat, amb la gola plena de julivert, amb quin aire de recolliment els altres us esguarden!

Després, quan agafeu darrera la vostra cadira, dins el cossi, una altra botella, i la poseu entre els vostres genolls per a llevar-ne el tap sense estrebada, ¡com riuen pensant: -Què vindrà, ara?

Ah! Us ho prometo! és un gran plaer, el de tenir entaulats els vells companyons i pensar: -Això anirà repetint-se igualment, d'anyada en anyada, fins que Déu Nostre Senyor ens faci senyal de comparèixer, i ens adormim en pau en el si d'Abraham.

I quan, a la cinquena o sisena botella, les cares s'animen; quan els uns experimenten de cop i volta la necessitat de lloar el Senyor, que ens curulla de benediccions, i els altres de celebrar la glòria de la vella Alemanya, sos pastells, sos pernils i sos nobles vins; quan Kasper s'enterneix i demana perdó a Miquel d'haver-li servat rancúnia, sense que Miquel se n'hagi dubtat mai, i Christian, amb el cap decantat sobre l'espatlla, riu sense fressa, tot pensant en el pare Bischoff, mort fa deu anys, i a qui havia oblidat; quan d'altres parlen de caceres, d'altres de música, tots al plegat, aturant-se de tant en tant per esclatar en una riallada; és aleshores que la cosa esdevé totalment joiosa i que el Paradís, el veritable Paradís, és damunt la terra.

-Doncs bé! aquell era precisament l'estat de coses a casa de Fritz Kobus, cap a la una: el vi vell havia produït son efecte.

Frederic Schoultz (que havia estat secretari del pare de Kobus, i sergent de la *landwehr* el 1814), amb sa gran levita blava, sa perruca lligada fent *cua de rata*, sos braços llargs, ses cames llargues, sa esquena plana i son nas punxegut, es remenava d'una manera estranya per contar com havia pogut alliberar-se de perill, a la campanya de França, en cert poblet d'Alsàcia, on havia fet el mort mentre dos pagesos li treien les botes. Apretava els llavis, badava el ulls i cridava, com si encara es trobés en la mateixa posició crítica d'aleshores: -No es bellugava gens! Pensava: «si et bellugues són capaços de plantar-te la forca a l'esquena!»

Contava aquest esdeveniment al gros recaptador Hâan, que semblava escoltar-lo, amb el ventre arrodonit com un estiverol, la cara empurpurada, la corbata afluixada, els ullassos velats per dolces llàgrimes, i que reia tot pensant en la pròxima obertura de la caça. De tant en tant s'enravenava com per a dir alguna cosa; però tornava a enfonsar-se lentament al dors de la cadira de braços, amb la mà grassa, carregada d'anells, damunt la taula, al costat de son vas.

Iòsef tenia un aire greu: la seva cara de coure expressava la contemplació interior. S'havia tirat els gran cabells cendrosos enfora dels polsos, i sos ulls negres es perdien en la blavor del cel, al cim de les grans finestres.

Kobus, pel seu cantó, reia en tanta de manera, tot escoltant Frederic, que son nas aixafat cobria la meitat de la seva cara; però no esclatava, baldament ses galtes inflades oferissin l'aspecte d'una màscara còmica.

-Apa! bevem- digué -una altra vegada! La botella encara és mig plena.

I els altres bevien: la botella passava de mà en mà. Es en aquell moment que va entrar el vell David Sichel, i hom pot imaginar-se els crits d'entusiasme que l'acolliren:

-Ei, David!... En David és aquí!... Ja era hora! Ja ha arribat!

El vell rabí, passant una mirada sardònica damunt les coques tallades, damunt els pastels esfondrats, i les botelles buides, compregué tot seguit fins a quin diapasó havia pujat la festa, i somrigué dins la seva barbata.

-Eh!... David! Ja era hora!- exclamà Kobus, tot joiós. -Si arribes a trigar deu minuts més, et faig cercar pels gendarmes: t'esperem fa mitja hora.

-En tot cas, no haurà estat entre els gemecs de Babilònia- féu el vell rabí, amb to burleta.

-Hauria estat bonic!- digué Kobus tot fent-li lloc. -Vaja, pren una cadira, vell: asseu-te. ¡Quina llàstima que no puguis tastar el nostre pastel!

-Sí!- exclamà Frederic; -però és cosa declarada impura, i no hi ha manera: el Senyor ha fet els pernills, les llonganisses i les salsitxes per a nosaltres.

-I les indigestions també- digué David rient sense fressa. -¡Quantes vegades, ton pare, Johann Schoultz, no m'ha repetit la mateixa cosa! Es una facècia de la teva família que passa de pares a fills com la perruca de *cua de rata* i les calces de vellut amb dos llaços. Tot això no impedeix que, si ton pare no hagués tingut tanta afició al pernil, les salsitxes i les llonganisses, no fos encara fresc i valent com jo. Però vosaltres, calaveres, en res voleu posar esment; i ara l'un, ara l'altre, us deixeu agafar com els rats a la ratera, per amor de la cansalada.

-Ara veieu, el vell jueu de mala mena, com pretén de tenir por de les indigestions!- exclamà Kobus. -¡Com si no fos la Llei de Moisès, qui li privés la cosa!

-Calla- interrompé David amb veu de nas -això ho dic per als que no compendrien millors raons; però aquesta ha de bastar-vos. Ja és prou bona, per a un sergent de *landwehr* que es deixa treure les botes en una bassa d'Alsàcia: les indigestions són tan perilloses com els cops de forca.

Aleshores un immens esclat de rialles muntà de tots els costats, i Frederic, aixecant el dit, va fer:

-David, jo me'n revenjaré d'aquest.

Però no tenia cosa a respondre, i el vell jueu reia de tot cor amb els altres.

La Frentzel, de l'hostal del Bou Roig, després d'haver desembarasat la taula, arribà aleshores de la cuina amb una plata carregada de tasses; i Katel la seguia, portant damunt una altra safata, cafetera i licors.

El vell rabí prengué seient entre Kobus i Iòsef. Frederic Schoultz es tragué solemnement de la butxaca de la levita una grossa pipa d'Ulm, i Fritz anà a l'armari a cercar-hi una caixa de cigars.

Però tot just Katel acabava de sortir i essent encara la porta oberta, una veueta fresca i alegre exclamà dins la cuina:

-Ah! bon dia, senyoreta Katel. Déu meu! quin gran dinar que teniu! Tota la vila en parla.

-Xsst!- féu la vella criada.

I la porta es tancà de bell nou.

Tots les orelles de la sala s'havien redreçat, i el gros recaptador Hâan digué:

-Ai! quina veu tan bonica! Heu sentit? Eh, eh, eh! Aquest trapella de Kobus! Heu vist?

-Katel... Katel!- exclamà Kobus girant-se tot admirat.

La porta de la cuina tornà a obrir-se.

-S'ha oblidat alguna cosa, senyor?- féu Katel.

-No. Però qui hi ha a fora?

-Es la petita Súzel, sabeu? la filla de Christel, el vostre masover de Meisenthal! Porta ous i mantega fresca.

-Ah! és la petita Súzel. Vaja, vaja!... Bé, doncs, que entri: fa més de cinc mesos que no l'he vista.

Katel es girà:

-Súzel, el senyor demana que entris.

-Ah! Déu meu, senyoreta Katel! Jo que no vaig mudada!

-Súzel!- cridà Kobus. -Vina tot seguit!

Aleshores, una noieta rossa i rosada, de setze a disset anys, fresca com una poncella d'englantina, d'ulls blaus, de nasset tot dret i de badius delicats, llavis graciosament arrodonits, amb sa faldilleta de llana blanca i cosset de tela blava, comparegué al llindar, cota la testa, tota vergonyosa.

Tots els amics l'esguardaven amb un aire d'admiració, i Kobus semblà com a sorprès de veure-la.

-Que gran que t'has fet, Súzel!- digué. -Però acosta't; no tinguis por: no et volem pas menjar.

-Ah! prou que ho sé- féu la petita; -però és que no vaig mudada, senyor Kobus.

-Mudada!- exclamà Hâan. -Com si les noies boniques no anessin prou mudades cada dia!

Aleshores, Fritz, girant-se, digué, movent el cap i alçant les espatlles:

-Hâan! Hâan! És un infant, un veritable infant! Vejam, Súzel: vina a pendre el cafè amb nosaltres. Katel, porta una tassa per a la petita.

-Oh! senyor Kobus! En la vida no gosaria!

-Bah, bah! Katel, eixoriveix-te!

Quan la vella criada tornà amb una tassa, Súzel, roja fins a les orelles, estava asseguda tota testa sobre el caire de la cadira, entre Kobus i el vell rabí.

-Bé, doncs: com van, les coses del mas, Súzel? Segueix en bona salut el pare Christel?

-Oh! sí, senyor, gràcies a Déu:- féu la petita: -està ben bo. M'ha encarregat força expressions per a vós, i la mare també.

-Molt bé: les rebo de grat! ¿Heu tingut molta neu, aquest any?

-Dos pams al voltant del mas per espai de tres mesos; i només amb vuit dies s'ha fos.

-Així, el gra ha estat ben cobert.

-Sí, senyor Kobus. Tot brota: la terra ja és verda, fins a la banda enclotada del solc.

-Està bé. Però beu, Súzel. Potser no t'agrada, el cafè? Vols un vas de vi?

-Oh! no! El cafè m'agrada força, senyor Kobus.

El vell rabí mirava la petita amb un aire tendre i paternal. Volgué ensucrar-li ell mateix el cafè, tot dient:

-És una noia bona minyona, sí, una noia bona minyona; però és una mica massa poruga. Vejam, Súzel: beu una mica. Això et donarà coratge.

-Gràcies senyor David- respongué la petita en veu baixa.

I el vell rabí es redreçà, tot content, mirant-la amb un aire tendre, mentre ella submergia el llavi rosa a la tassa.

Tots miraven amb veritable plaer aquella noia bonica, tan dolça i temorenca, i el mateix Iòsef somreia. Hi havia en ella com un perfum dels camps, una bona flaire de primavera i d'aire lliure, quelcom de rioler i d'amorós com el cantusseig de l'alosa damunt el blat: tot mirant-la us semblava de trobar-vos a ple camp, a la masia vella, després de la fosa de les neus.

-Tot verdeja, doncs, allà baix?- recomençà Fritz. -Que s'ha començat el jardinatge?

-Sí, senyor Kobus. La terra encara és una mica fresca, però d'ençà d'aquesta vuitada de sol la neixor és per tot: d'aquí quinze dies tindrem raves. Ah! el pare li agradaria molt, de veure-us! El temps ens llargueja, quan sóu fora: us esperem cada dia. El pare tindria qui-sap-les coses a dir-vos. La Blanqueta ha vedellat, i el nouvingut

reïx: és una vedella blanca.

-Una vedella blanca? Ah! millor!

-Sí, les blanques donen més llet; i, després, són més boniques que les altres.

Hi hagué un silenci. Kobus, veient que la petita s'havia begut el cafè i estava tota empallegada, li digué:

-Vaja, filla meva: estic ben content d'haver-te vist; però, ja que estàs tan empantanegada amb nosaltres, vés a veure la vella Katel, que t'espera. Et posarà un bell tros de pastell a la panera (m'entens? digues-li això), i una botella de bon vi per al pare Christel.

-Gràcies, senyor Kobus- digué la petita, aixecant-se tota cuitosa. Va fer una bonica reverència per a escapar-se.

-No t'oblidis de dir allí dalt que arribaré d'aquí a quinze dies, si no abans.

-No, senyor: no m'oblidaré de res. Estaran ben contents.

Fugí com un ocell de la gàbia, i el vell David, amb els ulls guspirejants, exclamà:

-Veu's aquí el que hom pot anomenar una noia bonica, i que aviat serà (bé ho espero), una bona mestresseta de casa.

-Una bona mestresseta de casa: n'estava segur!- exclamà Kobus, rient a tot riure. -El vell jueu de mala mena no pot veure una noia ni un minyó sense pensar de seguida en casar-los. Ah, ah, ah!

-I bé, sí!- exclamà el vell jueu, amb la barbata eriçada. -Sí, ho he dit i ho repeteixo: una bona mestresseta de casa! Quin mal hi ha, en això? D'aquí a dos anys aquesta petita Súzel pot ser casada, pot tenir àdhuc un infantó posat als braços.

-Vaja, calla, vell: repapieges.

-Repapiejo!... Ets tu, qui repapieges, epicuri! En totes les altres coses sembla que tinguis bastant de seny, però en el capítol del matrimoni ets un veritable foll.

-Bé! ara sóc jo, el foll, i David Sichel és l'home raonable. Quina idea endimoniada garfeix el vell rabí, de voler casar tot el món?

-No és la destinació de l'home i de la dona? No ha dit Déu, des del començament: «-Aneu, creixeu i multipliqueu-vos?» No és una follia, d'anar contra Déu? de voler viure...

Però, aleshores, Fritz es posà a riure en tanta de manera, que el vell rabí s'esblaimà tot, d'indignació.

-Rius!- va fer, contenint-se. -És de bon fer, el riure! Encara que fessis «-Ah, ah, ah!... eh, eh, eh!... ih, ih, ih!» fins a la fi dels segles, això demostraria gaire cosa: veritat? Només que volguessis raonar una sola vegada amb mi, com t'esclafaria! Però rius, obres la bocassa: «-Ah, ah, ah!» ton nas s'estén damunt les teves galtes com una taca d'oli, i et penses haver-me vençut. No és això, Kobus: no és d'aquesta manera que es discuteix.

I, tot parlant, el vell rabí feu gestos tan còmics, imità la manera de riure de Kobus amb ganyotes tan grotesques, que tota la gent que hi havia a la sala no pogué contenir-se, i el mateix Fritz hagué d'oprimir-se el païdor per no esclatar.

-No, no és això!- continuà David amb una singular vivacitat. -No penses, no t'has mai posat a reflexionar!

-Jo? Si no faig altra cosa!- digué Kobus eixugant-se les grosses galtes, on les llàgrimes feien torterols. -Si ric, és de les teves idees estranyes. A més, em creus massa innocent. Fa quinze anys que visc tranquilament amb la meua vella Katel; que ho he ordenat tot, a casa meua, per a estar-m'hi a gust. Quan em vull passejar, em passejo; quan vull asseure'm o dormir, m'assec i dormo; quan vull beure un xop, el bec; si em passa pel cap la idea d'invitar tres, quatre, cinc amics, els invito. I tu voldries fer-me canviar tot això! Voldries portar-me una dona que ho trabucaria tot, de soca a arrel! Francament, David: és massa gruixut!

-Doncs, ¿que et penses, Kobus, que tot seguirà de la mateixa manera fins a la fi? Desenganya't, minyó: els anys passen, i, amb la mena de vida que portes, preveig que el dit gros de ton peu aviat t'avisarà, que la grifolda ha durat massa. I aleshores sí que voldràs tenir-ne, de dona!

-Tindrè Katel.

-La vella Katel ja ha fet el seu fet, com jo. No tindràs més remei que pendre una altra minyona, que t'entabonarà, que et robarà, Kobus, mentre tu et passaràs l'estona sospirant a la cadira de braços, amb el poagre al peu.

-Bah!- interrompé Fritz. -Si això passa... aleshores serà temps de posar-hi esment. Mentrestant sóc feliç, perfectament feliç. Si ara prenia muller (i suposant que tingués sort, suposant que la meua dona fos excel·lent, bona mestressa de casa i tot allò que cal), bé, David, tanmateix, hauria de fer-li donar un tomb alguna que altra vegada, i portar-la al ball del senyor burgmestre o de la senyora sots-prefectessa; hauria de canviar els meus costums; no podria anar més amb el capell sobre l'orella o sobre el clatell, i amb la corbata una mica esgarriada; hauria de renunciar a la pipa... Seria l'abominació de la desolació; tremolo només que de pensar-hi. Ja veus que raono sobre mos petits interessos tan bellament com un rabí xaruc que predica a la sinagoga. Abans que tot, fem per manera de ser feliços.

-Raones malament, Kobus.

-Com s'entén! Jo, no raono bé? No és la felicitat el fi de tots nosaltres?

-No, no és el nostre fi: si ho fos, tots seríem feliços; no es veurien tants de miserables. Déu ens hauria donat els mitjans de complir el nostre fi: no li hauria calgut sinó voler-ho. Així, Kobus, Déu vol que els ocells volin, i els ocells tenen ales; vol que els arbres fruiters donin fruits en llur estació, i en donen: tot ésser rep els mitjans d'atènyer el seu fi. I ja que l'home no té els mitjans d'ésser feliç, ja que potser en aquest moment, damunt tota la terra, no hi ha un sol home feliç amb els mitjans de restar-ne sempre, això prova que Déu no ho vol.

-Doncs quina cosa vol, David?

-Vol que la mereixem, la felicitat. I això és molt diferent, Kobus; perquè per merèixer la felicitat, sigui en aquest pobre món, sigui en un altre, cal començar per complir els nostres deures, i el primer d'aquests deures és crear-se una família, tenir muller i fills, criar gent honrada i trametre a d'altres el dipòsit de la vida que ens ha estat confiat.

-Té unes idees ben singulars, tanmateix, aquest vell rabí!- digué aleshores Frederic Schoultz, tot omplint la seva tassa de *kirschenwasser*. -Hom creuria que ell ho pensa, el que diu.

-Les meves idees no són singulars- respongué David greument: -són justes. Si ton pare l'adroguer hagués raonat com tu, si hagués volgut desempallegar-se de tot encaparrament i portar una vida inútil per als altres, i si el vell Zacaries Kobus hagués vist les coses de la mateixa manera, vosaltres no fóreu aquí, amb el nas

vermell i el ventre entaulat, a xalar-vos a despeses de llur treball. Us en podeu riure, del vell rabí; però ell, almenys, té la satisfacció de dir-vos el que pensa. Aquells amics també feien facècies, de vegades; però en les coses serioses raonaven seriosament, i jo us dic que en el ram de la felicitat hi entenien més que no pas vosaltres. ¿Et recordes, Kobus, de ton pare, el vell Zacaries, tan greu en son tribunal? Et recordes quan tornava a casa entre onze hores i migdia, amb sa gran caixa sota el braç, i et veia de lluny quan jugaves a la porta? ¡Com se li trasmudava, la cara! ¡Com es posava a somriure per a si! Hauríeu dit que baixava fins a ell un raig de sol. I quan, en aquesta mateixa cambra on som, et feia saltar damunt sos genolls, i tu deies mil ximpleries, com de costum, si n'era de feliç el pobre home! Vés a cercar en ton celler la teva millor botella de vi i posa-la davant teu: Ja veurem si rius com ell, si ton cor salta de plaer, si tos ulls resplendeixen i et poses a cantar la tonada dels *Tres Hússars*, com ell cantava per al teu divertiment!

-David- digué Fritz: -parlem d'altra cosa!

-No! Totes les vostres gaubances de solter, tot el vi vell que beveu uns amb altres, totes les vostres facècies, tot això no és res... no és sinó misèria, vora la felicitat de la família: allà és on són verament feliços, perquè són estimats; allà és on lloeu el Senyor per les seves benediccions. Però aquestes coses no les compreneu: us dic mos pensaments més veritables, més justos, i no m'escolteu.

Tot parlant així, el vell jueu semblava d'allò més commòs. El gros recaptador Hâan l'esguardava amb els ulls badats, i Iòsef murmurava, de tant en tant, paraules confoses.

-Què en penses d'això, Iòsef?- digué a la fi Kobus a l'hongarès.

-Penso com el rabí David- digué; -però no em puc casar, perquè m'agrada viure al ras, i mos petits podrien morir per la sendera.

Fritz s'havia posat tot somniós.

-Sí, no parla mal, per ésser un vell jueu de mala mena- féu tot rient; -però m'arrapo a la meva idea: fadrí sóc, i fadrí seré.

-Tu!- exclamà David. -Doncs bé! escolta això, Kobus: no he fet mai el profeta, però avui et predic el teu casament.

-El meu casament? Ah, ah, ah! David, encara no em coneixes.

-Et casaràs!- exclamà el vell rabí amb una veu de nas tota irònica; -et casaràs. En faria una juguesca.

-I jo també.

-No la facis, Kobus, que la perdries.

-Doncs bé, si... em jugo... vejam... em jugo contra tu el meu recó de vinya del Sonneberg, saps? aquell clos petit que dóna un vi blanc de primera, el meu millor vi, que ja el coneixes, rabí: te'l jugo...

-Contra què?

-Contra res.

-I jo accepto- féu David. -Aquests són testimonis que jo accepto. Beuré un vi de primera que no em costarà res, i després els meus dos minyons en beuran així mateix. Eh, eh, eh!

-Estigueu tranquil, David- féu Kobus aixecant-se: -aquest vi no us pujarà mai al cap.

-Està bé, està bé: accepto. Veu's aquí la meva mà, Fritz.

-I veu's aquí la meva, rabí.

Aleshores, Kobus, girant-se, demanà:

-No anirem a refrescar al Gran Cérvol?

-Sí, anem a la cerveseria- exclamaren els altres: -això va bé per a cloure la diada. Senyor, Déu meu! quin dinar hem fet!- Tots s'aixecaren i prengueren llurs capells. El gros recaptador Hâan i Frederic Schoultz anaven davant, Kobus i Iòsef els seguien, i el vell David Sichel, tot joiós, anava darrera de tots. Pujaren, de braceta, el carrer dels Caputxins, i entraren a la cerveseria del Gran Cérvol, davant el mercat vell.

V

L'endemà, cap a les nou, Fritz Kobus, assegut al caire del llit, amb aire melangiós, es posava lentament les botes i s'alliçonava a si mateix:

-Vam beure massa cervesa, ahir al vespre- digué gratant-se darrera les orelles: -es una beguda que us fa malbé la salut. Hauria obrat millor bevent una botella més i deixant de banda quatre o cinc xops.

Després, alçant la veu:

-Katel! Katel! -exclamà.

La vella serventa aparegué al llindar, i, veien-lo com badallava, amb els ulls rogencs i la crinera avalotada:

-Eh, eh, eh!- féu. -Teniu mal als cabells, senyor Kobus.

-Sí, és aquesta cervesa qui en te la culpa; no m'hi tornaran a atrapar!

-Ah! sempre dieu la mateixa cosa:- féu la vella tot rient.

-Què podries donar-me, que em refés?- continuà Fritz.

-Voleu te?

-Te! Parla'm d'una bona sopa de cebes: això és cosa enraonada. I, en acabat, espera...

-Una orella de vedella a la vinagreta?

-Sí, això és: una orella a la vinagreta. ¡Quina mala pensada va ser, de beure tanta cervesa! En fi, ja que és cosa feta, no en parlem més. De pressa, Katel: vindré tot seguit.

Katel, rient, va tornar a entrar a la cuina; i Kobus, passat un quart d'hora, acabava de rentar-se, de pentinar-se i de vestir-se. Amb prou feines podia alçar els braços i les cames. Finalment es posà el capot i entrà a la sala a assegurar-se davant una bona sopa de cebes, que el va retornar. Menjà l'orella a la vinagreta, i begué, a més a més, una bella glopada de *forstheimer*, que li va donar coratge. Tenia encara, però, el cap una mica feixuc, i esguardava la bella solellada que s'estenia damunt els vidres.

-Quina beguda tan perniciosa és la cervesa!- deia. -Hauria calgut tòrcer-li el coll a aquest Gambrinus, quan se li acudí de fer bullir l'ordi amb el llúpol. Es una cosa contrària a la naturalesa, la barreja del dolç i l'amarg: els homes són ximpls, d'empassar-se una metzina com aquesta. Però el fum és qui té la culpa de tot: si hom pogués renunciar a la pipa, se'n riuria d'el xop. En fi, és allò... -Katel!

-Què mana, senyor?

-Surto; me'n vaig a pendre l'aire: cal que faci una bella caminada.

- Però... tornareu a migdia?

-Em penso que sí. En tot cas, si a la una no he tornat, despara la taula: serà que m'hauré arribat a algun poblet de la rodalia.

Tot dient això, Fritz va posar-se son feltre; prengué el bastó que tenia al cim una bola de vori i estava al recó de la xemeneia, i davallà al vestíbul.

Katel tragué les estovalles tot rient i dient-se: -Demà, la seva primera visita, havent dinat, serà per al Gran Cérvol. Vet aquí com són els homes: no saben esmenar-se mai.

Un cop va ésser fora, Kobus pujà greument pel carrer de Hildebrant. El temps era magnífic: totes les finestres s'obrien a la primavera.

-Ah! bon dia, senyor Kobus! Veu's aquí el bon temps!- li cridaven les comares.

-Sí, Bérbel... sí, Catarina... això promet- deia ell.

Els infants dansaven, saltaven i cridaven a totes les portes: no es podia veure cosa més platxerosa.

Fritz, després d'haver eixit de la vila per l'antiga porta de Hildebrandt, on les dones ja estenien llur blancatge i les robes vermelles al sol, al llarg de les antigues fortificacions, Fritz pujà al talús de l'Avançada. Les neus darreres es fonien a l'ombra dels camins coberts, i a tot el voltant de la vila tan lluny com arribava l'esguard, no es veien sinó brotades noves d'un verd tendre damunt les tanques, damunt els arbres dels vergers i les pollancredes afilerades al llarg del riu Lauter. Lluny, ben lluny, les muntanyes blaves dels Vosgues conservaven al cim algunes taques blanques gairebé imperceptibles, i pel damunt s'estenia el cel immens, on vagaven núvols lleugers.

Kobus, veient aquestes coses, fou veritablement feliç, i, portant l'esguard lluny, pensà:

-Si fos allà baix, damunt la costa de les ginestes, no em restaria sinó mitja llegua per a trobar-me a la meva masia de Meisenthal: podria conversar amb el vell Christel de mos afers, i veuria la sembra i la vedella blanca que ahir al vespre em deia Súzel.

Mentre així mirava, tot somniós, un esbart de tudons passava ben alt, damunt la costa llunyana, adreçant-se cap a la gran boscúria de faigs.

Fritz, amb els ulls plens de claredat, els seguia amb la mirada, fins que hagueren desaparegut en les fondàries il·limitades; i, tot seguit, resolgué d'anar a Meisenthal.

El vell jardiner Bosser passava, justament, per l'Avançada, amb l'aixada a l'espatlla.

-Ei! mestre Bosser!- li cridà.

L'altre aixecà el nas.

-Feu-me el plaer, ja que aneu a a vila, d'avisar a Katel que vaig a Meisenthal i que no tornaré abans de les sis o les set.

-Està bé, senyor Kobus, està bé, jo me n'encarrego.

-Sí, em fareu servei.

Bosser s'allunyà, i Fritz prengué, a mà esquerra, el tirany que baixa cap a la vall de les Ablettes, darera el Postthal, i que torna a pujar al davant, per la costa de les Ginestes.

Aquest tirany ja era eixut, però milers de rajolins d'aigua de neu s'entrecruaven més avall, a la gran prada del Greselthal, i brillaven al sol com a venes d'argent.

Kobus, en pujar la costa de davant, llucà dues o tres parelles de tórtres boscanes, que anaven de dues en dues, al llarg de les roques grises de la Houpe, i es bequejaven damunt els reflexos, amb la cua en forma de ventall. Era un plaer de veure-les lliscar per l'aire, sense fressa. Hom hauria dit que no els calia d'agitar les ales: l'amor les portava. No es deixaven mai, i feien torterols, tan aviat a l'ombra de les roques com en plena llum: semblaven ramells de flors que caiguessin del cel tot estremint-se. Hauria calgut no tenir cor per no amar aquella ocellada gentil. Fritz, amb l'esquena recalçada en el bastó, les mirà qui-sap-lo temps: mai no les havia vist tan bé mentre es bequejaven, perquè les tórtres boscanes són molt esquerpes. Elles acabaren per reparar-ho, i s'allunyaren. Ateshores continuà de caminar, tot pensívol, i cap a les onze era a la costa de les Ginestes.

D'allà estant, Huneburg, amb els vells carrers tortuosos, l'església, la font de Sant Arbogast, la caserna de cavalleria, les tres portes decrepites per on penjaven l'eura i la molsa, semblava pintada de blau, a la carena del davant, i totes les finestretes i les obertures de les teulades llançaven raigs lluminosos. La trompeta dels húsars, fent la crida, se sentia com la bonior d'una vespa. Per la porta d'Hildebrandt avançava una mena de filera de formigues. Kobus es recordà que a la vetlla havia mort la llevadora Lehuel: era el seu enterrament.

Després d'haver vist aquestes coses, es posà a travessar el ras a belles passes. El senderó sorrenc començava a davallar, quan, de cop i volta, la gran teulada de teules grises de la masia, amb les altres dues teulades més petites del cobert i del colomar, aparegueren al seu dessota, dins la clota de la vall de Meisenthal, al peu mateix de la costa.

Era una vella masia, bastida a l'amiga moda, amb una gran eixida quadrada, voltada d'una paret baixa de pedra seca, amb la font al mig de l'eixida, amb la pica davant l'abeurador tot verdós, les estables i les quadres a mà dreta, les sitges i el colomar, que tenia al cim una torreta punxeguda, a mà esquerra, i l'edifici cabdal al mig. Darrera hi havia la destil·leria, el safaretx, el cup, el corral i l'estatge dels porcs: tot això d'una velledat de cent cinquanta anys, perquè era l'avi Nicolau Kobus qui ho havia bastit; però més de tres hectàrees de prats naturals, vuit de terres de conreu, tot el tomb de la costa cobert d'arbres fruiters, i, en un recó assolellat, una hectàrea de vinyes de rèdit abundós, donaven al mas gran valor i belles rendes.

Tot davallant pel tirany en forma de zig-zag, Fritz esguardava la petita Súzel, que feia la bugada vora la font, els coloms que volaven en esbarts de deu o dotze al voltant del colomar, i el vell Christel, amb sa gran *cougie* al puny, fent tornar els bous de l'abeurador. Aquest conjunt camperol l'alegrava. Escoltava amb vera satisfacció la veu del ca Mopsel, que ressonava, amb els cops de picador, dins la vall silenciosa, i els bruels de l'arment, prolongant-se fins a la boscúria de faigs del davant, on encara romanien algunes taques de neu groguenca al peu dels arbres.

Però el que més gust li dava era la petita Súzel, decantada sobre la posteta ensabonant el blancatge, picant-lo i

retorcent-lo, d'un tomb de braç, com una bona mestresseta de casa. Cada vegada que aixecava el picador, tot lluent d'aigua ensabonada, el sol, que brillava al damunt, trametia un raig fins al cim de la costa.

Fritz, donant per atzar una llambregada al fons de la clota, on el Lauter serpeja en mig de les prades, veié a la punta d'una vella alzina un busart que observava els coloms que feien torterols al volt de la masia. Va apuntar-lo amb un bastó: tot seguit l'ocell se n'anà, fent un grinyol salvatge dins la vall; i tots els coloms, en oir el crit de guerra, es replegaren, en forma de ventall, fins a l'interior del colomar.

Aleshores, Kobus, rient dintre seu, començà de nou el trot pel senderó, fins que una veueta clara es posà a cridar:

-Senyor Kobus!... Aquí està el senyor Kobus!

Era Súzel, que acabava de reparar-lo i que es llançava sota el cobert per cridar son pare.

Fritz arribava tot just al camí de carruatge, al peu de la costa, quan el vell masover anabaptista, amb son ample tomb de barba, son capell prim i sa camisola de llana grisa decorada amb fermalls de llautó, venia ja a son encontre, amb la cara expandida i exclamant en to joiós:

-Benvingut, senyor Kobus, benvingut! Ens feu molt de plaer, en aquest dia. No esperàvem de veure-us tan d'hora. Lloat sigui el Cel, per haver-vos decidit avui.

-Si, Christel, aquí em veieu- digué Fritz donant una encaixada a aquell home excel·lent: -la idea de venir se m'ha acudit tot de sobte, i veu's-me aquí. Eh! eh! eh! Em plau de veure que aneu fent bona cara, Christel.

-Si, el Cel ens ha conservat la salut, senyor Kobus. Es el bé més gran que puguem desitjar, beneït sigui! Però, teniu, veu's aquí la meva dona que la petita havia anat a cercar.

En efecte, la bona Orchel, grossa i grassa, amb la còfia de tafetà negre, el davantal blanc i els braços rodons, que li eixien de les mànegues de camisa, corria també cap a ell, amb la petita Súzel al darrera.

-Ah! Déu meu! ¿Sóu vós, senyor Kobus?- deia la dona, tota riallera -tan aviat? Ah! quina bella sorpresa ens doneu!

-Si, Orchel. Tot el que veig m'alegra, He dat un cop d'ull als vergers: tot brota a cor què vols cor què desitges; i he vist ara mateix l'arment que tornava de l'abeurador i que m'ha semblat ufanós.

-Sí, sí, tot reïx!- digué la grossa masovera.

Hom veia que tenia ganes d'abraçar Kobus; i la petita Súzel semblava igualment feliç.

Tots els mossos de la casa, de brusa, eixien aleshores amb l'arada enganxada. Tiraren en l'aire el barret, tot cridant:

-Bon dia, senyor Kobus!

-Bon dia, Johann! Bon dia Kasper!- digué tot joiós.

S'havia acostat a la vella masia, que tenia tota la façana coberta d'una obra de llates, per on s'enfilaven fins al peu de la teulada mitja dotzena de ceps gruixuts i nuosos; però els brots amb prou feines treien el cap.

A mà dreta de la porteta rodona hi havia un banc de pedra. Més lluny, sota la teulada del cobert, que avançava

fent ràfec fins a dotze peus de terra, hi estaven amuntegats en desorde els rasclets, les arades, els coltells d'herba, les serres i les escales. Hom veia també, contra la porta de la sitja, una gran nansa ; i al damunt, entre les bigues del cobert, penjaven gabelles de palla on niarades de pardals havien parat casa. El gos Mopsel, canet de pastor de pèl gris acer, gros mostatxo i cua arrossegadissa, vingué a fregar-se contra la cama de Fritz, que li passà la mà pel cap.

Així es com, entre les riallades i les dites joioses que a tots inspirava l'arribada del bon Kobus, entraren plegats a la sendera, plantada d'arbres, i després a la cambra gran de la masia, una gran sala emblanquinada, de vuit a nou peus d'alçada i amb el sostre ratllat per bigues brunes. Tres finestres de vidres octògons donaven a la vall; una altra de petita, al darrera, s'obria damunt la costa. Al llarg de les finestres s'estenia una llarga taula de faig, de peus en forma de X, amb un banc a cada costat; darrera la porta, a mà esquerra, es dreçava el fornell de fosa, de forma piramidal; i damunt la taula hi havia cinc o sis vasos i el canti de gres, amb flors blaves. Imatges antigues de sants, polides amb vermelló i enquadrades de negre, completaven el parament de la cambra.

-Senyor- digué Christel: -dinareu aquí?

-No cal dir-ho.

-Bé, ¿ja saps, Orchel, què cosa plau al senyor Kobus?

-Sí, estigues tranquil: justament hem enforat aquest mati.

-Aleshores seguem. ¿Esteu afadigat, senyor Kobus? Voleu canviar de calçat? posar-vos els meus esclops?

-No sigueu plaga, Christel: he fet les dues llegües curtes sense adonar-me'n.

-Vaja, val més així. Però ¿no dius res al senyor Kobus, Súzel?

-Què vols que li digui? Ja em veu aquí, i veu el gust que tots passem, rebent-lo a casa.

-Té raó, Christel. Vam parlar a bastament ahir, tots dos: em va contar tot el que passa per aquí. N'estic content: és una bona minyona. Però, ara que hi som posats i que Orchel ens prepara uns quants *noudels*, sabeu què podríem fer, mentrestant? Eixim una mica a veure els camps, el verger, el jardí. Fa tant de temps que no havia sortit, que la caminadeta no ha fet sinó treure'm la son de les cames.

-Amb plaer, senyor Kobus. Súzel, pots ajudar a la mare: tornarem d'aquí a una hora.

Aleshores Fritz i Christel sortiren; i, quan reprenien el camí de l'eixida, Kobus, passant, veié el reflex de la flama al capdavall de la cuina. La masovera passava vora l'aigüera.

D'aquí una hora, senyor Kobus!- va cridar-li.

-Sí, Orchel, sí: d'aquí una hora.

I eixiren.

-Hem premsat una pila de fruita, aquest hivern.- digué Christel: -n'hem tret, si més no, dues mesures de sidra de pomes i vint de sidra de peres, que és una beguda més refrescant que el vi al temps de la sega.

-Més sana que la cervesa- afegí Kobus. -No cal fortificar-la ni afegir-hi aigua: és una beguda natural.

Passaven aleshores al llarg de la paret de la destil·leria: Fritz adreçà l'esguard cap a dins per una finestreta.

-I de patates, Christel, que n'heu destil·lades?

-No, senyor. Ja sabeu que antany no han llevat gaire: cal esperar una collita abundosa, perquè valgui la pena.

-Es veritat. Oh! i em sembla que teniu més gallines que l'any passat, i més boniques!

-Ah! aquestes, senyor Kobus, són de la Cotxin-Xina. De dos anys a aquesta part n'hi ha qui-sap-les a la contrada. N'havia vistes a casa de Daniel Stenger, a la masia de Lauterbach, i n'he volgudes tenir. Es una mena magnífica, però caldrà veure si les cotxin-xineses són bones ponedores.

Eren davant la tanca del corral, i una mala fi de gallines grans i petites, unes amb plomalls, d'altres amb plomes a les potes, i un gall superb, d'ulls vermellencs, en mig de totes elles, romanien a l'ombra, esguardant, escoltant i pentinant-se amb el bec. També hi havia alguns ànecs, a la colla.

-Súzel! Súzel!- cridà el masover.

La petita comparegué tot seguit.

-Què hi ha, pare?

-Obre a les gallines, que vagin a pendre l'aire; i els ànecs que vagin a l'aigua. Ja serà temps de tancar-los quan hi hagi herba i vagin a descolgar-ho tot.

Súzel s'acuità a obrir, i Christel començà a davallar per la prada, amb Fritz al darrera. A cent passes del riu, fent-se humida la terra, l'anabaptista es deturà i digué:

-Veieu, senyor Kobus? Feia deu anys que aquest pendís no donava sinó vímets i tiges d'aigua: amb prou feines hi havia verd per a pasturar-hi una vaca. Doncs bé: aquest hivern he començat a nivellar, i ara tota l'aigua va decantant-se cap al riu. Quan el sol duri quinze dies, s'eixugarà, i hi sembrarem el que ens plagui: trèvol, trepadella, alfals! Us responc que el forratge serà bo.

-D'això en dic una gran pensada!- respongué Fritz.

-Sí, senyor. Però cal que us parli d'una altra cosa: quan tornem a la masia i siguem a l'indret on el riu fa recolzada, us ho explicaré i ho compendreu més millor.

Continuaren passejant-se, dant el tomb a la vall fins a migdia. Christel exposava a Fritz les seves intencions.

-Aquí- deia -plantaré patates; allà sembrarem blat: després del trèvol és una bona muda.

Fritz no hi entenia res, però ho feia veure, que hi era capaç; i el vell masover se sentia feliç parlant de les coses que l'interessaven més.

La calor es feia forta a força de caminar per aquelles terres grasses, llaurades pregonament i que a cada pas us deixaven un terròs al taló. Kobus havia acabat per adonar-se que la suor li lliscava esquena avall. I, mentre eren al cim de la costa a rependre l'alè, la immensa munió dels insectes que ixen de terra als primers dies del bon temps es féu sentir per primera vegada a llurs oïdes.

-Escolteu, Christel- digué, -quina música, eh? Tanmateix és admirable, aquesta vida que ix de terra en forma d'erugues, pregadéus de rostoll, mosques, que omplen l'aire d'un dia a l'endemà!... És una cosa gran!

-Sí, fins i tot massa gran- digué l'anabaptista. -Si no tinguéssim la sort de tenir pardals, pinsans, orenetes, i altres ocells decents, com les cadernereres i les curruques, per a exterminar totes aquestes bestioles, estariem perduts, senyor Kobus: els pregadéus de rostoll, les erugues i les llagostes se'ns ho menjarien tot! Per ventura Nostre Senyor ens dóna ajut. Caldria prohibir la caça dels ocelllets. Jo no he volgut mai que desniessin els pardals de la masia: ens prenen molta de grana, però encara ens en salven més.

-Sí- continuà Fritz. -Vet aquí com tot marxa, en aquest món: els insectes mengen les plantes, els ocells mengen els insectes, i nosaltres ens mengem els ocells i les altres coses. D'ençà del començament, les coses han estat ordenades perquè ens ho mengem tot. Per això tenim trenta dues dents: les unes punyents, les altres talladores, i les altres, les peces grosses, per a esclafar. Això demostra que som els reis de la terra. Però... escolteu, Christel... Què és, això?

-Això és la campana major d'Huneburg, que toca a migdia: el so entra per allà baix dins la vall, a vora la roca de les Tórtoraes.

Començaren la davallada; i al marge del riu, a cent passes de la masia, l'anabaptista, aturant-se de bell nou, digué:

-Senyor Kobus, veu's aquí la idea de la qual us parlava suara. Ja veieu si n'és, de baix, el riu, en aquest indret. Cada any, quan es fonen les neus o cau un gran xàfec a l'istiu, el riu surt de mare aquí. I avança almenys unes cent passes. Si haguéssiu arribat la setmana passada, ho hauríeu vist tot ple d'escuma: ara encara la terra és molt humida. Doncs bé! he pensat que, si cavéssim de cinc a sis peus en aquest tombant, això ens daria, de primer antuvi, de dues a tres centes carretades de terra grassa, que serien un bon engreix per a la costa, perquè no hi ha cosa millor que barrejar l'argila amb la terra de calç. Després, bastint una paredeta ben sòlida al costat del riu, tindriem el millor dipòsit que hom pugui desitjar per a servir-hi truites, barbs, tenques, i totes les menes que es crien en el Lauter. L'aigua entraria per una tanca reixada i sortiria per un reixat ben espès, per l'altra banda: el peix estaria dins l'aigua viva, a casa, i no caldria sinó tirar la xarxa per agafar-ne tant com es volgués. Mentre que ara, sobretot d'ençà que el rellogter d'Huneburg i sos dos fills venen a pescar tot el sant dia, i s'emporten cada vespre el sac ple de truites, no hi ha manera d'haver-ne. ¿Què en penseu, d'això, senyor Kobus, vós que esteu tan agradat del peix d'aigua corrent? Cada setmana Súzel us en portaria amb la mantega, els ous i les altres coses.

-Això- digué Fritz, amb la boca plena d'admiració -és una idea magnífica. Christel, sóu un home ple de seny. Fa temps que hauria hagut de pensar en aquest dipòsit, perquè em daleixo per les truites. Sí, teniu raó. És clar és clar, és justíssim! Demà mateix començarem: senti Christel? Aquest vespre me'n vaig a Huneburg a cercar obrers, carros i carretons. Cal que vingui l'arquitecte Lang, perquè la cosa sigui feta amb tots els ets i uts. I, un cop estiguem llestos, ho sembrarem de truites, persegues i barbs, com es sembren cols, raves i pastanagues al jardí.

Kobus esclatà aleshores en una riallada, i el vell anabaptista semblà feliç de veure-li aprovar son projecte.

Tot arribant a la masia, Fritz deia:

-M'establiré a casa vostra, Christel, vuit, deu, quinze dies, per vigilar i empènyer aquest treball: ho vull veure tot amb els meus mateixes ulls. Caldrà, al costat del riu, una paret sòlida, de bona calç i bons fonaments. També necessitarem sorra i palets per al fons del dipòsit: perquè els peixos d'aigua corrent volen palets. En fi, ho muntarem de manera que sigui de durada.

Entraven aleshores dins la gran eixida de davant el cobert. Súzel era a la porta.

-Que ens espera, ta mare?- li digué el vell anabaptista.

-No encara: està parant la taula, tot just.

-Bé, tenim el temps de veure les estables.

Travessà l'eixida i obrí la finestreta. Kobus esguardà l'establa emblanquinada de calç i empedrada amb palets, amb un regueró al mig, de pendís suau, i els bous i les vaques fent renglera, a l'ombra. Mentre aquelles bones bèsties giraven el cap envers la llum, Christel digué:

-Aquests dos bouassos del davant s'engreixen fa tres mesos. El carnisser jueu, Isaac Schmoule, els cobeja: ja ha vingut dues o tres vegades. Amb els altres sis en tindrem prou, aquesta anyada, per al treball. Però mireu aquest petit, tot negre, senyor: és magnífic, i és una llàstima que no en tinguem un altre d'igual. He corregut tota la contrada per trobar-lo. Quant a les vaques, són les mateixes d'antany. Roesel té llet de fresc: vull deixar-li criar la seva vedelleta blanca.

-Està bé- va fer Kobus: -veig que tot marxa. Ara anem a dinar: tinc una mica de cori-mori.

VI

La idea del dipòsit de peixos havia entusiasmat Fritz. A penes el dinar hagué finit, cap a la una, va emprendre la via cap a Huneburg. I l'endemà va tornar amb un carruatge d'aixades, pales i carretons, alguns obrers de la pedrera de les Tres Fonts i l'arquitecte Lang, que havia de traçar el pla.

Hom davallà tot seguit al riu; hom examinà l'indret. Lang, amb el metre al puny, prengué les mesures; discutí l'empresa amb Christel, i el mateix Kobus plantà les estaques. Finalment, quan es posaren d'acord sobre la cosa i el preu, els obrers començaren la tasca.

Lang tenia, aquell any, la seva gran empresa del pont de pedra damunt el Lauter, entre Huneburg i Biewerkirch: no pogué, doncs, vigilar els treballs; però Fritz, instal·lat a casa de l'anabaptista, en la bella cambra del primer pis, s'encarregà d'aquest esment.

Ses dues finestres s'obrien damunt la teulada del cobert: no tenia ni necessitat de llevar-se per a veure què feia l'obra, perquè del llit estant descobria d'una ullada el riu, el verger del davant i la costa al damunt. Era com si diguéssim fet exprés.

A trenc de dia, quan el gall feia son esgarip dins la vall, que era encara tota cendrosa, de lluny, ben lluny, els ecos del Bichelberg li responien en el silenci; quan Mopsel es remenava dins son aixopluc, després d'haver lladrat una o dues vegades; quan l'alta griva deixava sentir sa primera nota en els boscos sonors; quan, després, tot callava altra vegada per alguns segons, i les fulles es posaven a tremolar (sense que mai s'hagi sabut per què, i com si fos per saludar, elles també, el Pare de la llum i de la vida) i una mena de pal·lidesa s'expandia pel cel; aleshores Kobus es desvetllava: havia sentit aquelles coses abans d'obrir els ulls, i mirava.

Tot era encara ombrívol a son voltant; però a baix, dins el camí vorejat d'arbres, el mosso conreador marxava amb pas feixuc: entrava dins la sitja, i obria la finestreta de la pallissa del fenàs, damunt la quadra, per donar el farratge a les bèsties; les cadenes es bellugaven, els bous braolaven tot baixet, com adormissats, i els esclops anaven i venien.

Tot seguit Orchel davallava a la cuina. Fritz, tot escoltant la bona dona com encenia el foc i remenava les cassoles, apartava les cortines i veia les finestretes grises perfilant-se en negre damunt el pal·lid horitzó.

De vegades, un núvol, lleuger com un manyoc de púrpura, indicava que el sol apareixeria entre les dues costes del davant al cap de deu minuts, d'un quart d'hora.

Però ja la masia era plena de renou: en el corral, el gall, les gallines, el ca, tot anava i venia, escataïnavava, lladrava. Dins la cuina, les cassoles dringaven, el foc espetegava, les portes s'obrien i es tancaven. Una llanterna passava per fora, sota el cobert. Hom sentia com trotaven al lluny els obrers, arribant del Bichelberg.

Després, de cop i volta, tot esdevenia blanc: era ell, el sol que a la fi acabava de mostrar-se. Allí estava, roig, fulgurant com l'or. Fritz, veient-lo pujar entre les dues carenes, pensava: -Déu és gran!

I en veu més baixa, veient com els obrers cavaven i estiraven el carretó, deia:

-La cosa marxa!

Sentia també la petita Súzel com pujava i davallava per l'escala, trescant com una perdiu, i li posava les sabates enllustrades a la porta, i es manegava dolçament per no despertar-lo. Somreïa dintre seu, sobretot quan el gos Mopsel es posava a lladrar a l'eixida i sentia que la petita li cridava, amb veu ofegada: -Xsst! xsst! Ah! el bergant! Arribarà a despertar el senyor Kobus!

-És admirable, pensava, com aquesta petita té esment de mi! Endevina tot el que pot dar-me gust. A força de menjar damfnoudels, ja en tenia prou: hauria volgut ous passats per aigua; i me n'ha fet sense que jo digués cap paraula. Després m'he cansat dels ous, i ha fet costelletes amb herbes fines... És una noia plena de seny: aquesta petita Súzel m'espalma!

I, pensant en aquestes coses, es vestia i davallava. La gent de la masia havien acabat llur àpat del matí: enganxaven l'arada i empenien llur via.

L'estovalleta blanca era posada al cap de la taula; el vi i la garrafa d'aigua fresca, tota fulgurant de gotetes, eren allí damunt. Les finestres de la sala, que donaven a la vall, deixaven entrar a rauxades la forta flaire dels boscos.

En aquell moment Christel ja arribava, de vegades, de la costa, amb la brusa amarada de rou i les sabates carregades de terra groga.

-I bé, senyor Kobus- exclamava l'excel·lent home: -com anem, aquest mati?

-Oh! molt bé, Christel. Cada dia hi visc més a plaer aquí. Hi estic a cor què vols cor què desitges: vostre petita Súzel no consent que em manqui res.

Quan Súzel era allí, s'enrojolava tot seguit i fugia a corre-cuita, i el vell anabaptista deia:

-L'alabeu massa aquesta noia, senyor Kobus: la fareu tornar orgullosa.

-Bah! bah! Tanmateix cal encoratjar-la, què dimoni! Es una mestresseta de casa com no en corren: farà l'alegria de la vostra vellesa, Christel.

-Déu ho vulgui, senyor Kobus, Déu ho vulgui, per la seva felicitat i la nostra!

Aleshores es desdejunaven plegats, i després anaven a veure els treballs, que marxaven molt bé i prenien un bell caient. Després d'això, el masover tornava als camps, i Fritz entrava de bell nou a la seva cambra, a fumar-hi una bona pipa, amb els dos colzes al marge de la finestra, sota el ràfec, mirant com els obrers treballaven i la gent del mas anava i venia, conduint el bestiar al riu i cavant el jardí. Orchel semblava mongetes, i Súzel entrava a l'establa amb un cossi d'avet ben polit, per a munyir les vaques; cosa que feia cap allà a les set del matí i cap allà a les vuit del vespre, després de sopar.

Moltes vegades baixava, aleshores, per gaudir aquell espectacle; perquè havia acabat agafant afició al bestiar, i era un veritable gust per a ell de veure aquelles bones vaques, tranquiles i pacífiques, que es giraven en acostar-s'hi la petita Súzel, alçant els morros blavencs o rosats, i posant-se a bruelar a chor per saludar-la.

-Hala, Schwarz!... hala, Horni!... gireu-vos... deixeu-me passar!- els cridava Súzel, empenyent-los amb la maneta rodanxona.

No li treien l'ull de sobre, de tant que l'estimaven; i quan asseguda damunt son tamboret de tres peus es posava a munyir, la gran Blanca o la petita Roesel es giraven sens treva per donar-li un cop de llengua, i això l'enutjava una cosa de no dir.

-Mai no en sortiré! està vist!- exclamava.

I Fritz, mirant-s'ho per la finestreta, reia de tot cor.

De vegades, havent dinat, desfermava la barqueta i davallava fins al penyalar gris del bosc de bedolls. Tirava la xarxa damunt aquell fons sorrenc, però clares vegades rapissava alguna cosa; i tot remant per remuntar el corrent fins a la masia, pensava:

-Ah! quina bona idea hem tingut de fer cavar un dipòsit. Amb un cop de xarxa tindrè més peix que no n'arreglegaria al riu en una quinzena.

Així s'escolava el temps a la masia i Kobus s'estranyava d'enyorar tan poc el seu celler, la seva cuina, la seva Katel i la cervesa del Gran Cèrvol, convertida en costum de quinze anys ençà.

-En totes aquestes coses, no hi penso gaire més- es deia de vegades, al vespre, -que si mai haguessin existit. Passaria gust de veure el vell rabí, Frederic Schoultz, el recaptador Hâan... és veritat; de bon grat faria, al vespre, una partida de *youker* amb ells; però me'n sé passar, i fins em sembla que em trobo millor, que tinc les cames més eixerides i més gana... Això ve de l'aire lliure. Quan retornaré allà baix faré cara de canonge, fresca, rosada, grassona: no se m'arribaran a veure els ulls, de tant que m'engreixo. Ah, ah, ah!

Un dia, havent tingut Súzel la idea de cercar a la vila un pit de vedell ben gras, de farcir-lo de cebetes trinxades i de rovells d'ou, i d'afegir a aquest dinar bunyols d'una mena especial empolsinats de canyella i de sucre, Fritz trobà la cosa de tan bon gust, que, havent sabut que Súzel tota sola havia preparat aquells requisits, no pogué menys de dir, després de l'apat, a l'anabaptista:

-Escolteu, Christel: teniu una filla d'un seny i una vivor extraordinària! ¿On diables pot haver après Súzel tantes de coses? Deu venir-li de natural.

-Sí, senyor Kobus- digué el vell masover: -li ve de natural. Els uns neixen tenint virtuts, i els altres no en tenen, dissortadament per a ells. Veieu? Mon gos Mopsel, per exemple, és molt bo per a lladrar quan hi ha gent; però, si algú volia fer-ne un gos de caça, ja no seria bo per a res. La nostra filla, senyor Kobus, ha nat per a portar una casa: sap embassar el cànem, filar, rentar, batre la mantega, pastar el formatge i cuinar tan bé com la meva dona. Mai no ha calgut dir-li: «-Súzel, això ha de fer-se aixís i aixàs»: hi ha vingut sol. I d'això en dic una vera mestressa de casa: d'aquí dos o tres anys, naturalment, perquè ara encara no és prou forta per a les tasques feixuges; però serà una vera mestressa de casa. Nostre Senyor n'hi ha fet do, i ella hi troba mil gustos. «-Quan hom ha de tragar el gos a la cacera- deia el vell guàrdia Froelig, -mal va la cosa. Els veritables gossos de caça hi van sols: no cal dir-los _això és un pardal, això és una guatlla o una perdiu_ i no s'aturen mai davant un terròs com si fos una llebre.» Mopsel no hi veuria la diferència. Però, pel que fa a Súzel, goso dir que ha nat per a tot allò que té una relació amb la casa.

-Es positiu- digué Fritz. -Però el do de la cuina, veieu? és una veritable benedicció. Hom pot embassar el

cànem, filar, rentar, i tot el que voldreu només que amb braços i cames i bona voluntat; però destriar una salsa d'una altra, i saber-les aplicar quan cal, és una cosa que s'estila ben poc. Així és que jo m'estimo més aquests bunyols que tota la resta; i sostinc que, per a fer-los tan bons, es necessita mil vegades més talent que per filar i blanquejar cinquanta metres de tela.

-Es possible, senyor Kobus: en aquest ram hi sou més capaç que jo.

-Sí, Christel; i estic tan content d'aquests bunyols, que voldria saber com s'ho ha manegat, per a fer-los.

-Oh! no cal sinó cridar-la- digué el vell masover -ella ens ho explicarà. Súzel, Súzel!

Súzel, justament, estava batent la mantega, a la cuina, duent el seu davantal blanc, amb pitera, aferrat al cos, fermat sobre la nuca i pujant des dels baixos de les faldilletes de llana blava fins a son bonic mentó rosat. Taquetes blanques, a centes, titllaven sos braços rodanxons i ses galtes i n'hi havia fins i tot en sos cabells: tant de delit posava en la seva tasca. Així, doncs, entrà tota animada, demanant:

-Què mana, pare?

I Fritz, veient-la gerda i somrient, amb els ullassos blaus ingènuament badats i la boqueta entreoberta que mostrava les boniques dents esclatants, no pogué menys de reflexionar que Súzel era apetitosa com un plat de maduixes amb natilla.

-Què mana, pare?- féu amb sa alegre veueta. -M'heu cridat?

-Sí: el senyor Kobus troba tan bons els bunyols que tu fas, que voldria saber-ne la recepta.

Súzel va enrojolar-se tota de plaer.

-Oh! el senyor Kobus vol riure's de mi!

-No, Súzel! aquests bunyols són deliciosos. ¿Com els has fet? Vejam.

-Oh! senyor Kobus! No és cosa difícil. He posat... Però, si voleu, us ho escriuré: podríeu oblidar-ho.

-Com! Sap escriure, Christel?

-Porta tots els comptes de la masia de dos anys ençà- digué el vell anabaptista.

-Diable, diable! Ara veieu!... És una veritable mestressa de casa!... Aviat no gosaré tractar-la de tu!... Bé, doncs, Súzel: m'escriuràs la recepta.

Aleshores, Súzel, sortosa com una petita reina, tornà a entrar a la cuina, i Kobus encengué la pipa, tot esperant el cafè.

Els treballs del dipòsit acabaren l'endemà cap a les cinc. Tenia trenta metres de llargada per vint d'amplada; una sòlida paret el voltava. Però abans de posar les reixes, encarregades al Kligenthal, calia esperar que l'obra estigués ben seca.

Els obrers partiren, doncs, amb l'aixada i la pala a l'espatlla; i Fritz, aquell mateix vespre, a l'hora de sopar, declarà que l'endemà se'n tornaria a Huneburg. Aquest determini va entristir a tothom.

-Us n'aneu al moment més bonic de l'any- digué l'anabaptista. -D'aquí dos o tres dies les avellanes tindran llur

cresta, els viburns i els lilàs llurs flors arraïmades, totes les ginesteres de la costa seran florides, i no hi haurà altra cosa que violetes a l'ombra dels closos.

-I Súzel que pensava- digué Orchel -servir-vos ravenets un d'aquests dies!

-Què voleu fer-hi!- respongué Fritz. -No demanaria altra cosa que romandre; però he de cobrar diners, he de fer rebuts; hi ha potser correspondència que m'espera. I després, d'aquí a una quinzena, tornaré per posar les reixes, i aleshores veuré tot això que em dieu.

-En fi, si us cal, no en parlem més- digué el masover; -però tanmateix és cosa enutjosa.

-Sens dubte, Christel: també em reca a mi.

La petita Súzel no digué res, però semblava tota trista; i aquell vespre, Kobus, tot fumant com tenia per costum, la pipa a la finestra, abans de colgar-se, no la va sentir cantar, amb sa bonica veu de curruca, mentre rentava plats. El cel, a la dreta, envers Huneburg, estava encès com una brasa, mentre que els turons de davant, a l'altre cap de l'horitzó, passaven de les tintes d'atzur al moradenc ombrívol, i acabaven per desaparèixer dins l'abisme.

El riu, al fons de la vall, estava ple de polseguera d'or: i els salzes amb les llargues fulles suspeses, els joncs amb llurs sagetes agudes, els vímets i els trèmols parpellejant sota l'oratge, es dibuixaven, com a trets negres dilatats, damunt aquell fons joguinós. Un ocell dels aiguamolls, algun berrat pescaire sens dubte, interrompia el silenci, de segon en segon, amb el seu crit estrany. Després tot callà, i Fritz va colgar-se.

L'endemà, a les vuit, s'havia desdijunat; i dret, amb el bastó a la mà davant la masia, al costat del vell anabaptista i Orchel, estava a punt de partir.

-Però on és, Súzel?- exclamà. -Aquest matí encara no l'he vista.

-Deu ser a l'estable o a l'eixida- digué la masovera.

-Bé, doncs, aneu a cercar-la: no puc deixar el Meisenthal sense dir-li adéu.

Orchel entrà a la casa, i al cap d'alguns instants Súzel aparegué, tota vermella.

-Eh, Súzel! vina!- li cridà Kobus. -Cal que et regraciï. Estic molt content de tu: m'has tractat molt bé. I, per demostrar-te la meva satisfacció, té, aquí tens un goulden, i en faràs el que voldràs.

Però Súzel, en lloc de gaubar-se'n, del present, semblà tota confosa.

-Gràcies, senyor Kobus- va fer.

Fritz insistí, dient: -Pren-ho, Súzel: t'ho has ben guanyat.

Ella, girant el cap, va posar-se a plorar.

-Què vol dir, això?- digué Christel. -Per què plores?

-No ho sé, pare- feia ella, entre sanglots.

I Kobus pensà, per la seva part:

-Aquesta petita és altívola: es pensa que la tracto com una serventa, i això li fa pena.

Per això tornant-se a posar el goulden a la butxaca, digué:

-Escolta, Súzel: jo mateix et compraré alguna cosa: valdrà més. Cal, però, que em donis la mà: sense això, em creuria que estàs enutjada contra mi.

Aleshores, Súzel, amb la cara gentil amagada dins el davantal, i el cap decantat endarrera, damunt l'espatlla, li estengué la mà; i, quan Fritz l'hagué estreta, tornà a l'eixida tot corrent.

-Les criatures tenen unes idees ben estranyes!- digué l'anabaptista. -Ara vegeu! Ha cregut que volíeu pagar-li les coses que ella feia de tot cor.

-Sí- digué Kobus. -Em sap força greu d'haver-li fet pena.

-Ah!- exclamà Orchel; -tanmateix és massa orgullosa! Aquesta petita ens donarà grans disgustos.

-Vaja, calmeu-vos, Orchel- digué Fritz, tot rient. -Val més ésser una mica massa altívol que no massa poc, creieu-me: sobretot quan es tracta de noies. I ara, a reveure!

Es posà en camí amb Christel, que l'acompanyà fins a la carena; es separaren vora les roques, i Kobus continuà tot sol, a bon pas, la caminada cap a Huneburg.

VII

A desgrat de tot el plaer que Fritz havia passat a la masia, no fou sens viva satisfacció que descobrí Huneburg a la carena de davant. Així com tot era humit, a la vall, el dia de la seva partida, era tot, aleshores, eixut i clar. La gran prada de Finckmach s'estenia, com una immensa catifa de verdor, de les fortificacions fins al torrentell de les Ablettes; i, al cim de tot, els grans femers de la cavalleria del Postthal, els jardinetes dels veterans, voltats de tanques de rama, i les velles fortificacions molsoses feien un efecte superb.

Veia també, darrera les acàcies de bola de la placeta, vora la casa de la vila, la façana blanca de la seva casa; i la distància no li impedia de reconèixer que les finestres eren obertes per a l'aireig.

Tot caminant, es representava la cerveseria del Gran Cérvol amb l'eixida al fons, voltada de plàtans, i les tauletes a sota, atapeïdes de gent, amb els xops vessant escuma. Tornava a veure's dins la seva cambra, en mànegues de camisa, els pantalons apretats a les anques, els peus dins les sabatilles, i es deia, tot joiós:

-Mai s'està millor que a caseta, amb els vestits vells i les velles usances. He passat quinze dies agradables al Meisenthal, és veritat; però, si encara hagués calgut restar-hi, hauria trobat l'estona llarga. Tornarem, doncs, a començar les nostres discussions, el vell David Sichel i jo; tornarem a emprendre les nostres bones partides de *youker* amb Frederic Schoultz, el recaptador Hâan, Speck i els altres. En això hi trobo la millor conveniència. Quan estic assegut davant la meva taula, per dinar o per ajustar un compte, tot el món sembla ben endegat. A qualsevol altra banda puc tenir bastant satisfacció, però mai tan tranquil·la, tan pacífica, com en el meu bon Huneburg de tota la vida.

Al cap de mitja hora, tot somiejant d'aquesta manera, havia recorregut el senderó del Finckmach, i passava darrera els femers de Postthal per entrar dins la vila.

-Què em dirà, la vella Katel?- pensava. -Començarà de passar-me el rosari; em farà retrets d'una tan llarga absència...

I, tot allargant el pas sota la porta de Hildebrandt, somreia i mirava, tot passant, les portes i les finestres obertes en el gran carrer tortuós; el llauner Schwartz tallant la seva llauna, amb les antiparres sobre el nasset camús i els ulls badats; el torner Sporte fent xiular la roda i debanant els seus encenalls en cintes interminables; el teixidor Koffel, tot petit i groguenc, a la seva feina, engegant la llançadora amb una interminable fressa de ferralla; el ferrer Nickel ferrant el cavall del gendarme Hierthès a la porta de la seva forja; i el boter Schweyer enfonsant les dogues de les bótes, a grans cops de maça, al fons de la volta ressonant.

Tots aquells renous, aquell moviment, aquella llum blanca damunt les teulades, aquella ombra pel carrer, el trànsit de tota aquella gent que el saludaven amb un aire particular, com si li diguessin: -Veu's aquí el senyor Kobus de retorn: cal que m'acuiti a portar aquesta nova a la meva dona-; els infants cridant a chor dins l'escola: -B-A, BA; B-E, BE-; i les comares reunides en grups de cinc o de sis davant la porta, fent mitja, xerrant com a garses, pelant patates, i cridant-li mentre s'entaforaven l'agulla darrera l'orella: -Ah! sóu vós, senyor Kobus? Fa qui-sap-lo temps que no us veiem!-; tot això l'alegrava i tornava a encarrilar-lo en son lloc escaient.

-Em canviaré, en arribar- es deia, -i després aniré a pendre un xop a la cerveseria del Gran Cérvol.

Amb aquests agradables pensaments, tombava la cantonada de la Casa de la Vila i travessava la plaça de les Acàcies, on es passejaven greument els vells capitans retirats, escalfant-se els reumatismes al sol, i set o vuit oficials d'hússars, testos dins llurs uniformes, com si fossin soldats de fusta.

Però encara no havia muntat els cinc o sis graons, a guisa de perístil, de casa seva, que la vella Katel ja cridava, en el vestíbul:

-Aquí està el senyor Kobus!

-Sí... sí... só jo- va fer, pujant de quatre en quatre els esglaons.

-Ah, senyor Kobus!- exclamà la vella, junyint les mans; -quines inquietuds m'heu fet passar!

-Com s'entén, Katel! ¿No t'havia avisat, quan vaig venir a cercar els obrers, que romandria a fora alguns dies?

-Sí, senyor; però és igual... Estar-se sola a casa... fer la cuina per una sola persona...

-Sens dubte, sens dubte... Ja ho comprenc... he sortit de test. Però, una vegada cada quinze anys, no és massa. Vaja, aquí em tens de retorn: cuinaràs per a tots dos. I ara, Katel, deixa'm. M'he de canviar: estic tot amatat.

-Sí, senyor, enllestiu: un cop d'aire aviat és atrapat.

Fritz entrà dins la seva cambra, i tancant la porta, va exclamar:

-Ja hi som!

No era el mateix home. Tot estirant les cortines, tot rentant-se, tot canviant de roba blanca i de vestit, reia i es deia:

-Eh! eh! eh! Podré criar bona sang altra vegada, tornaré a riure un altre cop! Aquells bous, aquelles vaques, aquelles gallines de la masia, m'havien fet tornar melangiós.

I el gran Schoultz, el recaptador Hâan, el vell rabí David, la cerveseria del Gran Cérvol, el vell pati de la sinagoga, el mercat, la plaça, tota la vila, tornaven a passar-li davant els ulls com a imatges de llanterna

màgica.

Finalment, al cap de vint minuts, fresc, deixondit, joiós, tornà a eixir amb el gran feltre damunt l'orella, amb la cara expandida, i digué a Katel, tot passant:

-Surto: vaig a dar un tomb per la vila.

-Sí, senyor. Però... tornareu?

-Estigues tranquila, estigues tranquila: al punt de migdia seré a taula.

I davallà al carrer tot demanant-se:

-On aniré? A la cerveseria? No hi ha ningú abans de les dotze. Anem a veure el vell David: sí, anem a casa del vell rabí. És particular! només que de pensar-hi, se'm sacseja el ventre. Cal que l'enfurismi; cal que li digui alguna cosa per a arborar-lo: això em bellugarà la melsa, i dinaré millor.

Amb aquesta agradable perspectiva, davallà pel carrer dels Caputxins fins al pati de la sinagoga, on hom entrava per una antiga portalada. Tothom travessava aleshores aquell pati per davallar per l'escaleta de davant, que duïa al carrer dels Jueus. Allò era tan antic com Huneburg. No es veien, allà dins, sinó grans ombres cendroses, altes construccions decrepites, solcades de canals rovellades; i tota la Judea estenia a les finestretes dels voltants, fins al cim de l'aire, les mitges foradades, les velles faldilles greixoses, les calces apedaçades, el blancatge esfilegassat. A totes les obertures hi apareixien caps vacil·lants, boques desdentegades, nassos i mentons de carnaval. Hom hauria dit que aquella gent arribava de Nínive, de Babilònia, o que havien tornat a escapar-se del captiveri d'Egipte: tan xarucs semblaven.

Les aigües grasses de les feines domèstiques traspuaven al llarg de les parets; i, si cal dir la veritat, la flaire no era bona.

A la porta del pati hi havia un captaire cristià assegut damunt les cames encreuades. Tenia la barba llarga de tres setmanes, tota grisa; els cabells aplanats, i el bigoti com un canó de pistola. Era un antic soldat de l'Imperi: li deien el *Francès*.

El vell David vivia al fons de tot amb la seva muller, la vella Sourlé, tota rodona i grassa, però d'un greix groguenc, amb les galtes voltades de grosses arrugues que feien arc; son nas era camús, sos ulls bruníssims, i sa boca adornada d'arruguetes en forma d'estel, com un forat.

Portava una bena al front, segons la llei de Moisès, per amagar sos cabells, a fi de no seduir els estrangers. Altrament tenia bon cor, i per al vell David era un plaer de proclamar-la perfecte model de son sexe.

Fritz posà un groschen dins el plat del *Francès*. Havia encès la pipa, i fumava a grosses pipades per travessar la claveguera. Davant l'escaleta, on cada graó és baumat com la pedra d'una canal, s'aturà, es decantà a un costat, fins a una finestreta rodona arran de terra, i veié el rabí al fons d'una gran cambra fumada, assegut davant una taula de vella alzina, amb els dos colzes sobre un llibre vell, de cantell roig, amb el front arrugat entre les mans.

La figura del vell David, en aquella actitud reflexiva i sota aquella llum grisa, no estava mancada d'un gran caràcter. Hi havia en el conjunt de sos trets quelcom de l'esperit somniós i contemplatiu del dromedari, cosa que tanmateix es troba en totes les races orientals.

-Llegeix el Talmud- es digué Fritz.

Després, davallant dos graons, obrí la porta, tot exclamant:

-¿Segueixes capbussat dins la Llei i els Profetes, vell jueu de mala mena?

-Ah! ets tu, calavera!- féu el vell rabí, el posat del qual prengué tot seguit una expressió de joia interior, al mateix temps que d'ironia fina, baldament plena de bonhomia. -¿No has pogut passar-te de mi per més estona? t'ensopies i m'has vingut a veure?

-Sí, és sempre amb un nou plaer que torno a veure't- féu Kobus, tot rient; -és un gran plaer per a mi de trobar-me davant un veritable creient, un nét del virtuós Jacob, que va robar son germà...

-Prou!- exclamà el rabí -prou! Les teves facècies en aquest ram no poden anar ni amb rodes. Ets un epicuri sense fe ni llei. M'estimaria més de sostenir una discussió en regla contra dos cents capellans, cinquanta bisbes i el mateix Papa, que no pas contra tu. Almenys aquesta gent no tenen mes remei que admetre els textos i reconèixer que Abraham, Jacob, David i tots els Profetes eren gent honrada; però tu, maleït calavera, ho negues tot, ho rebutges tot, dius que tots els nostres patriarques eren uns canalles! Ets pitjor que la pesta: no hi ha fre a posar-te; i per això, Kobus, t'ho prego, deixem'ho de banda. És molt dolent, de part teva, que m'ataquis en indrets on tindria una mena de vergonya de defensar-me... Val més que em facis venir el rector.

Aleshores Fritz deixà anar una immensa riallada; i, havent-se assegut, exclamà:

-Rabí, et porto voluntat: ets l'home millor i més divertit que jo conegui. Ja que t'avergonyeixes de defensar Abraham, parlem d'una altra cosa.

-No necessita que el defensin- exclamà David -prou es defensa ell mateix.

-Sí, seria difícil, ara, de fer-li mal- digué Fritz. -Però, bah!, deixem-ho córrer. I escolta, David: em convido a pendre un vas de *kirschenwasser* a casa teva. Sé que en tens de molt bo.

Aquesta proposició desarrugà totalment el vell rabí, a qui, de bo de bo, no plaïa de discutir amb Kobus sobre coses religioses. S'aixecà somrient, obrí la porta de la cuina, i digué a la bona vella Sourlé, que manegava, justament, la pasta d'un *schaled*:

-Sourlé, dona'm les claus de l'armari. Aquí hi ha un amic, Kobus, que vol pendre un vas de *kirschenwasser*.

-Bon dia, senyor Kobus!- exclamà la bona dona. -No puc venir: estic amb la pasta fins al colze.

Fritz s'havia aixecat: esguardava, dins la petita cuina tota ombrívola, que rebia llum per una vidriera de plom, la bona vella que pastava, mentre David li estirava les claus de la butxaca.

-No us molesteu, Sourlé- digué; -no us molesteu.

David tornà, tancà la cuina i obrí la porta d'un tinellet on es trobava el *kirschenwasser* i tres vasets, i els portà damunt la taula, feliç de poder oferir alguna cosa a Kobus. Aquest, reparant-li el sentiment, exclamà que el kirsch era deliciós.

-En tens de millor- féu el vell rabí, tastant-lo.

-No, no, David: potser d'igualment bo, però no de millor.

-En vols un altre vas?

-Gràcies. Cal no abusar de les bones coses, com deia mon pare. Ja tornaré.

Aleshores estaven reconciliats. El vell rabí va rependre l'enraonia, arrugant els ulls amb malícia:

-I què hi has fet, allà baix, cap calent? M'han contat que havies fet grosses despeses per a obrir un dipòsit de peixos. Es veritat?

-És veritat, David.

-Ah!- exclamà el vell rabí. -No m'estranya: quan es tracta de menjar i de beure no mires prim.

I, bellugant el cap, digué amb caient nasal:

-Sempre seràs el mateix!

Fritz somreia.

-Escolta David- va fer: -d'aquí a sis o set mesos, quan el peix sigui rar, i tu hakis donat el tomb pel mercat, amb un nas de pam, sense trobar res de bo... (perquè, vell, a tu també et plauen els bons bocins, i, per més que moguis el cap, ets de la nissaga dels gats i el peix t'agrada)...

-Però... Kobus, Kobus!- exclamà David; -em faràs passar ara per un epicuri de ta mena? Sens dubte, m'estimo més un lluç de riu, ben bonic, damunt el plat, que no pas una cua de vaca: no cal dir-ho (no seria home si pensés d'altra manera); però no hi penso anticipadament: Sourlé se n'ocupa d'això.

-Bah! bah! bah!- féu Kobus. -Quan d'aquí a sis mesos et faci portar plats de truites amb botelles de *forstheimer*, per la festa de *Simres-Thora*, ja veurem, ja veurem si me'n faràs retret, del meu dipòsit.

David somrigué.

-El Senyor- digué: -ha fet totes les coses ben fetes: als uns dóna la prudència, als altres la sobrietat. Tu ets prudent (no et faig retret de la teva prudència: és un do de Déu); i, quan les truites vindran, seran ben vingudes.

-Amén!- exclamà Fritz.

I tots dos es posar a riure amb molt de grat.

No obstant, Kobus volia fer enfurismar el vell rabí.

De cop i volta va dir-li:

-I les dones, David? i les dones? ¿No me n'has trobat una? La vint-i-quatrena! Deus portar pressa, de guanyar la meva vinya del Sonneberg. Tindria curiositat de conèixer-la, la vint-i-quatrena.

Abans de respondre-li, David Sichel prengué un aire greu:

-Kobus- digué: -em recordo d'una vella història on cadascú pot cercar el seu profit. Abans d'ésser ases (deia aquesta història) els ases eren cavalls: tenien la sofraja sòlida, el cap petit, les orelles curtes, i crin a la cua en lloc d'una tofa de pèls. Doncs bé: va esdevenir-se que un d'aquests cavalls, el besavi de tots els ases, trobant-se un dia dins l'herba fins al ventre, es digué a sí mateix: «-Aquesta herba és massa grollera per a mi: el que necessito és la flor més fina, tan delicada que cap altre cavall n'hagi tastada de semblant.

Eixí d'aquell pasturatge a la recerca de la flor més fina. Trobà herbes que eren més grolleres que no pas les que acabava de deixar. Va indignar-se'n prou. Més lluny, a la vora d'un aiguamoll, hi trobà sagetes d'aigua, i les va trepitjar. Després donà el tomb a l'aiguamoll: entrà dins una terra àrida, sempre a la recerca de la flor més fina; però no trobà ni molsa. Tingué fam: mirà a totes bandes, veié cards en un sot... i els menjà amb bella gana. Aleshores ses orelles cresqueren, tingué un top de pèls a la cua, volgué fer un renill i es posà a bramar: era el primer ase!

Fritz, en lloc de riure's d'aquesta història, va sentir-se'n vexat sense saber per què.

-I si no n'hagués menjat, de cards?- digué.

-Aleshores hauria estat menys que un ase fet i passat: hauria estat un ase mort.

-Tot això no vol dir res, David.

-No; però val més casar-se jove que no pas pendre la criada per muller, com fan tots els concos. Creu-me...

-Vés-te'n al dimoni!- cridà Kobus tot aixecant-se. -Cauen les dotze batallades: no tinc temps de respondre.

David l'acompanyà fins a la llinda, rient dintre seu.

I, quan se separaven,

-Escolta, Kobus- digué amb un aire subtil: -no has volgut cap de les dones que jo t'he presentat (potser sense que t'equivoquessis); però aviat te'n cercaràs una tu mateix.

-Vell jueu de mala mena!- respongué Kobus. -Vell jueu de mala mena!

Aixecà les espatlles, junyí les mans amb posat compassiu, i se n'anà.

-David!- cridava Sourlé, a la cuina. -El dinar està a punt: para la taula.

Però el vell rabí, plegant els ulls astuts d'una manera irònica, seguí a Fritz amb l'esguard fins que va haver passat la portalada; i després tornà a entrar, rient, per sota el nas, d'allò que acabava d'esdevenir-se.

VIII

Havent dinat, Kobus se n'anà a la cerveseria del Gran Cérvol i hi retrobà sos vells camarades Frederic Schoultz, Hâan i els altres, que feien llur partida de *youker*, com cada dia, d'una a dues, des del primer de gener fins al dia de Sant Silvestre.

Naturalment, tots es posaren a cridar: -Eh! en Kobus!... Heu's aquí En Kobus!

I tothom s'acuità a fer-li lloc. Ell, tot rient i tot gaudiós, distribuïa encaixades a mà dreta i a mà esquerra. Acabà per asseure's al cap de la taula, davant les finestres. La petita Lotchen, amb son davantal blanc posat en forma de ventall damunt les faldilles roges, vingué a deixar-li un xop al davant. Ell el prengué, l'aixecà greument entre sos ulls i la claror per admirar-ne la vella color d'ambre groc, bufà l'escuma de la vora, i begué amb recolliment, mig cluques les parpelles. Després de la qual cosa digué: -És bona!- i es decantà, damunt l'espatlla del gran Frederic per veure les cartes que acabava d'aixecar.

Així fou com tornà a entrar, senzillament, en ses habituds.

-Trèvol! Quadrat! Escapceu l'as!- cridava Schoultz.

-Sóc jo qui juga- feia Hàan arreplegant les cartes.

Els vidres dringaven, els canets topaven, i Fritz, aleshores, no pensava més en la vall de Meisenthal que en el Gran Turc, i li semblava de no haver deixat mai Huneburg.

A les dues entrà el senyor professor Speck, amb les grans sabates quadrades al capdavall de ses cames llargues i magres, sa llarga levita bruna i son nas sensual. Es descobrí amb aire solemniat, i digué:

-Tinc l'honor d'anunciar a la colla que han arribat les cigonyes.

Tot seguit els ecos de la cerveseria repetiren per tots els recons: -Les cigonyes han arribat! Les cigonyes han arribat!

Es féu gran avalot: cadascú deixava el xop a mig buidar per anar a veure les cigonyes. En menys d'un minut hi havia més de cent persones, amb el nas en l'aire, davant el Gran Cérvol.

Al cim de tot de l'església, una cigonya, dreta damunt la xarranca, amb les ales negres replegades al damunt de sa cua blanca, el bec mig inclinat amb un aire melangiós, causava l'admiració de tota la vila. El mascle feia torterols a son voltant, i intentava de posar-se damunt el ròdol, on encara penjaven alguns brins de palla.

El rabí David acabava d'arribar, també; i tot esguardant, amb son vell capell decantat damunt la nuca exclamà:

-Arriben de Jerusalem!... Han reposat damunt les piràmides d'Egipte!... Han passat les mars!...

A tota la llargada del carrer, davant el mercat, hom no veia sinó comares, vells papàs i infants amb el coll tort en una mena d'èxtasi. Algunes velles deien, tot eixugant-se els ulls: -Encara hem tornat a veure-les altra vegada.

Kobus, contemplant tota aquella bona gent, llurs cares enternides i llurs actituds meravellades, pensava: -És curios!... que poca cosa es necessita, per a divertir la gent!

I la figura commosa del vell rabí, sobretot, el posava de bon humor.

-Vaja, rabí, vaja!- li digué. -Et sembla cosa molt bella, això, doncs!

Aleshores, l'altre, baixant els ulls i veient-lo riure, exclamà:

-Que no tens entranyes? ¿No veus enlloc sinó temes de mofa? No tens gens ni mica de sentiment!

-No cridis tan fort, cap calent: tot el món ens esguarda.

-I si m'agradés de cridar fort?... si m'agradés de cantar-te les veritats? si m'agradés...

Sortosament, les cigonyes, després d'un instant de repòs, acabaven de tornar a emprendre la ruta per dar el tomb a la vila i pendre possessió dels núvols d'Huneburg, i tota la plaça, transportada d'entusiasme, feia una cridòria admirativa.

Els dos ocells, com per respondre a aquest salut, tot surant per l'aire feien petar llur bec, i una trepa de criatures els seguien pel carrer dels Caputxins tot cridant: -Tra, la, la! l'istiu que torna! Eh, eh! l'istiu que ve!

Kobus, aleshores, entrà de bell nou dins la cerveseria amb els altres, i fins a les set no es parlà més que del retorn de les cigonyes, i de la protecció que estenen damunt les viles on nien; sense parlar d'una pila pila d'altres serveis especials d'Huneburg, com exterminar els gripaus, les serpetes i els llangardaixos, que, sens elles, infestarien els sots (i no solament els sots sinó també les dues vores del Lauter, on no es veurien sinó rèptils), si aquests ocells no fossin tramesos pel cel per destruir les bestioletes dels camps.

Havent també entrat David Sichel, Fritz, per burlar-se d'ell, començà de sostenir que els jueus tenien el costum de matar les cigonyes i de menjar-se-les per Pasqua amb l'anyell pasqual, i que aquest costum havia causat temps enrera la gran plaga d'Egipte, on hi havia granotes tan a desdir que entraven per les finestres i queien fins i tot per les xemeneies; de manera que els Faraons no tingueren més remei, per a desempallegar-se d'aquest flagell, que foragitar del país els fills d'Abraham.

Aquesta explicació exasperà en tanta de manera el vell rabí, que declarà que Kobus mereixeria que el pengessin.

Aleshores Fritz restà venjat de l'apòleg de l'ase i els cards: dolces llàgrimes li lliscaren per les galtes, i va curullar son triomf el fet que el gran Frederic Schoultz, Hâan i el professor Speck exclamessin que calia restablir la pau i que dos vells amics com David i Kobus no podien quedar enutjats amb motiu de les cigonyes.

Proposaren a Fritz de retractar la seva explicació, mitjançant la qual cosa David no tindria més remei que abraçar-lo. Hi consentí; i David i ell s'abraçaren amb eterniment, i el vell rabí plorava i deia que, sense el defecte que tenia de riure a tort i a dret, Kobus seria el millor home del món.

Ja us podeu pensar el gust que passava l'amic Fritz amb tota aquesta història: no parà de riure fins la mitja nit; i, fins i tot més endavant, es despertava adés i adés per a riure'n encara.

-Caldria anar ben lluny- pensava -per a trobar tan bella gent com a Huneburg. Aquest pobre rabí, que n'és d'honrat dins la seva creença! I el gran Frederic, quina bona testa de cavall! I Hâan que bé cloqueja! Quina felicitat de viure en un indret així!

L'endemà a les vuit dormia encara com un benaventurat, quan una mena de grinyol estrany el va despertar. Parà l'oïda, i reconegué que l'esmolet Higuebic havia vingut a establir-se, com tots els divendres, a la cantonada de casa seva, per repassar els coltells i les estisores de la vila; cosa que li féu molt d'enuig, perquè encara tenia son.

A cada instant el xerroteig de les comares venia a interrompre el xiulet de la roda; després el gosset rondinava; després l'ase es posava a bramar; després venia una discussió sobre el preu de l'esmolada; després una altra cosa...

-Que el dimoni se t'endugui!- pensava Kobus. -¿No les hauria de prohibir, el burgmestre, aquestes coses? El darrer dels pagesos pot dormir a cor què vols cor què desitges, i als bons burgesos se'ls desperta a les vuit per la negligència de l'autoritat.

De cop i volta Higuebic es posà a cridar, amb veu de nas: -Ganivets, estisores a repassar!

Aleshores no pogué contenir-se més i s'aixecà enfurit.

-Caldrà que en parli, d'això- es digué: -portaré la cosa davant el jutge de pau. Aquest Higuebic acabaria creient que la cantonada de casa meva li pertany. Fa quaranta cinc anys que enutja a tots: a mon avi, a mon pare i a mi. Ja n'hi ha prou: és hora d'acabar-ho!

Així cavil·lava Kobus tot llevant-se: l'hàbit de dormir a la masia, sense altra fressa que el murmuri del fullam, l'havia viciat. Però després del desdormir, no pensà més en aquella misèria. Li vingué la pensada d'embotellar dues bótes de vi del Rin que havia comprat la tardor passada. Féu anar a Katel a la recerca del boter, i es revestí d'una grossa camisolada de llana grisa que es posava per a consagrar-se als esments del celler.

Mestre Schweyer arribà, amb son davantal de cuir als genolls, la maça a la cintura, la barrina sota el braç, i la carassa tota expandida.

-Bé, doncs, senyor Kobus!- va dir. -Avui començarem: oi?

-Sí, mestre Schweyer. Ja és hora: el *markobrunner* és a la bóta fa quinze mesos, i fa sis anys que fou omplerta la del *steinberg*.

-Bé... i les botelles?

-Estan netejades i escorregudes de fa tres setmanes.

-Oh! Pel que fa a les cures del vi noble,- digué Schweyer -els Kobus hi entenen de pares a fills: no cal, doncs, sinó davallar.

-Sí, anem cap avall.

Fritz encengué una candela a la cuina, i prengué una nansa del cistell de botelles; Schweyer empunyà l'altra, i davallaren al celler. Quan foren a baix, el vell boter va exclamar:

-Quin celler! Quina eixutesa que té per tot! Hum! hum! Quin so tan clar! Ah, senyor Kobus! Ho he dit cent vegades: teniu el millor celler de la vila.

Després, acostant-se a una bóta i tustant-la amb el dit:

-Veu's aquí el *markobrunner*: veritat?

-Sí; i aquella és la del *steinberg*.

-Bé, bé: anem a dir-li dues paraules.

Aleshores, acotant-se, amb la barrina en el buit de l'estómac, foradà la bóta de *markobrunner*, i empenyé amb llestesa l'aixeta dins el forat. Després d'això, Kobus li passà una botella, que ell va omplir i va tapar. Fritz untà el tap de cera blava i el segellà. L'operació va anar seguint d'aquesta manera, amb gran satisfacció de Kobus i de Schweyer.

-Eh! eh! eh!- deien adés i adés. -Descansem.

-Sí, i bevem un glop- deia Fritz.

Aleshores, prenent el vaset que hi havia damunt el forat gran de la bóta, es refrescaven amb un vas d'aquell excel·lent vi, i tornaven després a la tasca.

Totes les vegades d'abans aquella, Kobus, després de dos o tres vasos, es posava a cantar, amb veu terriblement forta, velles tonades que li passaven pel cap, com el Miserere, l'Himne de Gambrinus, o la cançó dels Tres Hússars.

-Això ressona com dins una catedral- feia tot rient.

-Sí- deia Schweyer: -canteu bé. És llàstima que no hagueu estat de la nostra gran societat coral de Johannisberg: no hi hauria hagut oïdes sinó per a vós.

I es posava a contar, aleshores, com en el seu temps (feia d'això trenta cinc a quaranta anys) existia una societat de boters aficionats a la música en el país de Nassau; i en aquesta societat no es cantava sinó amb acompanyament de bótes, de barrils i de bujols; els canets i els xops feien els pifres i les bótes grans feien el contrabaix. Mai no s'havia sentit una cosa més amorosa i més colpidora. Les filles dels mestres boters distribuïen els premis als que s'hi distingien; i ell, Schweyer, havia rebut dos raïms i una copa d'argent per la seva manera harmoniosa de tustar una bóta de cinquanta tres mesures.

Deia això tot commòs de les seves recordances, i Fritz tenia treballs a no esclatar en riallades.

Contava encara moltes altres coses curioses, i celebrava el celler del gran duc de Nassau: -Posseeix- deia -vins preciosos, d'una data que es perd en la foscor de la vellura.

Així era com el vell Schweyer alegrava el treball. Aquest joiós parloteig no impedia que les botelles s'omplissin, es segellessin i anessin a raure a llur lloc: al contrari, allò es feia d'una manera més rítmica i animada.

Kobus tenia el costum d'encoratjar Schweyer quan la seva alegria començava d'esmortir-se, ja fos adreçant-li algun acudit, o deixant-lo de bell nou sobre la pista de les seves històries; però aquell dia el vell boter cregué reparar que Fritz estava preocupat d'altres pensaments.

Dues o tres vegades assajà de cantar; però, després d'alguns roncs, callava mirant un gat que fugia per l'espitllera, una criatura que es decantava curiosament per veure què passava dins el celler, o bé escoltant els grinyols de la pedra de l'esmolet, el lladrar de son canic, o qualsevol altra cosa per l'estil.

Son esperit no era dins el celler; i Schweyer, naturalment discret, no volgué interrompre les seves reflexions.

Les coses continuaren així per espai de tres o quatre dies.

Cada vespre Fritz anava, com de costum, a fer unes partides de *youker* al Gran Cérvol, i sos companys reparaven igualment que tenia preocupació d'altres coses: s'oblidava de jugar quan li tocava.

-Apa, Kobus, apa! Ara tu!- li cridava el gran Frederic.

Aleshores tirava la carta a l'atzar, i, naturalment, perdia.

-No tinc sort- es deia en tornar a casa.

Com que Schweyer tenia feina a casa seva, no podia venir sinó dues o tres hores per dia, al matí o al vespre: de manera que la tasca s'arrossegava, i àdhuc va acabar-se d'una manera tota especial.

En fer el foradament del *steinberg*, el vell boter esperava que Kobus ompliria, com sempre, el vaset i li presentaria. Doncs bé: Fritz, per distracció, s'oblidà d'aquesta part important del cerimonial.

Schweyer se'n va tot indignar.

-Em fa beure les seves resaigües- va dir-se; -però quan el vi és de mena superior, el troba massa bo per a mi.

Aquesta reflexió va posar-lo de mal humor; i alguns moments després, havent deixat caure Kobus dues gotes de cera damunt les seves mans mentre ell estava acotat, sa còlera esclatà:

-Senyor Kobus- digué alçant-se: -em penso que us torneu foll! Aleshores que cantàveu el Miserere, no us en volia dir res, encara que allò fos una ofensa contra la nostra santa religió, i sobretot tractant-se d'un vell de la meua edat: teníeu el posat d'obrir-me, en certa manera, les portes de la tomba, i és cosa abominable, considerant que no us havia fet cap mal. A més a més, la vellesa no és un crim: tothom desitja arribar a vell. Vós hi arribareu, potser, senyor Kobus, i aleshores compendreu la vostra indignitat. I ara em feu caure cera a la mà per malícia.

-Com s'entén, per malícia?- exclamà Fritz, estupefacte.

-Sí, per malícia!... De tot us rieu!... Fins i tot, en aquest moment, teniu la pruija de la rialla. Però no vull ser el vostre titella: sabeu? És la darrera vegada que treballo, amb un taral·lirot de la vostra mena.

Tot dient-ho, Schweyer desfermà son davantal, prengué sa barrina i pujà l'escala.

La veritable raó de la seva còlera, no eren ni el Miserere ni les gotes de cera: era l'oblit del *steinberg*.

Kobus, que tenia la seva agudesa, compregué molt bé el motiu veritable de la seva còlera; però no li recà menys la seva pròpia barroeria i son oblit de les velles usances, perquè tots els boters del món tenen el dret de beure una bona glopada del vi que posen en botelles i, si el cap de casa és present, son deure és oferir-la.

-On diable tinc el cap, fa algun temps?- es digué. -Sempre estic somiejant, fent badalls, passant tedi: no em manca res, i estic esmaperdut. És astorador!... Caldrà que em vigili.

Mentrestant, com que no hi havia manera de fer tornar Schweyer, acabà de posar el vi a les botelles ell mateix, i així va acabar la cosa.

IX.

Els dimarts i els divendres al matí, dies de mercat, Kobus tenia el costum de fumar amb pipa a la finestra, contemplant les dones d'Huneburg que anaven i venien, amb aire atrafegat, entre les llargues rastelleres de coves, de canastes, de gàvies de vímet, de barraques, d'atuells de cuina i de carretes afilerades a la plaça de les Acàcies. Eren, en certa manera, sos dies de gran espectacle: totes aquelles fresses, aquelles mil actituds de venedors i compradors debatent llurs preus cridant, esbatussant-se, l'alegraven una cosa de no dir.

Si reparava de lluny alguna bella peça, tot seguit cridava a Katel i li deia:

-¿Veus, allà baix, aquell rosari de grives o d'abellerols? ¿Veus aquella llebrassa roja del tercer banc de l'última fila? Vés a mirar-t'ho.- Katel eixia; ell seguia amb interès la marxa de la discussió; i quan la vella serventa tornava amb els abellerols, les grives o la llebre, ell es deia: -Ja ho tenim!

Doncs bé: un matí, allí estava, tot somniós, contra el seu costum, badallant darrera les seves mans i mirant amb indiferència. Res no excitava el seu daler: el moviment, les anades i vingudes de tota aquella gentada li semblaven quelcom de monòton. De vegades es redreçava, i, esguardant la carena de les ginesteres al lluny de tot, es deia: -¡Quina bella clapa de sol, allà baix, damunt el Meisenthal!

Mil idees li passaven pel magí: sentia braolar l'arment, veia la petita Súzel en mànegues de camisa, amb el cossiòl d'avet a la mà, lliscant sota el cobert i entrant a l'estable, Mopsel encaçant-la, i el vell anabaptista que pujava greument la costa. Aquestes recordances l'enternien.

-La paret del dipòsit ja deu ésser eixuta- pensava: -aviat caldrà posar els reixats.

En aquell moment, i mentre es perdia entre aquestes reflexions, Katel va entrar:

-Senyor- digué ella: -veu's aquí una cosa que he trobat en vostre capot d'hivern.

Era un paper. Ell va pendre'l i obrir-lo.

-Ves! ves!- féu amb una mena d'emoció. -La recepta dels bunyols! ¿Com he pogut oblidar-ho, de tres setmanes a aquesta banda? Decididament ja no sé on tinc el cap.

I esguardà la vella criada.

-És una recepta de fer bunyols, però bunyols deliciosos!- exclamà com eternit. -Vejam si endevines, Katel, qui m'ha donat aquesta recepta!

-La vella Frentzel del *Bou Roig*.

-Frentzel? Que és cas! Com si fos capaç d'inventar alguna cosa, i sobretot uns bunyols com aquests! No... és la petita Súzel, la filla de l'anabaptista.

-Oh!- digué Katel. -No m'estranya: aquesta petita està plena de bones pensades.

-Sí, està avançadíssima, per la seva edat. Fesme'n, d'aquests bunyols, Katel. Seguiràs la recepta exactament: comprens? Sense tot això tot aniria en orris.

-Estiguen tranquil, senyor, estiguen tranquil: hi posaré els cinc sentits.

Katel sortí, i Fritz, atapeint una pipa amb tot esment, tornà a posar-se a la finestra. Ja tot havia canviat davant son esguard: les figures, les cares, les enraonies, els crits d'uns i altres: era com un raig de sol damunt la plaça.

Rumiant encara en la masia, començà de pensar que l'estatge a les viles no és verament agradable sinó a l'hivern; que és bo canviar de nodriment de vegades, tanmateix, perquè la mateixa cuina, a la llarga, es torna fada. Es recordà que els ous frescos, nus i crus, i el formatge blanc de casa l'anabaptista, li daven més gust, en son desdejuni, que tots els requisits de Katel.

-Si no tingués necessitat, en certa manera, de fer la meva partida de *youker*, de pendre els meus xops, de veure David, Frederic Schoultz i el gros Hâan,- es digué -m'agradaria força, de passar sis setmanes o dos mesos de l'any a Meisenthal. Però no cal pensar-hi: els meus plaers i les meves ocupacions són aquí. És una llàstima, que un hom no pugui tenir tots els gaudis plegats!

Aquests pensaments s'encadenaven en son esperit.

Finalment, caigudes les batallades de les dotze la vella serventa comparegué a parlar la taula.

-Bé, Katel- li digué, girant-se: -¿i els meus bunyols?

-Teniu raó, senyor. Són la cosa més delicada que pugui dir.

-T'han reeixit?

-He seguit la recepta: no podia menys de reeixir.

-Ja que han reeixit- digué Kobus, -tot ha d'anar plegat: baixo al celler a cercar una botella de *forstheimer*.

Es posava el manyoc de claus a la mà, quan una idea el féu tornar: va demanar:

-I la recepta?

-La tinc a la butxaca, senyor.

-Bé, cal que no la perdem. Dóna-me-la per a posar-la al meu secreter: ens farà plaer de tornar-la a trobar.

I, desplegant el paper, es posà a rellegir-lo.

-És que escriu d'allò més bé- va dir: -una lletra rodona, com si fos emmotllada! És extraordinària, aquesta petita Súzel: saps?

-Sí, senyor: té un magí molt viu. Si la sentíssi a la cuina, quan ve, sempre té alguna cosa a dir per enriolar-vos.

-Ves, ves! Jo que la creia una mica trista!

-Trista... I ca!

-I què diu, què diu?- demanà Kobus, l'ampla cara del qual es dilatava de satisfacció tot pensant que la petita era alegre.

-Què sé jo? Només que hagi dat un tomb per la plaça, tot ho ha vist, i us conta el posat de cadascú; però amb un aire tan trapella...

-Em jugaria qualsevol cosa que també s'ha burlat de mi- exclamà Fritz.

-Oh! el que és això, mai, senyor. Del gran Frederic Schoultz, no diré; però de vós...

-Ah, ah, ah!- interrompé Kobus. -S'ha burlat de Schoultz! El troba una mica gamarús: veritat?

-Oh! oh! no és això!... No puc recordar-me'n... compreneu?...

-Està bé, Katel, està bé- digué, anant-se'n tot joiós.

I, fins al capdavall de l'escala, la vella criada el sentia riure d'allò més alt, tot repetint: -Aquesta petita Súzel em fa criar bona sang!

Quan tornà, la taula era parada i la sopa servida.

Destapà la botella, es posà el tovalló al coll amb aire de pregona satisfacció, s'arremangà i dinà amb bella gana.

Katel vingué a servir els bunyols abans de les postres.

Aleshores Fritz, omplint son vas, digué:

-Ara veurem això.

La vella criada romania prop de la taula per oir la seva sentència. Ell prengué un bunyol, i començà per tastar-lo en silenci; després en prengué un altre; després un terç. Finalment, girant-se, pronuncià aquestes paraules amb pes i mesura:

-Els bunyols són excel·lents, Katel, excel·lents! És bo de conèixer que has seguit la recepta tan bé com era possible. I, tanmateix, escolta bé (no és que jo et faci cap retret): els de la masia eren millors; tenien quelcom de més fi, de més delicat, una mena de perfum especial...- féu, tot aixecant el dit. -No puc explicar-t'ho: no era tan fort, si tu vols, però molt més agradable.

-Potser hi he posat massa canyella?

-No, no: està bé, està molt bé; però aquesta petita Súzel, comprens?, en té la inspiració, dels bunyols, així com tu tens la inspiració de la polla d'índia farcida de castanyes.

-És ben possible, senyor.

-És positiu. No s'hi valdria, a no trobar deliciosos aquests bunyols; però al damunt de les coses millors hi ha allò que el professor Speck anomena *l'ideal*, és a dir, quelcom de poètic, de...

-Sí, senyor, ja comprenc- va fer Katel: -és, per exemple, com les salsitxes de la comare Hâfen, que ningú no podia fer tan ben reeixides com ella, pels tres claus de girofler que mancaven.

-No, no es això el que vull dir: no li manca res, I, tanmateix...

Anava a dir més cosa, quan la porta s'obrí i el vell David entrà.

-Ah! ets tu, David!- exclamà. -Vina, doncs, i procura explicar a Katel què ve a ésser *l'ideal*.

David, en oir aquestes paraules, arrufà les celles.

-Vols burlar-te de mi?- digué.

-No, és cosa molt seriosa: digues a Katel perquè tots vosaltres enyoreu les pastanagues, les cebes d'Egipte...

-Escolta, Kobus- exclamà el vell rabí: -tot just arribo, i ja comences a atacar-me pel cantó de les coses santes. Això no és gentil.

-Tot ho agafes per la banda que crema, vell jueu de mala mena! Seu. I ja que no vols que et parli de les cebes d'Egipte, deixem-ho córrer; però si no fossis jueu...

-Bé, ja veig que em vols foragitar.

-Res d'això: només dic que, si no fossis jueu, podries menjar bunyols d'aquests, i et veuries obligat a reconèixer que valen mil vegades més que el manà, que queia del cel per lliurar-vos de la lepra i altres malalties que havíeu atrapat entre els infidels.

-Ah! el que és ara me'n vaig! Això ja és màssa!

Katel sortí, i Kobus, agafant el vell rabí per la mànega, va afegir-hi:

-Vejam! Que diable! Seu. En tinc una veritable recança.

-Recança de què?

-Que no puguis buidar un vas de vi amb mi i tastar aquests bunyols: són una cosa de no dir.

David s'assegué: ara li tocava el torn de riure.

-Els has inventat: oi?- va dir. -Sempre fas invencions d'aquesta mena.

-No, rabí, no: no sóc jo, ni és Katel. N'hauria estat orgullós, d'haver inventat aquests bunyols; però donem a Cèsar el que és del Cèsar: n'escau l'honor a la petita Súzel... Ja saps qui vull dir: la filla de l'anabaptista!

-Ah!- digué el vell rabí, clavant en Kobus sos ulls grisos. -Vaja vaja!... i tan bons els trobes?

-Deliciosos, deliciosos!

-Eh, eh, eh!... Sí... aquesta petita és capaç de tot... fins de satisfer un golut de la teva mena.

Després, canviant de to:

-Aquesta petita Súzel va plaure'm tot seguit- digué: -és una noia intel·ligent. D'aquí a tres o quatre anys coneixerà la cuina com la vella Katel. Durà al seu marit per l'orella; i, si ell és un home de potències deixondides, ell i tot reconeixerà que era la felicitat més gran que podia esdevenir-li.

-Ah! ah! ah! Aquesta vegada, David, estic d'acord amb tu- va fer Kobus: -poc exageres. És ben estrany que Christel i Orchel, que no tenen ni quatre pensaments al cap, hagin posat al món aquesta bonica criatureta. ¿Saps que ella ja ho porta tot, a la masia?

-Ja ho deia!- exclamà David. -N'estava segur! Veus, Kobus? Quan una dona és desperta, i no és de les que s'estarrufen, i no cerca de rebaixar el seu marit per enlairar-se ella, tot seguit es fa mestressa: hom és feliç, en certa manera, d'obeir-la.

En aquell moment, no sé quina idea passà pel magí de Fritz: observà el vell rabí de cua d'ull, i digué:

-Fa molt bé els bunyols; però, quant a les altres coses...

-Doncs jo- exclamà David -dic que farà la felicitat del brau pagès que s'hi casarà, i que aquest pagès esdevindrà ric i ple de benaurances! D'ençà que observo les dones (i d'això ja fa qui-sap-lo temps), em penso ser-hi entès: sé tot seguit el que són i el que valen, el que seran i el que valdran. Doncs bé: aquesta petita Súzel m'ha plagut, i em plau que m'innovin la perfecció dels seus bunyols.

Fritz havia esdevingut somniós. De cop i volta demanà:

-Digues, jueu de mala mena, per què has vingut a veure'm a migdia: aquesta no és la teva hora.

-Ah! és veritat: cal que em deixis dos cents florins.

-Dos cents florins?... Oh! oh! oh!...- va fer Kobus amb un aire mig seriós i mig mofeta. -D'un sol cop, rabí?

-D'un sol cop.

-I per a tu?

-Per a mi si vols, perquè jo sol em comprometo a retornar-te la quantitat; però és per fer un servei a algú.

-A quí, David?

-Coneixes el vell Hertzberg, el marxant de paquet. Doncs bé: sa filla ha estat demanada pel noi Salomó: dues criatures enciseres!- féu el vell rabi, junyint les mans amb un aire eternit. -Però, comprens?, cal una mica de dot, i Hertzberg ha vingut a trobar-me...

-Sempre seràs el mateix- interrompé Fritz: -no content amb els teus propis deutes, cal que et carreguis a l'esquena els dels altres!

-Però Kobus! però Kobus!...- exclamà David amb veu penetrant i patètica, amb el nas encorbat i els ulls decantats en terra, guenyejant. -Si veiessis aquestes benvolgudes criatures! No hi ha cor per a negar-los la felicitat de la vida. I, altrament, el vell Hertzberg és solvent: em reparà la quantitat al cap d'una o dues anyades, tot el més tard.

-Tu ho vols- digué Fritz, aixecant-se: -doncs sigui. Però escolta: pagaràs interès, aquesta vegada: el cinc per cent. Tos manlleus em plau que siguin sense interès; però els dels altres...

-Oh! Déu meu! Qui et diu el contrari!- féu David. -Mentre aquestes pobres criatures siguin felices... El pare ja em tornarà l'interès.

Kobus obrí son secreter, comptà dos cents florins damunt la taula, mentre el vell rabí esguardava amb impaciència, i després tragué el paper, el tinter i la ploma, i digué:

-Vaja, David: mira si es això.

-És inútil: ja ho he mirat, i tu comptes bé.

-No, no: compta!

Aleshores el vell rabí comptà, entaforant els munts a la gran butxaca de les seves calces amb una satisfacció visible.

-Ara asseu-te allí, i fes-me el rebut, amb el cinc per cent. recorda't que, si estàs malcontent de les meves facècies, amb aquest tros de paper et podré dur qui sap a on.

David, somrient de felicitat, es posà a escriure. Fritz esguardava per damunt la seva espatlla i, en veure'l a punt d'assenyalar el cinc per cent,

-Ep!- va fer -vell jueu de mala mena! ep!

-Vols un sis?

-No, sis ni cinc. No som amics de tota la vida? Però no hi entens poc ni gaire, en facècies! Amb tu sempre em cal estar-hi tot seriós, com un ase quan l'estrijolen.

El vell rabí s'aixecà, aleshores, i li estrenyé la mà, i digué, tot eternit:

-Gràcies, Kobus.

I se n'anà.

-Bella persona!- deia Fritz, veient-lo pujar el carrer amb l'esquena acotada i la mà a la butxaca. -Ja corre cap a casa del altre com si es tractés de la seva pròpia felicitat! Veu els vaillets feliços, i riu per sota el nas amb ells ulls entelats.

Després d'aquesta reflexió, prengué el bastó i eixí per llegir el diari.

X.

Dos o tres dies després, un vespre, al Casino, hom parlava, per atzar, del temps de la vellura. El gros recaptador Hâan celebrava els costums de l'antigor: el passeig en trineus, a l'hivern, el bon pare Christian, amb son abrighàs llarg, amb vores de pell de guineu i les grosses botes forrades de xai, el casquet de llúdrria tirat sobre les orelles i els guants fins als colzes, conduint tota la seva família al cim del Rothalps, a admirar les bosquíries cobertes de gebre; i la jovenalla de la vila seguint a cavall el passeig i dant d'amagatotis un esguard amorós a la bonica llocada de noies embolcallades en llurs esclavines i el nasset rosat entaforat dins el collet de cigne, més blanc que la neu.

-Ah! aquell temps, era el bo!- deia. -Poc després, tota la vila sabia que el jove conseller Lobstein, o el senyor notari Müntz, s'havia promès amb la petita Lotchen, la bonica Rosa o la gran Guillermina; i era entre la neu que l'amor havia nat, sota l'esguard mateix dels pares. Altres vegades la gent es reunia a la sala de ball, en plena eixida. Tots els estaments es confonien: la noblesa, la burgesia, el poble. Hom no s'inquietava, de saber si éreu comte o baró, sinó bon valsaire. Aneu a cercar un abandó semblant, en nostres dies! D'ençà que fan tanta de noblesa nova, sempre tenen por que se'ls confongui amb la gentalla.

Hâan enaltia així mateix els petits concerts, la bona música de cambra, elegant i ingènua, del temps vell, ara substituïda per l'estrèpit de les gran obertures, i la melodia obaga de les simfonies.

Només sentint-lo, us semblava veure el vell conseller Baumgarten, amb perruca empolsada, calamarsejada i gran vestit quadrat de cerimònia, amb el violoncel recalcat contra la cama i l'arquet fent angle sobre les cordes i la senyoreta Serafina Schmidt al clavecí, entre els dos canelobres, amb els violinistes decantats al voltant, amb la mirada sobre els papers; i, més enllà, el cercle dels amics, en l'ombra.

Aquestes imatges commovien tot el món; i mateix Schoultz, gronxant-se damunt la cadira amb un de sos genolls punxeguts entre les mans, exclamava:

-Sí, sí: aquests temps són lluny de nosaltres! És ben veritat: ens fem vells... ¡Quines recordances ens evoques, Hâan! quines recordances! Tot això no ens fa semblar minyonia.

Kobus, tornant a casa seva pel carrer dels Caputxins, tenia el cap rublert de les idees de Hâan.

-Té raó- es deia: -nosaltres mateixos hem vist aquestes coses que ara ens semblen allunyades d'un segle.

I mirant els estels, que tremolejaven en el cel immens, pensava: -Tot això roman, tot això torna en les mateixes èpoques: només som nosaltres, els que canviem. ¡Quina aventura tan paorosa és canviar una mica cada dia, sense adonar-se'n! De manera que al capdavant hom és tot cendrós, tot arrupit, i produeix l'efecte, davant l'esguard de la gent nova que passa, d'aquelles despulles xarugues, d'aquelles arrugues respectables de les quals parlava Hâan ara mateix. Per més que fem, caldrà que això ens passi, com ha passat als altres.

Així cavil·lava Fritz entrant dins la seva cambra; i, quan s'hagué colgat, aquestes idees el dominaren encara per algun temps, i després s'adormí.

L'endemà ja no hi pensava, quan sos ulls caigueren sobre el vell clavecí que hi havia entre el tinell i la porta. Era un moblet de fusta roja, de peus magristons que acabaven en pera i que no tenia sinó cinc octaves. Feia

trenta anys que romania allí. Katel hi endegava els plats abans de l'àpat, i Kobus hi tirava sos vestits. De tan veure'l, ja no hi pensava; però aleshores li semblà de retrobar-lo després d'una llarga absència. Es vestí tot somniós. Després mirant a la finestra, veié Katel a fora, que anava a fer ses provisions al mercat. Acostant-se tot seguit al clavecí, va obrir-lo i passà els dits per ses tecles groguenques: un so d'allò més prim s'escapà del moblet, i el bon Kobus, en menys d'un segon, tornà a veure els trenta anys escolats. Es recordà de la senyora Kobus, sa mare, una dona encara jove, de cara llarga i pàl·lida, tocant el clavecí, el senyor Kobus, el jutge de pau, assegut prop d'ella amb son tricorni al barrot de la cadira, escoltant, i d'ell, Fritz, ben petit, assegut a terra amb el cavall de cartró, tot cridant: -Osque! osque!- mentre el bon senyor aixecava el dit i feia: -Xsst!- Tot això li passà davant els ulls, i qui-sap-les coses més.

S'assegué, assajà algunes tonades velles i tocà el *Trobador* i l'antiga romança del *Creuat*.

-Mai no hauria cregut que em recordés d'una sola nota- digué. -És admirable com aquest vell clavecí s'ha mantingut afinat: m'apar d'haver-lo sentit ahir.

I, abaixant-se, es posà a treure els vells quaderns de llur caixa. El *Setge de Praga*, la *Cenerentola*, l'obertura de la *Vestal*, i després les velles romances d'amor, i tonadetes gaies, però també amoroses; l'amor que riu i l'amor que plora, cap altra cosa més ençà ni més enllà!

Kobus, dos o tres mesos abans, no hauria deixat de treure'n un bell divertiment, amb tots aquells pastors de lligacames roses i aquells cavallers de negre plomall; en altre temps havia llegit el Werther, i havia d'apretar-se els costats mentre va durar la història; però ara trobava aquestes coses molt belles.

-Hâan té molta raó- es deia: -avui dia ja no es fan cobletes tan boniques:

Roseta, cos lleuger dóna'm el teu cor o, si no, em moriré!

Que n'és de senzill! que n'és de natural!

Dóna'm el teu cor o, si no, em moriré!

Això, fa per a mi! això, és poesia! Diu coses pregones en un llenguatge innocent. I la música!

I va posar-se a tocar, tot cantant:

Roseta, cos lleuger dóna'm el teu cor o, si no, em moriré!

No es cansava de repetir la bella romança, i la cosa durava vint minuts llargs, quan es sentí un petit renou a la porta: algú trucava.

-Veu's aquí David- digué, tornant a tancar ben de pressa el clavecí. -Quines rialles faria, si em sentia cantar la *Roseta*!

Esperà un instant, i, veient que ningú no entrava, anà ell mateix a obrir. Però imagineu-vos quina va ser la seva sorpresa en llucar la petita Súzel, tota rosada i tota tímida, amb sa cofieta blanca; son mocadoret blau i sa cistella, que romania darrera la porta.

-Ah! ets tu, Súzel?- féu com a meravellat.

-Sí, senyor Kobus- digué la petita. -Fa molt de temps que espero la senyoreta Katel a la cuina; i, com que no ve, he pensat que calia, tanmateix, complir la meva comanda abans d'anar-me'n.

-Quina comanda, Súzel?

-Mon pare em fa venir per fer-vos saber que ja han vingut els reixats, i que només us esperen a vós per a plantar-los.

-I ara! Et fa venir expressament per a això!

-Oh! A més em manca dir al jueu Schmoule que ha de venir a cercar els bous si no vol pagar-ne el nodriment.

-Ah! són venuts, els bous?

-Sí, senyor Kobus: per tres cents cinquanta florins.

-És un bon preu. Però entra, Súzel: no has de fer compliments.

-Oh! no n'he fet cap.

-Sí, sí... en fas: prou que ho veig. Altrament hauries entrat tot seguit. Vina: seu aquí.

Va atansar-li una cadira, va obrir el clavecí amb un aire d'extraordinària satisfacció.

-I tothom està bo, allí dalt? Christel i Orchel?

-Tothom, senyor Kobus, gràcies a Déu. Em daria molt de goig, que poguéssiu venir.

-Vindré, Súzel: demà o passat demà, ben segur, us aniré a veure.

Fritz tenia aleshores unes grandíssimes ganes de tocar davant Súzel. La mirava tot somrient, i acabà per dir:

-Ara mateix tocava tonades velles, i cantava. Potser m'has sentit de la cuina estant. Deus haver-t'hi fet un tip de riure: veritat?

-Oh! senyor Kobus! Al contrari, em posava tota trista: la música bonica sempre em fa posar trista. No sabia qui la feia, aquella música tan bonica.

-Espera- digué Fritz: -tocaré alguna cosa jocosa per alegrar-te.

El feia feliç de demostrar son talent a Súzel, i començà la *_Reina de Prússia_*. Sos dits saltaven d'un cap del clavecí a l'altre, marcava, el compàs amb el peu, i de tant en tant esguardava la petita en el mirall de davant, mossegant-se el llavi, com és costum quan es té por de dar notes falses. Hom hauria dit que tocava davant tota la vila. Súzel, amb sos ullassos blaus badats d'admiració i sa boqueta rosa mig oberta, semblava extasiada.

I, quan Kobus hagué acabat el vals i es girà tot content de si mateix.

-Oh! que bonic és!- digué ella; -que bonic és!

-Bah!- va fer ell; -això no val la pena. Però ara sentiràs una cosa magnífica, el *Setge de Praga*: hom sent rodolar els canons. Veuràs, escolta.

Es posà aleshores a tocar el *Setge de Praga* amb un entusiasme extraordinari: el vell clavecí zumzejava i s'estremia fins en les seves cametes. I quan Kobus sentia que la petita Súzel sospirava, en veu baixa, -Oh! que bonic és!-, això li donava una ardència, oh! però una ardència verament increïble: ni sabia on era, de tan feliç.

Després del *Setge de Praga*, tocà la *Cenerentola*; i després de la *Cenerentola*, la gran obertura de la *Vestal*; i després, com que no sabia quina altra cosa tocar, i Súzel anava dient: -Oh! que bonic és, senyor Kobus! Oh! quina música tan bonica toqueu!- va exclamar:

-Sí, és bonic; però si no estigués encadarnat et cantaria alguna cosa, i ja veuries, Súzel! Però és igual: ho provaré, tanmateix. Però estic encadarnat, i és llàstima!

I, tot parlant així, es posà a cantar en veu tan clara com la d'un gall que es desperta al mig de les gallines:

Roseta, cos lleuger dóna'm el teu cor o, si no, em moriré!

Gronxava la testa lentament, amb la boca oberta fins a les orelles; i, cada vegada que arribava a la fi d'una cobleta, repetia, per espai de mitja hora, amb to planyívol, decantant-se al barrot de la cadira, el nas tirat en l'aire i gronxant-se com un dissortat:

Dóna'm el teu cor, dóna'm el teu cor, o, si no, em moriré... em moriré... em moriré... mori... moriré...!

De manera que, en acabar, la suor li rajava per la cara.

Súzel, tota vermella, com avergonyida d'una semblant cançó, es decantava, sense gosar mirar-lo; i Kobus, que s'havia girat per sentir-li dir: -Que bonic és!-, la veié que sospirava baix, baixet, amb les mans sobre els genolls, l'esguard acalat.

Aleshores, ell, mirant-se per atzar al mirall, reparà que esdevenia purpurenc; i, no sabent què cosa fer en una circumstància tan sorprenent, passà els dits de dalt a baix i de baix a dalt del clavecí, bufant sota les galtes i cridant: -Brrr! brrr!- amb els cabells redreçats.

En el mateix instant, Katel tancava la porta de la cuina. Ell la va sentir i, aixecant-se, es posà a cridar:

-Katel! Katel!- amb una veu d'home que s'ofega.

Katel entrà.

-Ah! està bé- va fer ell. -Té... aquí està Súzel, que t'espera fa una hora.

I, com que aleshores Súzel aixecava envers ell sos ullassos contorbats, va afegir:

-Sí, hem fet música... Són velles tonades... no res de l'altre món!... però bah, bah! he fet el que he pogut. No es pot treure una bona molla d'un mal sac.

Súzel havia tornat a agafar la seva cistella i se n'anava amb Katel, tot dient: -Bon dia, senyor Kobus!- amb una veu tan dolça, que ell no sabé què contestar, i romangué més d'un minut com arrelat al mig de la casa, mirant cap a la porta, tot esverat. Després va posar-se a dir:

-Vet-aquí un bon negoci, Kobus! Acabes de tenir un bell èxit amb aquesta maleïda carraca!... Sí... sí... és bonic!... pots estarrufar-ten!... cosa escaient, a la teva edat... Que el diable s'emporti la música! Si em torna a succeïr que toqui ni el _Pare caputxí_, vull que m'escanyin!

I va agafar el seu bastó i el seu capell, sense esperar el desdejuni, i va eixir a donar un tomb sobre les fortificacions per reflexionar a son grat sobre les coses sorprenents que acabaven d'esdevenir-se.

Hom pot imaginar-se les reflexions de Kobus vora les muralles. Es passejava darrera l'Estatge de Queviures, amb el cap decantat, el bastó sota el braç, mirant a una i altra banda si hi havia ningú. Li semblava que tothom descobriria el seu estat a la primera llambregada.

-Un conco de trenta sis anys enamorat d'una noieta de disset! quina cosa tan ridícula!- es deia. -Vet aquí d'on venien els teus encaparraments, Fritz, les teves distraccions i el no tocar de peus a terra, de tres setmanes a aquesta banda. Vet aquí per què sempre perdies a la cerveseria; per què estaves esmaperdut al celler; per què badallaves, a la finestra, com un ase, quan miraves el mercat! ¿Es pot ser tan ximple, a la teva edat?

»Encara, si fos de la vídua Windling o de Salomè Roedig, que estiguessis enamorat, seria comportívol. Valdria més que et pengessis mil vegades que no pas que et casessis amb una d'elles; Però almenys segons el parer de la gent, un casament així seria raonable. Però estar enamorat de la petita Súzel, que és filla de ton mateix masover!... una criatura, una veritable criatura, que no és del teu estament ni de la teva condició, i de la qual podries ésser pare!... és massa gruixut! És una cosa contra la naturalesa; és no tenir seny. Si per desgràcia algú ho sospités, no gosaries deixar-te veure al Gran Cèrvol, al Casino, enlloc. Aleshores sí que es burlarien de tu, Fritz; de tu, que t'has burlat tant dels altres! Seria l'abominació de la desolació. El mateix David, a desgrat de son amor del casament, es riuria de tu a la cara: te'n faria sentir apòlegs! una mala fi!

»Vaja vaja! encara és una gran sort que ningú sàpiga res i que t'hagis adonat de la cosa a temps. Cal ofegar tot això, desarrelar ben aviat aquesta herbota del teu jardí. Potser estaràs una mica trist, uns quants dies; però et tornarà a venir el seny natural. T'aconsolarà el vi vell, daràs dinars, et passejaràs per la rodalia en el carruatge de Hâan... I justament despús-ahir em convidava, per centèsima vegada, a acompanyar-lo en les eixides de recaptació. Això és: conversarem, riurem, criarem bona sang, i d'aquí una quinzena tot haurà acabat.

Dos húsars s'acostaven aleshores, de bracet amb llurs enamorades. Kobus els veié venir de lluny, sobre la muralla de l'Hospital, i davallà al carrer de les Ferralles per tornar a casa.

-Començaré per escriure a Christel que posi els reixats- es digué - i que ompli el dipòsit ell mateix. Si m'atrapessin de bell nou al Meisenthal, seria la setmana dels tres dijous.

Quan entrà a casa. Katel parava la taula. Súzel feia qui-sap-lo temps que havia eixit. Fritz obrí son secreter i escriví a Christel que no podia anar-hi i que li encarregava que posés els reixats. Després tanca la carta, s'assegué a taula i dinà en silenci.

Després del dinar, tornà a eixir cap a la una, i se n'anà a casa de Hâan que s'estatjava a l'hostal de la Cigonya, davant el mercat. Hâan estava assegut a la seva taula despatx, tot entabacat, amb la pipa als llavis; preparava sacs i desava, dins un embolcall de cuir, grans registres enquadernats amb pell de vedell. Son servent Gaysse l'ajudava.

-Ah! Kobus!- exclamà, -de quin sant em véns a veure! No et veig gaire sovint per aquí.

-Vas dir-me despús-ahir que te n'anaves a dar un tomb,- respongué Fritz asseient-se a l'extrem de la taula.

-Sí, demà al matí, a les cinc; el carruatge està encarregat. Té, mira! Justament acabo de preparar el llibre de matrius i el sac. La cosa durarà set o vuit dies.

-Doncs bé, t'acompanyo.

-M'acompanyes!- exclamà Hâan, amb veu joiosa, tustant la taula amb ses manasses quadrades. -Vaja, vaja, al capdavant t'has decidit, no està mal... Ah! ah! ah!

I ple d'entusiasme, va tirar enllà son casquet de seda negra, s'estarrufà els cabells damunt son caparràs vermell

i mig calb, i es posà a cridar:

-Això és bo!... això és bo!... ens divertirem d'allò més.

-Sí, el temps m'ha semblat favorable,- digué Fritz.

-Un temps magnífic- exclamà Hâan, apartant les cortines darrera la seva cadira de braços, -un temps daurat, un temps com no n'haviem tingut de deu anys a aquesta banda. Demà sortirem a punta de dia, i voltarem la contrada... tal dít tal fet... però ara no et desdiguís!

-Estigues tranquil.

-Ah! en bona refè- exclamà l'homenàs -no podies donar-me més gran plaer. Gaysse! Gaysse!

-Senyor!

-El meu capot! Tingueu... pengeu la meva bata darrera la porta. Tancareu el despatx i donareu la clau a la vella Lehr. Anem al Gran Cérvol, Kobus?

-Sí, a pendre xops; no hi ha bona cervesa pel camí.

-Per què no? A Hackmatt, és bóna.

-Aleshores, ja ho tens tot enllestit, ara?

-Sí, tot està enllestit. Ah! escolta, no voldries pas posar dues o tres camises i mitjons a la meva maleta?

-Portaré la meva.

-Doncs bé, a fer via!- exclamà Hâan, prenent-li el braç.

Eixiren, i el gros recaptador començà d'enumerar els pobles que veuriem, de la plana i la muntanya.

-A la plana, a Hackmatt, a Mittelbronn, a Lixheim, tot és país protestant, tot gent rica, ben establerta, belles cases, bon vi, bona taula, bon llit. Estarem com a cal sogre, els cinc primers dies; cap dificultat per al cobrament. El diner per al rei ja està a punt, a l'avançada. I només a la fi, passarem un reconet de país, el Wildland, una mena de desert, on no es troben sinó creus pel camí, i els viatgers treuen un pam de llengua; però no tinguis por, no morirem de debilitat tanmateix.

Fritz escoltava tot rient, i així entraren a la cerveseria del Gran Cérvol. Hi va haver allò de sempre: jugaren, begueren xops, i cap a les set cada u tornà a casa seva a sopar.

Kobus, tot travessant el corredor de casa seva, entrà a la cuina, segons el seu costum, per a veure el que Katel li preparava. Veié la vella serventa asseguda al recó de l'atri, sobre un tamboret de fusta, amb un drapot sobre els genolls, netejant les seves sabates més sofridores.

-Què fas aquí?- digué.

-Us netejo les sabates matusseres per anar a la masia, ja que eixiu demà o passat demà.

-Es inútil- digué Fritz, -no hi aniré; tinc altres afers.

-No hi anireu?- féu Katel, tota sorpresa; -en tindran poca de pena, senyor, Christel, Súzel i tothom!

-Bah! han estat sense mi fins ara, i espero, amb l'ajut de Déu, que sense mi ho aniran passant. Acompanyo Hâan en la seva eixida, per a ajustar alguns comptes. I ara que me'n recordo; hi ha una carta damunt l'escalfapanxes per a Christel; demà la faràs portar per Jeri, el vailet, i aquest vespre em posaràs a la maleta tres camises i tot el que cal per a uns quants dies fora de casa.

-Està bé, senyor.

Kobus entrà al menjador, tot ufanós de son determini, i havent sopat amb una gana bastant desperta, es colgà, per a eixir a trenc d'auba.

Eren tot just les cinc, i el sol començava a eixir entre les grans vapors de la Losser, quan Fritz Kobus i son amic Hâan, arraulits en un vell faeton teixit de vimets, com una panera, segons l'estil del país, eixiren a gran trot per la porta d'Hildebrandt, i es posaren a fer via pel camí d'Huneburg a Michelsberg.

Hâan portava son abric llarg de castorina i son casquet de guineu, d'allò més pelut, amb la cua que li penjava per l'esquena; Kobus son bell capot blau, la seva armilla de vellut de quadrats verds i vermells i son gran feltre negre.

Algunes velles, amb l'escombra a la mà, els miraven passar i deien:

-Van a arreplegar el diner dels poblets; això prou que és hora d'amanir el mitjot; vindrà el rebut de les portes i les finestres. Quin brètol, aquest Hâan! Pensar que tothom té de sirgar per a ell, que mai no en té prou i que la gendarmeria el sosté!

Després, tornaven a escombrar, malhumorades.

En ésser fora de l'avançada, Hâan i Kobus es trobaren dins la boira del riu.

-Fa una bella fresca aquest matí,- digué Kobus.

-Ah, ah, ah!- respongué Hâan, fent petar el fuet -ja t'ho havia avisat ahir. Havies de posar-te samarreta de llana; ara, estira't a la palla, company, estira-t'hi. Osque, Foux, osque!

-Fumaré la pipa- digué Kobus. -això m'escalfarà.

Bellugà els peus, es tragué la gran pipa de porcellana d'una butxaca lateral, i es posà a fumar greument.

El cavall, un gran carcamal del Mecklemburg, trotava amb les quatre ferradures voleiant, i arbres venien darrera els arbres, matolls darrera els matolls. Hâan, havent deixat el fuet en un recó sota son colze, fumava també tot somniós, com succeeix entre la boira, on les coses no es veuen clarament.

El sol esgroguiat tenia treballs a dissipar aquelles masses de boira; la Losser rondinava darrera el talús del camí; era blanca com la llet, i a desgrat de la seva fressa sorda, semblava dormir sota la gran salzereda.

De vegades, en acostar-se el carruatge, un martí pescaire feia un crit punyent i fugia; després una alosa es posava a cantussejar algunes notes. Mirant bé, hom veia les seves ales grises que s'agitaven, en forma d'accent circumflex, a alguns pams damunt la terra; però tornava a davallar al cap d'un segon, i ja no se sentia sinó la bonior del riu i l'esgarrifança dels pollancs.

Kobus experimentava aleshores un veritable benestar, i s'alegrava i es glorificava del determini que havia pres

de fugir de Súzel, amb escapada heroica; això li semblava el cim de la prudència humana.

-Quants d'altres- pensava, -s'haurien adormit entre aquestes garlandes de roses, que t'estrenyien cada vegada més, i que, finalment, no haurien estat sinó cordes de bo de bo, semblants a aquelles que la virtuosa Dalila trenava per a Samsó! Sí, sí, Kobus, pots regradar el cel per la teva ventura; altra vegada ets tan lliure com un ocell que va per l'aire; i, temps a venir, fins arribar al si de la vellesa, podràs celebrar la teva partida d'Huneburg a la manera dels hebreus que recordaren sempre amb enteniment els vasos d'or i argent de l'Egipte; abandonaren les cols, els raves i les cebes de llur estatge per a salvar el tabernacle: tu segueixes llur exemple, i el mateix Sichel es meravellaria de ta rara prudència.

Totes aquestes idees, i mil d'altres no menys enraonades, passaven pel magí de Fritz; es creia fora de tot perill, i respirava l'aire de la primavera en una dolça seguretat. Però Déu Nostre Senyor, sens dubte afadigat de la seva presumpció natural, havia resolt de fer-li comprovar la saviesa del proverbi: «Amaga't, fuig, esquiva't sobre les muntanyes dins la plana, al fons de la boscuria o dins un pou, jo et descobreixo, i la meva mà és al teu damunt!»

Al riu Steinbach, vora del gran molí, trobaren un bateig que se n'anava a l'església de Sant Blai, amb l'infantó rosat damunt el coixí blanc, la llevadora, tota altívola amb sa gran còfia de randes, i els altres alegres com pinsans. A Hoheim un parell de vells, que celebraven les noces d'argent en un prat, dansaven en mig de tot el poblet; el músic rodamón, assegut dalt d'una bóta, bufava dins el clarinet, amb les roges galtasses inflades fins a les orelles, el nas empurpurat i els ulls a flor de testa; hom reia, hom trincava; el vi la cervesa, el *kirschenwasser*, vessaven per les taules; tothom marcava el compàs; els dos vells, braços en l'aire, valsaven, riolers; i els infants, reunits a llur voltant, feien una joiosa cridòria que arribava fins al cel. A Frankenthal, un casament pujava les portes de l'església, el donzell d'honor al davant, amb el pit cobert per un ramell en forma de piràmide, el capell guarnit de cintes de mil colors, i després els nuvis d'allò més eternits, els vells pares rient sota la barba grisa, i les mares feixugues expandides de satisfacció.

Era meravellós de veure aquestes coses i això us feia pensar qui-sap-lo. Més enllà minyones i noies de quinze a setze anys collien violetes al llarg de les tanques de rama, per les vores del camí; per sos ulls resplendents era coneixedor que s'estimarien més tard. Més enllà, hi havia un recluta que la seva promesa acompanyava per la sendera, amb un paquetet al braç; de lluny se'ls sentia com es juraven que s'esperarien. Sempre, sempre aquesta vella història de l'amor, sota mil i mil formes; hom hauria dit que el diable mateix s'hi ficava.

Justament, era aquella estació de la primavera en la qual els cors es deixondeixen, i tot reneix, i la vida s'agença, i tot ens invita a la felicitat, i el cel fa promeses innumbrables a aquells que s'estimen! A tot arreu Kobus trobava algun espectacle d'aquesta mena, per a recordar-li Súzel, i cada vegada s'enrogia, i somiejava, es gratava l'orella i sospirava. Es deia dintre seu: -Que n'és de ximpleta la gent que es casa! quant més viatgeu, més reconeixeu que les tres quartes parts dels homes han perdut el cap i que, a cada vila, només hi ha que cinc o sis concos que hagin conservat el seny natural. Sí, és positiu... el seny no està a l'abast de tothom; un hom ha de felicitar-se en gran per ésser del petit nombre dels escollits.

Quan arribaven a un poblet, mentre Hâan s'ocupava de la seva recaudació i rebia el diner del rei i lliurava rebuts, l'amic Fritz s'ensopia; sos ensomnis de la petita Súzel augmentaven, i, finalment, per a distreure's, eixia de l'hostal i davallava pel carrer major, mirant a dreta i esquerra les cases velles amb llurs biguetes esculpides, llurs escales exteriors, llurs galeries de fusta corcada, llurs teulades cobertes d'aura, llurs jardinetes tancats amb estacades, llurs corrals, i, darrera tot això, les grans nogueres, els alts castanyers d'un fullam esclatant que pul·lulava per damunt les teulades. L'aire tot ple de claredat enlluernadora, els carrerrons per on es passejaven regiments de gallines i d'ànecs clapotant i parlotejant; les finestretes de vidres hexagonals, entelats de polsina gris o nacrades per la lluna; les orenetes, començant llur niu de fang al recó de les finestres i fugint com a sagetes a través dels carrers; els infants, d'allò més rossos, trenant la corda de llur fuet; les velles, al fons de les petites cuines ombrívols, de graons esmicolats, mirant amb un aire de benvolença; les noies, tafaneres, decantant-se també per a veure: tot passava davant sos ulls sense poder-lo distreure.

Anava, esguardant i esguardat, pensant sempre en Súzel, en el seu collet, en sa cofieta, en sos cabells bonics, en sos braços arrodonits; després, en el dia que el vell David l'havia fet seure a taula entre ells dos; en el so de sa veu quan ella baixava els ulls, i tot seguit en sos bunyols, o bé en les taquetes de nata que havia tingut un cert dia a la masia, en fi, en tot: tornava a veure totes aquestes coses sense voler-ho.

Així era com, amb el nas en l'aire, les mans a les butxaques, arribava al cap del poblet, a algun solc de blat, a un senderó que lliscava entre camps de ségol o de patates. Aleshores la guatlla cantava l'amor, la perdiu cridava el seu mascle, l'alosa celebrava en els núvols la felicitat d'ésser mare; al seu darrera, pels carrerons llunyans, el gall aixecava son crit de triomf; les ratxades calentes de l'oratge portaven i sembraven a tot arreu les granes innumbrables que havien de fecundar la terra: l'amor, sempre l'amor! I, per damunt tot això, el sol esplèndid, pare de tots els vivents, amb sa gran barba rogenca i sos braços d'or dilatats, abraçant i beneint tota cosa que respira! Ah! quina abominable persecució! Cal ésser ben desgraciat per trobar a tot arreu, a tot arreu la mateixa idea, el mateix acudit, i els mateixos encaparraments! Ves qui es desempallega d'una mena de tinya que us segueix per tot, i que us fa més coïssor quant més us remeneu. Déu meu, a quines coses han de veure's exposats, els homes!

-És ben estrany- es deia el pobre Kobus, que no sigui lliure de pensar en allò que em plau, i d'oblidar les coses que no em convenen! Ara veieu! totes les idees d'orde, de seny i de previsió són abolides en mon cervell, mentre no veig sinó ocells que es bequegen, papallones que s'empaiten, veritables criaturades, coses fora de test! I penso en Súzel, repapiejo dintre meu, em trobo dissortat, i això que no em manca res, i menjo i bec abundantament! Vaja, vaja, Fritz això ja és massa; sacseja't aquest tarannà, fes-te raonable!

És com si hagués volgut raonar contra el poagre o el mal de dents.

El pitjor de tot, quan anava així pels senderons, és que li semblava d'oïr el vell David que li deia a cau d'orella amb veu de nas: -Eh! Kobus, tu també hi has d'anar a raure, faràs igual que els altres... Eh! eh! eh! T'ho faig saber, Fritz, la teva hora s'acosta. -Que el diable se t'endugui!- pensava ell.

Però altres vegades, amb resignació adolorida i melangiosa:

-Potser, Fritz- es deia a si mateix, -potser, ça com lla, els homes són fets per a casar-se... ja que tothom es casa. Gent malintencionada, portant encara les coses més enllà, podrien arribar a sostenir que els concos no són la gent de més seny, sinó al contrari els boigs de la Creació, i que, mirant-ho bé, es capturen com els borinots del rusc.

Aquestes idees no eren sinó llampecs, que l'enutjaven en gran manera; n'apartava l'esguard i s'indignava contra la gent capaç de sostenir altres teories que les de la pau, la tranquil·litat i el repòs, que ell havia fet base de la seva existència. I cada vegada que una idea semblant li passava pel cap, s'acuitava a respondre:

-Quan la nostra felicitat ja no depèn de nosaltres, sinó del caprici d'una dona, tot és perdut; valdria més penjar-se que no pas ennavegar-se així.

Finalment, al cap de totes aquestes excursions, sentint al lluny, del mig estant dels camps, el rellotge del poblet, tornava meravellat de la rapidesa del temps.

-Ah,... Ja ets aquí!- Cridava el gros recaptador; -estic a punt d'acabar els meus comptes; té, seu, és qüestió de deu minuts.

La taula era coberta de munts de florins i de thalers, que trontollaven a la més petita estrebada. Hàan, decantat damunt son llibre registre, sumava. Després, amb la cara expandida, deixava caure les muntanyoles d'escuts dins d'un sac de més d'un metre, que lligava amb tot esment, i deixava en terra, vora un munt d'altres sacs. Finalment, quan tot estava ajustat, amb els comptes comprovats i les entrades abundoses, es tombava tot joiós,

i no deixava d'exclamar:

-Mira, aquí rau el diner dels exèrcits del rei! Si en cal, d'aquest brètol de diner, per a pagar els exèrcits de Sa Majestat, sos Consellers, i tot el que ve al darrera, ah! ah! ah! La terra ha de llevar suor daurada, i la gent també. Quan serà escurçat el nombre de la gent d'upa, per alleujament dels pobres? No em sembla que això hagi de succeir demà passat, Kobus, perquè la gent d'upa són els primers que Sa Majestat consultaria sobre la qüestió.

Aleshores s'agafava el ventre entre les dues mans, per a riure a tot plaer, i exclamava:

-Quina farsa! quina farsa! Però tot això no és cosa que ens pertoqui;estic en regla. Què prens, tu?

-Res, Hâan, no tinc ganes de res.

-Bah! mengem un bocí mentre enganxen el cavall; un vas de vi us fa veure sempre les coses per la part bonica. Quan un home té idees melangioses, Fritz, cal canviar els vidres de les ulleres i mirar l'univers pel fons d'una botella de *gleiszeller* o d'*umstein*.

Eixia per a fer enganxar el cavall i pagar el compte de l'hostal; després venia a pendre un vas amb Kobus; i, un cop tot era enllestit, els sacs ordenats dins la caixa del faeton, recoberta de palastre, feia petar el fuet i es posava en camí cap a un altre lloc.

Vet aquí com passava el temps l'amic Fritz en son viatge; no era sempre alegrement, com es veu. Son remei no produïa tots els efectes sortosos que n'havia esperat, ni de molt.

Però el que l'ensopia encara més que la resta, era, en ésser vespre, en aquells vells hostals dels pobles, silenciosos després de les nou, on no se sent cap fressa perquè tothom és al llit, el romandre tot sol amb Hâan després de sopar, sense tenir ni el recurs de fer la seva partida de *youker*, o de buidar xops, perquè les cartes mancaven, i la cervesa tenia tirat de vinagre. Aleshores s'embriagaven plegats, o bé amb *schnaps* o bé amb vi d'Ekersthal. Però Fritz, d'ençà de la seva fugida d'Huneburg, tenia el vi especialment trist i tendre i fins i tot aquell vinet àcid, que hauria fet dansar les cabres, li decantava els pensaments cap a la melangia. Contava històries antigues: la història del casament de son avi Niclausse amb la seva avia Gòrgel o l'aventura de son oncle avi Serapió Kobus, Conseller íntim de la gran faisania de l'elector Hans-Peter XVII, oncle avi que s'havia enamorat de cop i volta, cap als setanta anys, d'una certa ballarina francesa, vinguda de l'Opera, i anomenada Rosa Fon Pompon; de manera que Serapió l'acompanyava, a la fi, a totes les fires i a tots els teatres per a tenir la ventura d'admirar-la.

Fritz s'estenia, contant aquestes coses amb tots els ets i uts; i Hâan, que dormia les tres quartes parts del temps, badallava de tant en tant dins la seva mà, tot dient amb una veu nasal: -És possible? és possible?- o bé l'interrompia amb una grossa riallada, sense saber perquè, tartamudejant:

-Eh, eh, eh! passen unes coses ben divertides en aquest món! Tira endavant, Kobus, tira endavant que t'escolto. Però pensava, ara mateix, en aquell animal de Schoultz, que es deixà estirar les botes pels pagesos, en un aiguamoll.

Fritz tornava a empendre la seva història sentimental, i així venia l'hora de dormir.

Un cop eren a llur cambra de dos llits, amb la caixa entre tots dos, i dada la volta al pany, Kobus es recordava encara dels detalls de la passió dissortada de l'oncle avi Serapió i el mal gènit de la senyoreta Rosa Fon Pompon; i es posava a contar-los fins a sentir que el gros Hâan roncava com una trompeta, cosa que l'obligava a acabar l'història per a si mateix; i era sempre amb un casament.

XII

L'amic Kobus, trescant un matí per un camí molt difícil de la vall del Rheethal, mentre Hâan menava amb prudència i estava atent als trencacolls, l'amic Kobus va fer-se amargues reflexions sobre la vanitat de vanitats de la prudència; estava molt trist, i es deia, en si mateix:

-De què et serveix ara, Fritz, d'haver tingut cura de mantenir el cap fred, el ventre net i els peus calents per espai de vint anys? A desgrat de la teva alta prudència, un ésser feble ha torbat el teu repòs amb una sola mirada. De què et serveix de fugir lluny de casa teva, si aquest foll pensament et segueix a tot arreu i no pots evitar-lo enlloc? De què t'ha servit d'abassegar, amb assenyada previsió, els vins exquisits i tot allò que pot satisfer el gust i la flaire, no solament d'un home, sinó de molts, per anys i panys, ja que ni t'és permès de beure un vas de vi, sense exposar-te a repapiejar com una bogadera vella i a contar històries que et farien la riota de David, de Schoultz, de Hâan i de tota la contrada si hom sapigués per què les contes? Així és que tot consol t'és refusat!

I, pensant en aquestes coses, exclamava dintre seu, amb el rei Salomó:

-He dit, dins el meu cor: Vejam, que t'experimenti la joia; gaudeix dels béns de la terra! Però vet aquí que també era vanitat; he recercat dins mon cor la manera de tractar-me delicadament, però fent que mon cor restés assenyat. M'he bastit cases, m'he plantat jardins i vinyes, m'he obert dipòsits i hi he sembrat peixos delitosos; he amuntegat riqueses; m'he engrandit; i ara, considerades totes aquestes coses, vet aquí que tot era vanitat. Ja que avui em passa la mateixa cosa que passa al foll, perquè he estat tant assenyat? Aquesta petita Súzel m'enutja una cosa de no dir, i tanmateix la meva ànima es complau en ella! Jo i el meu cor ens hem girat a totes bandes, per a examinar i recercar la saviesa, i no han trobat sinó el mal de la follia, la imbecil·litat i la imprudència. Hem trobat aquesta noia, el somriure de la qual és com una xarxa, i l'esguard com un lligam: no es follia, això? Per què no s'ha d'haver torçat el peu, el dia de son viatge a Huneburg? Per què l'he vista en la joia del festí, i, més tard, en els plaers de la música? Per què aquestes coses han passat així, i no altrament? I ara, Fritz, ¿per què no pots deslligar-te d'aquestes vanitats?

Li queien grosses gotes de suor, i somiejava amb una desolació impossible de dir. Però el que més el migrava, era de veure com Hâan treia la botella de la palla, i de sentir-li dir:

-Vaja, Kobus, beu una bella glopada! Quina calor que fa per aquestes fondalades!

-Gràcies- deia ell, -no tinc set.

Perquè tenia por de tornar a començar la història de les amors de tots els seus passats i, sobretot, d'acabar contant les seves.

-Com s'entén! No tens set?- exclamava Hâan, -és impossible, vejam!

-No, no, tinc una mica de feixuguesa aquí- deia posant-se la mà sobre el païdor, amb una ganyota.

-Això ve de no haver begut prou ahir al vespre; vam anar-nos-en al llit massa d'hora,- deia el gros recaptador; beu una glopada i això et refarà.

-No vols? és una errada.

-No, gràcies.

Aleshores Hâan aixecava el colze, i Fritz veia com son coll s'inflava i es desinflava amb un posat de satisfacció increïble. Després l'homenàs exhalava un sospir, i dava una patacada al tap, i es posava la botella

entre les cames, tot dient:

-Això retorna. Osque, Foux, osque!

-Quin materialista, aquest Hâan- es deia Fritz. -No pensa sinó en beure i menjar.

-Kobus- continuava l'altre, greument, -estàs covant una malaltia. Tingues esment! Fa dos dies que no beus, i és mal senyal. T'amagreixes; els homes grassos que es tornen magres, i els homes magres que es tornen grassos, corren perill.

-Que el diable se t'endugui!- pensava Fritz; i de vegades li passava pel magí la idea que Hâan es temia d'alguna cosa; aleshores, tot vermell, l'observava de cua d'ull, però l'home feia una cara tan pacífica que el dubte s'esvaïa.

Finalment, al cap de dues hores, havent passat la carena, arribaren a un camí planejant, sorrenc, cap el fons de la vall, i Hâan, senyalant amb el seu fuet unes cent casotes xarugues damunt la muntanya del davant, a mitja costa, il·luminades per una capella que s'encimbellava entre els núvols, digué amb aire melangiós:

-Veu's aquí Wildland, la terra de la qual t'he parlat a Huneburg. D'aquí un quart hi serem, Mira, aquí hi ha dos ex-vots penjats d'aquest arbre, i allà baix un altre, en forma de capella en el balmat d'aquella roca; ara en trobarem a cada pas. Per tot hi ha la misèria més negra: ni una carretera, ni un camí veïnal en bon estat. I pensar que aquesta gent es fan dir misses tot seguit que poden aplegar quatre sous, i que el pobre Hâan no té més remei que cridar, i dar cops de puny a la taula, i escridassar-se com un beneit, per a aconseguir el diner del rei! Creu-me si vols, Kobus, però fa sagnar el cor d'arribar aquí per demanar diners, per fer vendre barraques de quatre kreutzer i mobles de dos pfenning.

Hâan fujetejà Foux, que es posà a galopar.

El poblet era aleshores a dues o tres centes passes al davant d'ells al volt d'un barranc espatat i pregon, en forma de ferradura.

El camí obert en la roca per on muntava el carruatge, tot ple de sorra, de pedres, de grava i senyalat per roderes profundes que hi havien fet les carretes feixugues del país, tirades per bous i vaques, era tan estret, que el fusell topava de vegades per tots dos costats en la roca.

Naturalment, Foux reprenia la seva carrera panteixant, i fins passat un quart no arribaren al nivell de les dues primeres casetes, veritables barraques, d'una alçada de quinze a vint peus, amb el tirat de la teulada sobre la vall, i la porta i dues aspitlleres sobre el camí. Una dona, amb la crinera rogenca amagada dins una paperina d'indiana, la cara xuclada, el coll llarg, obert per una mena de clivella que li arribava de la mandíbula inferior fins al pit, els ulls immòbils i esmaperduts, punxegut el nas, estava dreta al llindar de la primera barraca, mirant cap al carruatge.

Davant la porta de l'altra caseta, en front mateix, hi havia un infant de tres anys, tot nu, llevat un parrac de camisa que li arribava de l'espatlla fins a les cuixes. Era de pell bruna, i cabells esgroguiats, i mirava amb un aire curiós i dolç.

Fritz observava aquell rar espectacle. El carrer fangós davallant de biaix cap el poblet, les pallisses plenes de palla, els coberts, els espiralls entelats, les portetes obertes, les teulades esfondrades, tot això confós, amuntegat en un espai mesquí, es retallava en desorde sobre el fons verdejant dels boscos d'avet.

El carruatge va anar seguint el camí a través dels femers, i un gosset llobenc, negre, amb la cua redreçada, vingué a lladrar contra Foux. La gent, aleshores, es mostrà també al llindar de les seves barraques, vells i

joves, amb bruses xarxones i pantalons de teixit, la pitrera nua, la camisa badada.

A cinquanta passos dins el poblet, comparegué l'església a l'esquerra, ben neta, ben blanca, amb les vitralles noves, riolera i gentil en mig d'aquesta misèria; el cementiri, amb ses creuetes, la voltava.

-Ja hi som,- digué Hâan.

El carruatge acabava d'aturar-se en un sot, a la cantonada d'una casa pintada de groc, la més bonica del poblet després de la del senyor Rector. Era d'un pis, i tenia cinc finestres a la façana, tres a dalt, dues a baix. La porta era oberta al costat, sota una mena de cobert. En aquest cobert hi estaven amuntegades estelles, una serra, una dextral i tascons; a sota, davallaven en pendent dues o tres pedres planes foragitant l'aigua de la teulada sobre el camí on era aturat el faeton.

A Fritz i Hâan no els calgué sinó allargar el peu des de l'estrep del carruatge per posar-lo damunt aquelles pedres. Un homenet de nas sensual, de garsa, amb els cabells d'un ros de panotxa aplanats damunt el front, acabava d'avançar cap a la porta i deia:

-Eh, eh, eh! senyor Hâan, arribeu dos dies més prompte que l'any passat.

-És cert, Schneegans- respongué el gros recaptador, -però us he fet avisar. Heu ordenat, ben segur, els pregons?

-Sí, senyor Hâan; el nunci fa via d'ençà d'aquest matí; escolteu... senti-u-lo com timbaleja, justament, a la plaça.

En efecte, el so d'un timbal esquerdat zumzava aleshores a la plaça del poble. Kobus, havent-se girat, veié, vora la font, un minyó alt, de brusa, amb un copalta sobre el bescoll, el corn al mig de l'espatlla, el nas vermell, les galtes begudes, i el timbal sobre la cuixa, tustant-lo, i acabant per cridar amb veu esqueixada, mentre una pila de gent escoltava per les obertures del voltant:

-Fem saber que el senyor recaptador Hâan és a l'hostal del Cavall Negre, per a esperar els contribuents que encara no han pagat i que s'esperarà fins a les dues; després d'aquesta hora els que no hagin comparegut hauran d'anar a Huneburg dintre la quinzena, si no prefereixen de rebre l'agutzil.

Aleshores, el nunci tornà a pujar el carrer, continuant el timbaleig, i Hâan, havent agafat els seus registres, entrà dins la sala de l'hostal: Kobus el seguia. Pujaren una escala de fusta i trobaren a dalt una cambra semblant a la de baix, però més clara, i parada amb dos llits, a estil d'arcova, i tan alts que calia una cadira per a muntar-hi. A dreta hi havia un taula quadrada. Dues o tres cadires de fusta al recó de les finestres, un vell baròmetre penjat darrera la porta, i, dant el tomb a les parets emblanquinades, els retrats de sant Maclof, de sant Jeroni i de la Mare de Déu, magníficament il·luminats, completaven el parament de la sala.

-Vaja- digué el gros recaptador, asseient-se; -ja hi som! Veuràs quelcom de curiós, Fritz.

Obrí sos registres i descargolà el tinter. Kobus, dret davant una finestra, mirava, per damunt les teulades de les cases del davant, la immensa vall blavosa, les prades al fons, en el barranc, al davant les prades, els vergers plens de fruiterars, els jardinetes voltats d'estaques cercades o tanques de rama, i, a tot el volt, les bosquíries d'avets; allò li recordava la masia de Meisenthal!

Ben aviat es féu sentir un gran aldarull a baix, a la sala; tot el poblet, homes i dones, envaïa l'hostal. Al mateix instant, Schneegans entrava, portant una botella de vi blanc i dos vasos, que deixà sobre la taula.

-Cal fer-los pujar tots a la vegada?- demanà.

-No, l'un darrera l'altre, cadascú quan el cridin- respongué Hâan, omplint els vasos. -Vaja, beu una glopada, Fritz! No hi haurà necessitat d'obrir el sac gruixut, avui;estic segur que encara han fet almoines a l'església.

I, decantant-se damunt l'ull de l'escala, cridà:

-Frantz Laër!

Tot seguit un pas feixuc féu cruixir l'escala, mentre, el recaptador tornava a asseure's, i un minyonàs de brusa blava, amb un gran feltre negre, va entrar. Sa figura llarga, ossosa i groga, semblava impassible. S'aturà al lllindar.

-Frantz Laër- li digué Hâan, -deveu nou florins endarrerits, i quatre d'ara.

L'altre aixecà sa brusa, es posà la mà a la butxaca de les calces, fins al colze, i posà damunt la taula vuit florins, tot dient:

-Veu's-ho aquí.

-Com s'entén, veu's-ho aquí! Què vol dir això? Deveu tretze florins.

-No puc donar més; la meva petita va fer la seva primera comunió fa vuit dies; això m'ha costat molts de diners; també he donat quatre florins pel mantell nou de sant Maclof.

-El mantell nou de sant Maclof?

-Sí; l'ajuntament ha comprat un mantell nou, dels més bonics que hi ha, amb brodats d'or, per sant Maclof, nostre patró.

-Ah, molt bé- va fer Hâan, mirant Kobus de cua d'ull -calia dir-ho tot seguit; si heu comprat un mantell nou de sant Maclof... Feu per manera, només, que no li calgui una altra cosa l'any que ve. Poso, doncs; rebut, vuit florins.

Hâan escrigué el rebut i el donà a Laër, tot dient:

Manca pagar cinc florins, al cap de tres mesos, o em veuré obligat a recórrer a mesures extremes.

El pagès eixí, i Hâan digué a Fritz:

-Aquest és el millor del poblet: és el tinent d'alcalde: ja pots pensar què seran els altres.

Després cridà, de son lloc estant:

-Josep Besme!

Un contribuent va atansar-se, un llenyater carregat d'anys que va pagar quatre florins dels dotze que devia. I després un altre que va pagar-ne sis en lloc de disset, després, un altre, dos en lloc de tretze, i així successivament: tots havien contribuït al bell mantell de sant Maclof, i cada un d'ells tenia un germà, una germana, un fill al purgatori que recaptava misses; les dones gemegaven, alçaven les mans al cel, invocaven la Mare de Déu; els homes romanien tranquils.

Finalment, en vingueren cinc o sis que no pagaren res i Hâan, furios, tirant-se cap a la porta, cridà amb veu de tempesta:

-Pugeu, pugeu tots, vagarros! pugeu plegats!

Es féu un gran aldarull a l'escala. Hàan tornà a son lloc, i Kobus, al seu costat, mirà, cap a la porta, la gent que entrava. En dos minuts la meitat de la sala es rublí de gent: homes, dones i noies, de brusa, de gec, amb faldilles apedaçades; tots eixuts, magres, esparracats, veritables testes de cavall, amb el front estret, els pòmuls sortits, el nas llarg, la mirada opaca, l'aire impassible.

Alguns, més altívols, afectaren una mena d'indiferència orgullosa, amb el gran feltre tirat endarrera, els dos punys a les butxaques del gec, la cuixa endavant i els colzes fent angle. Dues o tres velles, esquerpes, amb els cabells de panotxa, d'altres, petites, amb el nas arremangat, brunes com la murtrera toscana, s'empenyien amb el colze, zumzaven entre elles, i es posaven de puntetes per a veure.

El recaptador, amb la cara empurpurada, i els tres pèls rogençs que es redreçaven damunt la grossa testa calba, esperava que tothom fos al lloc, fent veure que llegia el seu registre. A la fi, es girà bruscament, i demanà si hi havia algú més que volgués pagar.

Una dona vella vingué a portar dotze kreutzers; tots els altres romangueren immòbils.

Aleshores Hàan, girant-se de bell nou, exclamà:

-He sentit dir que heu comprat un bonic mantell nou al patró de vostre poblet, i com que les tres quartes parts de vosaltres no tenen camisa per posar-se, hauria calgut que el benaventurat sant Maclof, per a regradar-vos de vostra bona idea, vingué a portar-me ell mateix el diner de les vostres contribucions. Veieu, ja tenia els sacs a punt, i, anticipadament me n'alegrava; però no ha vingut ningú; el rei pot esperar dies i dies, si creu que els sants del calendari li han d'omplir les caixes!

»Voldria que em diguéssiu què ha fet per vosaltres aquest gran sant, i quins serveis us ha prestat perquè li doneu tot el vostre diner.

»¿Us ha fet algun camí perquè hi porteu a vila fusta, l'arment i les llegums? ¿Us paga els gendarmes encarregats de la conservació de l'orde? Us impediria sant Maclof de robar-vos els uns als altres, de saquejar-vos i d'anar a patacades, si no estés present la força pública?

»No és una abominació de tirar-ho tot a les espatlles del rei, i de burlar-se, com feu vosaltres, de qui paga els exèrcits per a defensar la pàtria alemanya, els ambaixadors, que representen noblement la bella terra alemanya, els arquitectes, els enginyers, obrers que cobreixen el país de canals, de camins, de ponts, d'edificis de totes menes, honrament i glòria de la nostra raça; els agents d'embarg, els funcionaris, els gendarmes que permeten a cadascú de conservar el que té; els jutges que fan justícia segons les nostres antigues lleis, els nostres vells costums i drets escrits?... ¿No és cosa abominable el no pensar en pagar-lo i ajudar-lo com a gent honrada, i portar tots els vostres kreutzers a sant Maclof, a Lalla-Boumphel, a tots aquests sants que ningú coneix ni de la banda d'Eva ni de la banda d'Adam, dels quals no es diu una paraula a les Santes Escripures i que a més a més us mengen, si més no, cinquanta dies de l'any, sense comptar els vostres cinquanta dos diumenges?

»Us penseu que això durarà eternament? No veieu que això és contrari al seny, a la justícia, a tot?...

»Tinguéssiu una mica de cor, ¿no pendríeu en consideració els serveis que us ha fet nostre graciós sobirà, pare de sos súbdits, que us posa el pa a la boca? ¿No us en deu vergonya de portar tots els vostres sous a sant Maclof, mentre que jo espero aquí que pagueu els vostres deutes a l'Estat?

»Escolteu! si el rei no fos tan bo, tan ple de paciència, ja fa temps que hauria fet vendre les vostres barraques, i aleshores veuríem si els sants del calendari us en bastirien de noves.

»Però ja que l'admireu tant, aquest gran sant, ¿per què no feu com ell, per què no abandoneu les vostres mullers i els vostres fills, per què no us n'aneu amb un sac a l'esquena, món a través, a viure de rosegons i almoines? Seria natural que seguíssiu el seu exemple. D'altres vindrien a conrear les vostres terres vagatives i a posar-se en estat de complir llurs obligacions envers el sobirà.

»Mireu una mica al vostre voltant, mireu la gent de Schneemath, de Hackmath, d'Ourmath, i d'altres bandes, que donen al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu, segons les paraules divinals de Nostre Senyor Jesucrist. Mireu-los, són bons cristians; treballen, i no inventen cada dia noves festes per a tenir pretext d'aclofar-se en la peresa i de despendre sos diners a la taverna. No compren mantells amb brodadures d'or; més s'estimen comprar sabates per sos fills, mentre que vosaltres aneu a peu descalç com a veritables salvatges.

»Cinquanta festes a l'any, per mil persones, fan cinquanta mil jornals de treball perduts! Si són pobres, miserables i no podeu pagar al vostre rei, els sants del calendari en tenen la glòria.

»Us dic aquestes coses, perquè no hi ha cosa més empipadora en tot el món que venir aquí cada tres mesos, per a complir el deure, i trobar-hi pobrissalla -miserables i nus, per la seva culpa,- que arriben a fer un posat com si els sembléssiu un Anticrist, quan els demaneu allò que és degut al sobirà en tots els països cristians, i fins entre salvatges com són els turcs i els xinesos. Tot l'univers paga contribucions, per tenir orde i llibertat en el treball; només vosaltres ho doneu tot a sant Maclof, i, Déu vos faci bons! tothom pot veure, només que mirant-vos, de quina manera ho recompenseu!

»Ara, us adverteixo una cosa: els que no hagin pagat d'aquí a vuit dies, rebran l'agent d'embarg. La paciència de Sa Majestat és llarga, però té fites.

»He acabat: aneu-vos-en, i recordeu-vos del que Hâan acaba de dir-vos: l'agent d'embarg vindrà irremissiblement».

Aleshores es retiraren tots en massa, sense contestar.

Fritz estava astorat de l'eloqüència de son companyó. Quan els darrers contribuents hagueren desaparegut dins l'escala, li digué:

-Escolta, Hâan, acabes de parlar com un veritable orador; però, de tu a mi, ets massa dur amb aquests desgraciats.

-Massa dur!- exclamà el recaptador, aixecant la grossa testa embarbesclada.

-Sí, i no comprens gens ni mica el sentiment... la vida del sentiment...

-La vida del sentiment?- va fer Hâan: -escolta, mestre! vols burlar-te de mi!... Ah, ah, ah! no em deixo enganyar com el vell rabí Sichel... ton posat seriós no m'entabana... massa et conec!

-Doncs jo et dic- exclamà Kobus, -que és injust que els facis retret, a aquests pagesos, de llur fe; i sobretot que els en facis un crim. L'home no viu solament en aquest món per amuntegar diner i omplir-se la panxa... aquesta pobra gent amb llur fe senzilla i llurs patates, són potser més feliços que tu amb les teves truites i llonganisses i el bon vi.

-Eh, eh! trapella- digué Hâan, tot posant-li la mà sobre l'espatlla, -ja pots parlar de tots dos; em penso que ni l'un ni l'altre hem viscut d'ex-vots i de patates fins avui en dia, i espero que això trigarà a succeïr. Ah! així vols burlar-te de ton vell Hâan! Veu's aquí idees i teories d'un estil ben nou!

Tot discutint, es disposaven a davallar, quan va sentir-se un petit renou pels volts de la porta. Es giraren i veieren, dreta contra la paret, una noia de setze a disset anys, amb els ulls acalats. Era frèvola i esblaimada; son vestit de tela grisa, amb grans pedaços, queia balder contra sos costats; bells cabells rossos enquadraven sos polsos; sos peus eren nus, i no sé quina llunyana semblança suggeria que va omplir tot seguit Kobus d'una pietat enternida com no l'havia sentida mai: es creia veure la petita Súzel, però desfeta, malalta, tremolenca, exhaurida de la gran misèria. El cor se li fonia, una mena de fred se li estengué per les galtes.

Hâan mirava la noia amb posat de malhumor.

-Què vols?- digué bruscament, -els registres estan tancats. El cobrament és clos; tots vindreu a pagar a Huneburg.

-Senyor recaptador- respongué la pobra noia després d'un instant de silenci, -vinc en nom de la meua àvia Anna Ewig. Fa cinc mesos que no es pot llevar: hem tingut grans desgràcies, el meu pare va ser agafat sota el trineu vora el Kohlplatz, l'hivern passat... Va morir... Hem hagut de despendre molt per al repòs de la seva ànima.

Hâan, que començava a enternir-se, adreçà a Fritz un esguard d'indignació. -Ja ho sents- semblava dir, -altra vegada sant Maclof!

Després, alçant la veu, respongué:

-Són desgràcies que poden passar a tothom; ho sento; però quan em presento a la caixa general, no em demanen si la gent és feliça o desgraciada, em demanen quants diners porto; i quan no n'hi ha prou, he d'afegir-ne de la meua butxaca. La teua àvia deu vuit florins; vaig pagar per ella l'any darrer. La cosa no pot durar sempre.

La pobrissona s'havia posat tota trista, hom veia que tenia ganes de plorar.

-Vejam- continuà Hâan, -venies per dir-me que no teniu res, veritat? que la teua àvia no té una malla; per dir-me això podies quedar-te a casa, ja ho sabia.

Aleshores, sense aixecar els ulls, ella avençà la mà, a pleret, i va obrir-la, i hom veié que hi tenia un florí.

-Hem venut la nostra cabra... per pagar alguna cosa... -va dir amb veu trencada.

Kobus girà el cap a la finestra; el cor li tremolava.

-Un a compte- va fer Hâan, -sempre a comptes! com si la cosa valgués la pena.

Tanmateix, però, obrí el seu registre tot dient:

-Vaja, vina!

La petita s'atansà, Però Fritz, decantant-se sobre l'espatlla del recaptador que escrivia, digué en veu baixa:

-Bah! deixa-ho córrer.

-Què?- va fer Hâan, mirant-lo astorat.

-Esborra-ho tot!

-Com s'entén, esborra-ho?

-Sí! queda't el teu florí- digué Kobus a la noia.

I amb veu baixa, a l'orella de Hâan, afegí:

-Sóc jo qui paga!

-Els vuit florins?

-Sí.

Hâan deixà estar la ploma; semblava tot somniós, i mirant la noia li digué amb accent greu:

-Aquest és el senyor Kobus, d'Huneburg, que paga per vosaltres. Digues-ho a la teva àvia. No és sant Maclof qui paga; és el senyor Kobus, un home seriós, raonable, i ho fa mogut pel seu bon cor.

La petita aixecà els ulls, i Fritz veié que eren d'un blau amorós, com els de Súzel, i plens de llàgrimes. Ja havia deixat el florí damunt la taula i ell el va agafar, cercà dins la seva butxaca i va posar-n'hi cinc o sis més, tot dient:

-Té, filla meva, feu per manera de tornar a tenir la cabra, o de comprar-ne una altra, de tan bona com ella. Ja pots anar-te'n, ara.

Però ella no es movia; de manera que Hâan, endevinant el seu pensament, li va dir:

-Vols regraciar al senyor, veritat?

Ella inclinà la testa en silenci.

-Està bé, està bé- va fer. -Naturalment, ja sabem què deus pensar-ne. És un benefici del cel el que us escau. Ara, mantingueu-vos al corrent. No és gran cosa l'apartar dos sous per setmana, per tenir la consciència tranquil·la. Vés-te'n, la teva àvia estarà contenta.

La petita, mirant una altra vegada a Kobus, amb un sentiment de gratitud inexpressable, va eixir i va baixar l'escala. Fritz, tot turbat, s'havia acostat a la finestra. Veïé la pobra criatura que es posava a córrer, tot pujant el carrer. Hom hauria dit que tenia ales.

-Vet aquí nostres afers acabats- reprengué Hâan; -ara, en camí!

Tot girant-se, Kobus el veïé com ja davallava, amb el registre sota l'aixella i arrodonint la grossa esquena. S'eixugà els ulls i davallà a son torn.

-Ei!- els cridà Schneegans a baix, dins la sala gran, -no dineu abans d'anar-vos-en, senyor recaptador?

-Tens gana, Kobus?- demanà Hâan.

-No.

-Ni jo tampoc; ja podeu servir el dinar a sant Maclof! Cada vegada que vinc a aquesta terra mesquina, em sento capolat quinze dies; aquestes coses em trabuquen. Enganxeu el cavall, Schneegans, no us demanem sinó això.

L'hostaler va eixir. Hâan i Fritz, de la porta estant el veien com treia el cavall de l'establa i el posava al vehicle. Kobus pujà. Hâan pagà el compte, prengué les regnes i el fuet, i se n'anaren així com havien vingut.

Podien ésser les dues, aleshores. Tota la gent del poblet, davant llurs barraques, els miraven passar, sense que ni un tingués la idea de llevar-se el capell.

Tornaren a entrar en el camí de la costa, enfondint a la roca. Les ombres s'allargaven aleshores des del cim de la roca de sant Maclòf fins a la vall; l'altre costat de la muntanya enlluernava, de tanta llum. Hâan semblava somniós; Fritz decantava el cap, abandonant-se per primera vegada als sentiments de tendresa i amor que envaïen, feia algun temps, la seva ànima. Tancava els ulls i tan aviat veia passar davant ses parpelles roges la imatge de Súzel, com la de la pobra criatura de Wildland. El recaptador, posant molt d'esment a menar entre les roques i les roderes, no deia cap paraula.

A les cinc, el carruatge anava pel camí sorrenc de Tiefenbach. Hâan, mirant aleshores Kobus, el veié com ensopit, amb el cap que li anava dolçament a una banda i altra de l'espatlla. Encengué la grossa pipa i deixà córrer l'animal. Mitja llegua més enllà, per a fer més via, davallà a terra, i menant Foux per la brida, prengué el camí alterós del Tannewald. Fritz restà en el seu seient. No dormia, com es creia el seu companyó; s'abandonava al seu somieig... mai no havia somiejat tant en tota la vida.

Mentrestant la nit queia sobre els boscos, la fondària de les valls s'omplia de tenebres; però els cims més alts encara resplendien.

Després d'una bona hora de marxa ascendent, en la qual Foux i Hâan s'aturaven de tant en tant per a reprendre alè, el carruatge arribà finalment a la calma. No mancava sinó travessar la boscúria per a descobrir Huneburg.

El recaptador, que a desgrat de la grossa panxa havia caminat vigorosament, posà aleshores el peu la llança, i, fent petar el fuet, enfonsà son ample darrera en el coixí de couro.

-Vaja! arri! arri!- exclamà.

I Foux reprengué la via pel camí de les bagues, trotant com si no hagués fet ja tres dures llegües de muntanya.

Ah quina bella vista, la posta formosa del sol, quan, en eixir de les valls, descobriu de cop i volta la llum purpurina del vespre a través dels plomalls enlairats dels bedolls, i les mil flaires boscanes voleien al vostre voltant, perfumant l'aire amb son alè odorífer!...

El carruatge seguia la vora del bosc; de vegades tot era ombrívol, les branques dels arbrassos davallaven fent volta; de vegades una clariana de cel vermell apareixia darrera les mil plantes que brollaven en les espessedats de la vegetació; després tot s'amagava de bell nou, els matollars desfilaven i el sol davallava constantment; hom el veia, al fons dels forats lluminosos, cada vegada més baix. Ben aviat les puntes de les herbes altes es retallaven damunt sa cara de bon vivand, una veritable cara de Silenus, empurpurada i coronada de pàmpols. Finalment, desaparegué, i amples vels daurats l'embolcallaven en els abismes. Les tintes grises de la nit envaïren el cel; alguns estels tremolaven ja damunt els massissos ombrívols de la boscúria, dins les pregoneses de l'infinit.

En aquella hora el somieig de Kobus esdevingué encara més intens i més íntim, escoltava com les rodes giravoltaven per la sorra, el peu del cavall que topava amb un palet, alguns ocellets que fugien en acostar-s'hi el carruatge. Feia temps que això durava, quan Hâan reparà que una corretja s'havia afluixat; feu parada i davallà. Fritz desclogué els ulls per a veure què passava; muntava, i el camí era ple de llum esblanqueïda.

I mentre el recaptador apretava el fermall de la corretja, de cop i volta segadors i espigolers que se'n tornaven a casa després del treball, es posaren a cantar la vella cançó:

Quan penso en l'estimada!

El silenci de la nit era gran, però semblà fer-se'n encara més, i semblava que els boscos mateixos paressin l'oïda a aquelles veus serioses i dolces, confoses en un sentiment d'amor.

Aquella gent no devia ésser gaire lluny; hom sentia llurs passos a la margenada del bosc; caminaven a compàs.

Hâan i Kobus havien sentit cent vegades la vella cançó; però aleshores els semblà tan formosa, tan ben avinguda amb l'hora encantada, que l'escoltaren en una mena de rapte poètic. Però Fritz sentia una emoció ben diferent de la de Hâan: entre aquelles veus n'hi havia una de dolça, alta, penetrant, que sempre començava la cobleta i era la darrera en acabar, com un sospir del cel. Creia reconèixer aquella veu fresca, tendra, amorosa, i tenia tot el cor posat a l'oïda.

Al cap d'un moment, Hâan, que tenia Foux per la brida, per impedir-lo de sacsejar la testa, digué:

-Quin afinament! Així és com canten els fills de la vella Alemanya. Ves si en cap més banda...

-Xsst!- va fer Kobus.

La vella cançó tornava a ésser represa, tot fent-se llunyana, i aquella mateixa veu muntava més alta, encara, i més colpidora que les altres; finalment la tremolor del fullam la va cobrir.

-Són boniques, aquestes cançons antigues- digué el recaptador, tornant a pujar al carruatge.

-Però a quin indret som?- demanà Fritz tot esblaimat.

-Vora la roca de les Tórtoraes, a vint minuts de la teva masia,- respongué Hâan tornant a asseure's i fuetejant el cavall, que continuà fent via.

-Era la veu de Súzel- pensà Kobus; -prou que ho sabia!

Un cop van ésser fora del bosc, Foux es posà a galopar: flairejava l'establa. Hâan, tot joiós pensant que pendria son xop aquell vespre, parlava dels talents de la vella Alemanya, de ses velles cançons, dels antics mestres cantaires. Kobus no l'escoltava, son pensament era a una altra banda; ja havien passat la porta de Hildebrandt, i els llums, que brillaven en totes les cases del carrer major, havien ferit sos ulls sense que els veiés, quan el carruatge s'aturà.

-Bé, ja pots baixar, company; ja ets davant la teva porta,- li digué Hâan.

Ell mirà i davallà.

-Bona nit, Kobus!- cridà el recaptador.

-Bona nit,- digué pujant l'escala, tot pensívol.

Aquell vespre, la vella Katel, d'allò més contenta de tornar-lo a veure, volgué abrandar tota la cuina per a celebrar son retorn, però Kobus no tenia gana.

-No-digué,- deixa-ho córrer; he dinat bé... tinc son.

I anà a colgar-se.

Així doncs, aquell gran vividor, aquell gros golut, aquest fi golós de Kobus es nodria aleshores d'una llenca de pernil al matí, i d'una vella cançó al vespre; estava ven canviat!

XIII

Déu sap a quina hora va adormir-se Fritz aquella nit; però el sol ja era alt quan Katel entrà dins la seva cambra i en veié les persianes closes.

-Ets tu, Katel?- digué ell estirant els braços, -què passa?

-Christel ve a veure-us, senyor; fa mitja hora que s'espera.

-Ah! Christel és aquí; doncs que entri; entreu, Christel. Katel, obre els finestrons. Hola! bon dia, bon dia, Christel! ves, ves, s'ou vós!- digué, estrenyent les dues mans del vell anabaptista, que estava dret davant son llit, amb sa barba cendrosa i son gran feltre negre.

Kobus el mirava amb la cara expandida; Christel romania tot astorat d'un acolliment tan entusiàstic.

-Sí, senyor Kobus- digué somrient, -vinc de la masia per a portar-vos un cistellet de cireres... Sabeu, cireres cruixidores, del cirerer de darrera el cobert, que vós mateix vau plantar, fa dotze anys.

Aleshores Fritz veié damunt la taula un cistellet de cireres, afilerades i desades amb tot esment en grans fulles de maduixera que penjaven a tot el voltant; els fruits eren tan frescos, tan apetitosos i bells, que en fou meravellat:

-Ah! està bé, està bé! sí, em plauen molt aquestes cireres!- exclamà. -Heu pensat en mi, doncs Christel?

-Ha estat la petita Súzel- respongué el masover; -en aquest ram no tenia repòs ni descans. Cada dia anava a veure el cirerer, i deia: «Quan aneu a Huneburg, pare, penseu que les cireres son madures; ja sabeu com se n'agrada el senyor Kobus!» Finalment, ahir al vespre li vaig dir: «Demà hi aniré!» I aquest matí, a punta de dia, ella ha pres l'escala i les ha anades a collir.

Fritz, a cada paraula de Christel, sentia com un baume refrescant que se li difongués per tot el cos. Hauria volgut abraçar l'excel·lent home, però es contingué, i exclamà:

-Katel, porta aquestes cireres, que les tastaré.

I havent-les portades Katel, començà per admirar-les; li semblava de veure Súzel, tot estenent les fulles verdes al fons del cistellet, i després posant les cireres al damunt, cosa que li procurava una satisfacció interior i àdhuc un enterniment que era cosa de no dir. Al capdavall les tastà, assaborint-les a bastament i empasant-se'n els pinyols.

-Quina frescor!- deia, -quina fermesa tenen aquestes cireres que vénen de l'arbre! No se'n troben d'iguals al mercat; encara són plenes de rosada, conserven tot el seu gust natural, tota la força i tota la vida.

Christel el mirava amb aire joiós.

-Us agraden molt les cireres?- va fer.

-Sí, per mi són la felicitat. Però asseieu-vos, asseieu-vos.

Kobus posà el cistellet sobre el llit, damunt sos genolls i tot conversant, prenia de tant en tant una cirera, i l'engolia. Sos ulls eren entelats de plaer.

-Així, doncs, Christel- afegí, -tothom està bé a casa vostra? Orchel?

-Molt bé, senyor Kobus.

-Súzel també?

-Sí, gràcies a Déu, tot marxa. Fa alguns dies que Súzel sembla només una mica trista; pensava que estava malalta, però és l'edat qui fa això, senyor Kobus; les criatures es tornen somnioses en aquesta edat.

Fritz, recordant-se de l'escena del clavecí va enrojolar-se qui-sap-lo i digué tot tossint:

-Està bé... sí... sí... Té, Katel, posa aquestes cireres a l'armari. Seria capaç de menjar-me-les totes abans de dinar. Ja em dispensareu, Christel, cal que em vesteixi.

-Feu el vostre fet, senyor Kobus, feu el vostre fet.

Tot vestint-se, Fritz continuà:

-Però no haureu pas vingut de Meisenthal únicament per a dur-me cireres?

-Ah, no! tinc altres afers a vila. Ja sabeu que la darrera vegada que vau venir a la masia vaig mostrar-vos dos bous que hi havia a l'engreix. Alguns dies després d'haver-vos-en anat, Schmoule els va comprar; vam entendre'ns per tres cents cinquanta florins. Havia d'emportar-se'ls el primer de juny, o pagar un florí per cada dia de trigança, però aviat farà tres setmanes que em deixa aquests animals a l'establa. Súzel ha anat a dir-li que això m'enquimerava molt; i com que no responia, l'he fet citar davant el jutge de pau; no ha negat que hagués comprat els bous, però ha dit que no hi havia res de convingut per a la remissió, ni sobre el preu dels dies de trigança; i com que el jutge no tenia cap més prova, recorre al jurament de Schmoule, que ha de prestar-lo avui a les deu, entre les mans del vell rabí David Sichel, perquè els jueus tenen llur manera de prestar jurament.

-Ah, està bé!- va fer Kobus, que acabava de posar-se el capot i despenjava el seu feltre; -aviat seran les deu; us acompanyo a casa de David, i després, immediatament, tornarem per a dinar; dinareu amb mi, oi?

-Oh! senyor Kobus, tinc els cavalls a l'hostal del Bou Roig.

-Bah! Bah! dinareu amb mi. Katel fes-nos un bon dinar. Passo gust de veure-us Christel.

I eixiren.

Tot caminant, Fritz es deia:

-No és extraordinari? Aquest matí, pensava en Súzel, i vet aquí que son pare em duu cireres que ella ha collit per a mi. És meravellós, meravellós!

I la joia interior li resplendia a la cara; en aquestes coses hi reconeixia el dit de Déu.

Al cap d'uns quants moments, arribaren al pati de la vella Sinagoga. El vell captaire *Francès* era allí, amb son pot de fusta sobre els genolls; Kobus, en son èxtasi, hi tirà un florí, i Christel pensà que Kobus era generós i bo.

El *Francès* aixecà envers ell sos ulls plens de sorpresa; però ell no el mirava, caminava amb la testa alta i riallera, i abandonant-se a la felicitat de tenir al seu devora el pare de la petita Súzel: allò era com una alenada del Meisenthal, entre aquelles altes construccions ombrívoles, com una veritable resplendor del cel. Ves, però, quines idees tan estranyes tenen els homes; aquell vell anabaptista, dos o tres mesos abans li feia l'efecte d'un pagès honrat i res més, i ara l'estimava, el trobava intel·ligent, i amb moltes d'altres virtuts que fins aleshores no li havia reconegut; es feia partidari d'ell i s'indignava contra Schmoule.

Mentrestant el vell rabí David, que estava dret a la finestra oberta, esperava ja a Christel, Schmoule i l'escrivà de la justícia de pau. La vista de Kobus li va fer plaer.

-Ah! véns aquí, calavera!- exclamà de lluny estant; -fa alguns dies que no et veia.

-Sí, David, sóc jo- digué Fritz, aturant-se a la finestra, -et porto Christel, el meu masover, un home excel·lent, i del qual en responc com de mi mateix; és incapaç de sostenir coses que no siguin...

-Bé, bé- interrompé David, -el conec de fa temps. Entreu, entreu, els altres no poden trigar a venir: ja són les deu.

El vell David portava son gran capot castany, de colzes lluents; un casquet de vellut negre li cobria la part posterior de la testa calba, i alguns cabells grisos voleiaven al seu entorn; la seva cara beguda i groga, solcada d'innombrables arruguetes, tenia un posat somniós, com al dia del *Kipur*.

-Que no et vesteixes?- li demanà Fritz.

-No, és inútil. Asseieu-vos.

S'assegueren.

La vella Sourlé mirà per la porta de la cuina, entreoberta, i digué:

-Bon dia, senyor Kobus.

-Bon dia, Sourlé, bon dia. Que no entreu?

-Vindré tot seguit,- va fer ella.

-No cal que et digui, David- continuà Fritz, -que per mi Christel té raó i que en respondria amb el cap.

-Bé! Ja ho sé tot això- digué el vell rabí, -i també sé que Schmoule és viu, molt viu, fins i tot massa viu. Però no parlem d'aquestes coses; he rebut la notificació fa tres dies, he reflexionat sobre aquest afer, i... teniu, aquí són!

Schmoule, amb son nassàs com un bec de voltor, sos cabells d'un roig ardent, la bruseta apretada a la cintura amb una corda i la gorra plana damunt els ulls, travessava aleshores el pati amb aire de tant se me'n dóna. Al seu darrera marxava el secretari Schwan, amb el llarg copalta d'allò més test damunt la grossa cara granelluda, i amb el registre sota el braç. Al cap d'un minut, entraren a la sala. David els digué greument:

-Asseieu-vos, senyors.

Després anà ell mateix a obrir de bell nou la porta, que Schwan havia tancat distretament, i digué:

-Les prestacions de jurament han de ser públiques.

Prengué de dins un tinell una grossa Bíblia, amb tanques de fusta, cantell roig i les pàgines gastades pel polze. L'obrí damunt la taula i s'assequé en sa gran cadira de braços, de couro. Hi havia aleshores quelcom de greu en tot ell, i de consirós. Els altres s'esperaven. Mentre ell fullejava el llibre, Sourlé entrà i romangué dreta, darrera la cadira. Els vianants, aturats vora l'escaleta ombrívola del carrer dels Jueus, miraven amb posat de tafaneria.

El silenci portava alguns minuts de durada i cadascú havia tingut temps de reflexionar, quan David, aixecant el cap i posant la mà damunt del llibre, digué:

-El senyor jutge de pau Richter recapta el jurament d'Isaac Schmoule, marxant de bestiar, sobre aquesta pregunta: «¿Es veritat que es va fer tracte entre Isaac Schmoule i Hans Christel, que Schmoule aniria a pendre, dins la capvuitada, una parella de bous que havia comprat el 22 de maig darrer, i que si no compareixia, pagaria a Christel per cada dia de trigança un florí com a indemnització de l'alimentació dels bous?» Es això?

-Això mateix,- digueren Schmoule i l'anabaptista a l'ensem.

-Doncs només cal saber si Schmoule consent en prestar jurament.

-Per això he vingut- digué Schmoule tranquilament, -estic a punt.

-Un instant- interrompé el vell rabí, tot aixecant la mà, -un instant! El meu deure, abans d'acollir un acte com aquest, un dels més sants, de més sagrats de la nostra religió, és de recordar-ne la importància a Schmoule.

Aleshores, en veu tota greu, es posà a llegir:

-No invocaràs el nom de l'Eternal, ton Déu, endebades. No diràs falsos testimonis!

Després, més lluny, llegí encara, en el mateix to solemniat:

-Quan es tracti d'alguna cosa en la qual hi hagi dubte, referent a un bou o un ase, o un animal petit, o un vestit o qualsevol altra cosa, la causa de les dues parts serà portada davant el jutge, i el jurament de l'Eternal intervindrà entre les dues parts.

Schmoule, en aquell moment, volgué parlar; però, per segona vegada, David li féu senyal que callés, i digué:

-No invocaràs el nom de l'Eternal, ton Déu, endebades; no portaràs falsos testimonis! Són dos manaments de Déu, que tot el poble d'Israel va sentir entre els llampecs i els trons, tremolant i mantenint-se allunyat en el desert de Sináí.

«I veu's aquí ço que diu l'Eternal al que violarà sos Manaments:

»Si no obeeixes la veu de l'Eternal, ton Déu, per a tenir compte del que avui et prescriu, els cels que són damunt la teva testa seran d'aram, i la terra que és sota tos peus, serà de ferro.

»L'Eternal et donarà, en lloc de pluja, pols i cendra; l'Eternal et colpirà, a tu i a la teva posteritat, de nafres estranyes, de nafres grans i de durada, de malalties malignes i de durada.

»L'estranger pujarà al damunt teu, molt alt, i tu davallaràs molt baix; ell et prestarà i tu no li prestaràs.

»L'Eternal farà venir al teu damunt la maledicció i la ruïna de totes les coses on tu posaràs la mà i que tu faràs, fins que siguis destruït. Tes filles i tos fills seran lliurats a l'estranger, i tos ulls ho veuran i es consumiran tot el dia mirant envers ells, i ta mà no tindrà cap força per a lliberar-los.

»La teva vida serà com a suspesa al teu davant, i tu seràs esglaiat de nit i de dia. Diràs al matí: Qui em farà veure el vespre? I en ésser vespre, diràs: Qui em farà veure el matí?

»I totes aquestes malediccions et succeiran i et perseguiran, i reposaran al teu damunt fins que siguis exterminat, perquè no hauràs obeït la veu de l'Eternal, ton Déu, per a servir sos Manaments i les Lleis que t'ha donat!»

-Aquestes són les paraules de l'Eternal!- afegí David, aixecant el cap.

Mirà Schmoule, que romania amb els ulls clavats a la Bíblia, i semblava cavil·lar profundament.

-Ara, Schmoule- continuà, -prestaràs jurament damunt aquest llibre, davant l'Eternal que t'escolta; juraràs que no hi ha hagut cosa convinguda entre Christel i tu, ni pel que fa a l'ajornament, pel que fa als dies de trigança, ni pel preu de l'alimentació dels bous durant aquests dies. Però guarda't de donar tombs en la teva ànima per autoritzar-te a jurar, si no estàs segur de la veritat de ton jurament; guarda't de dir, per exemple, dins tu mateix: «Aquest Christel m'havia fet tort, m'havia causat pèrdues, m'havia impedit de guanyar en aquella circumstància.» O bé: «Va fer tort a mon pare, a mos parents, i així torno a posseir alló que m'hauria escaigut naturalment.» O bé: «Les paraules del tracte tenien doble sentit, i a mi em plau de girar-les cap al sentit que em convé; no eren prou clares i les puc negar.» O bé: «Aquest Christel m'ha exigit un preu massa alt, sos bous valien menys que el preu establert, i així resto dins la veritable justícia, que vol que la cosa comprada i el seu preu siguin iguals, com els dos costats d'una balança.» O bé, encara: «Avui no tinc la quantitat sencera, més tard faré reparació del dany», o qualsevol altre pensament d'aquesta mena.

»No, tots aquests tombs no enganyen els ulls de l'Eternal; no és segons aquest pensament i d'altres semblants, que has de jurar; no és segons el teu esperit, que pot ésser arrossegat cap al mal per l'interès, que cal prestar jurament; no és segons el teu pensament, és segons el meu que t'has de governar, i no pots afegir ni treure res, per astúcia o altrament, del que jo penso.

»Doncs bé, jo, David Sichel, tinc aquest pensament, senzill i clar: -Schmoule, ¿ha promès un florí a Christel per l'alimentació dels bous que ha comprat i per cada dia de trigança després de la capvuitada? Ho ha promès? Si no ho ha promès a Christel, que posi la mà damunt el llibre de la Llei, i que digui: «juro que no vaig prometre res.» Schmoule, acosta't, estén la mà i jura!

Però Schmoule, aixecant els ulls, aleshores digué:

-Trenta florins no són una quantitat per prestar un jurament com aquest. Ja que Christel està segur que ho vaig prometre -jo, no me'n recordo bé,- ho pagaré, i espero que restarem bons amics. Més tard, ell farà que me'n refaci, perquè els bous són realment massa cars. En fi, el que és degut és degut, i mai Schmoule no prestarà jurament per una quantitat, ni que fos deu vegades més forta, llevat que n'estigui completament segur.

Aleshores David, mirant Kobus amb un esguard extraordinàriament fi, va fer:

-I obraràs bé, Schmoule. En el dubte, val més deixar-ho córrer.

L'escrivà havia inscrit el refús de jurament; va aixecar-se, saludà la gent acoblada, i eixí amb Schmoule, el qual en el llindar, va girar-se i va dir amb brusca entonació:

-Aniré a cercar els bous demà a les vuit, i pagaré.

-Bé està- respongué Christel, inclinant el cap.

Quan romangueren sols, el vell rabí va posar-se a somriure.

-Schmoule és viu- digué, -però els nostres vells talmudistes encara eren més vius que no pas ell; prou sabia jo que no aniria fins al capdavall: vet aquí perquè no m'he vestit.

-Ah!- exclamà Fritz, -Si, ja ho veig, tanmateix hi ha una cosa bona a la vostra religió.

-Calla, epicuri- respongué David, tancant la porta i tornant a posar la Bíblia en el tinell; -sense nosaltres, tots plegats seríeu uns pagans, és per nosaltres que penseu; no heu inventat res; no heu descobert res. Pensa una estona quantes vegades us heu dividit i combatut de dos mil anys ençà, quantes de sectes i de religions s'han format. Nosaltres seguim essent els mateixos d'ençà de Moisès, nosaltres seguim essent els fills de l'Eternal, vosaltres sóu els fills del temps i de l'orgull; el menor interès us fa canviar d'opinió, i a nosaltres, pobres miserables, tot l'univers plegat no ha pogut fer-nos abandonar una sola de nostres lleis.

-Aquestes paraules mostren ben bé l'orgull de la teva raça- digué Fritz; -fins ara et creia un home modest en el seu pensar, però ara veig que respireu l'orgull, en el fons de la teva ànima.

-I per què hauria d'ésser modest?- exclamà David amb veu de nas. -Si l'Eternal ens ha escollit, no és perquè valem més que no pas vosaltres?

-Bé, calla- va fer Kobus, tot rient, -aquesta vanitat m'espervera; seria capaç enutjar-me.

-Enutja't a cor obert- digué el vell rabí, -no facis compliments.

-No, més m'estimo invitar-te a pendre cafè a casa meva, cap a la una; conversarem, riurem, i després ens n'anirem a tastar la cervesa de març; et convé això?

-Està bé- va fer David, -hi consento, el card sempre hi guanya a fer-se amb la rosa.

Kobus anava a exclamar: -Ah, decididament, això és massa!-, però s'aturà, i digué amb vivor:

-Sóc jo la rosa!

Aleshores tots tres no van tenir més remei que riure.

Christel i Fritz eixiren de bracet, tot dient-se:

-És viu, aquest rabí David! sempre té algun vell proverbi a punt per a divertir-vos. És un home excel·lent.

Tot passà com s'havia convingut; Christel i Kobus dinaren plegats. David comparegué a les postres, a pendre cafè, i després se n'anaren a la cerveseria del Gran Cérvol.

Fritz estava en un tarannà de gaubança extraordinària, no sols perquè anava entre son vell amic David i el pare de Súzel, sinó també perquè traginava una botella de *steinberg* al cap, sense parlar del bordeus i del *kirschenwasser*. Veia les coses d'aquest pobre món com a través d'un raig de sol; sa cara carnosa estava tota empurpurada, i un joiós somriure arremangava sos llavis gruixuts. Així és que quan aparegué sota la tela grisa que feia ràfec a la porta del Gran Cérvol, hi hagué un entusiasme!

-Heu-vos-l'aquí! heu-vos-l'aquí!- cridaven de tots costats amb el xop en l'aire: -aquí està Kobus!

I ell, tot rient, repetia:

-Sí, sí, aquí està, ah, ah, ah!

Entrava en els bancs i feia encaixades amb tots sos vells companys.

Durant els vuit dies que acabaven de passar la gent es demanava per tot arreu:

-Què se n'ha fet? Quan el tornarem a veure?

I el vell Krantheimer es desconhortava perquè tots els seus clients trobaven la cervesa dolenta.

Finalment s'assegué, entre el gaudi universal, va fer seure Christel a la seva dreta. David anà a mirar Frederic Schoultz, el gros Hâan, Speck i cinc o sis més que feien una partida de *rams* a dos kreutzers la fitxa.

Es posaren a beure aquella famosa cervesa de març que us puja al nas com el xampany.

Al davant, a la cerveseria de les Dues Claus, els hùssars de Frederic-Wilhelm bevien cervesa amb gerros; els taps s'engegaven com a trets de pistola; hom se saludava de l'un costat del carrer a l'altre perquè els paisans d'Hunenburg sempre estan bé amb els militars, sense mesclar-s'hi, però, ni rebre'ls en llurs famílies, cosa sempre perillosa.

A cada instant deia Christel:

-Ja és hora que me'n vagi, senyor Kobus; dispenseu-me; ja fa dues o tres hores que hauria d'ésser a la masia.

-Bah!- exclamava Fritz, tot posant-li la mà a l'espatlla -un dia és un dia, Christel; de tant en tant cal alegrar-se i eixorivir-se l'esperit. Vaja, un altre xop.

I el vell anabaptista, un mica embriagat, es tornava a asseure, tot pensant: -Serà el sisè! Mentre no em trabuqui pel camí!

Després deia:

-Però, senyor Kobus: ¿què pensarà la meva dona si torno a casa mig embriagat? No m'hi ha vist mai, em penso.

-Bah! bah! l'aire corrent tot s'ho emporta, Christel; i després, no us caldrà sinó dir: -El senyor Kobus ho ha volgut, i Súzel us defensarà.

-Això és veritat- exclamà aleshores Christel, tot rient, -és veritat: tot el que diu i fa el senyor Kobus està ben fet! Vaja, un altre xop!

I el xop arribava, i es buidava i la serventa en duia un altre, i així successivament.

Doncs, bé, en sonar les tres a l'església de Sant Silvestre, i sense que ningú pensés en res, una colla de minyons tombà la cantonada de l'hostal del Cigne, tot corrent cap a la porta de Landau; després comparegueren alguns soldats, portant un de sos companys sobre un baiard; després altres infants en munió; hi havia un rodolament de passes al paviment, que se sentia de lluny.

Tothom es decantava a les finestres i eixia de les cases per a veure. Els soldats pujaven pel carrer de la Forja, de la banda de l'Hospital, i havien de passar davant la cerveseria del Gran Cérvol.

Tot seguit les partides foren abandonades; la gent s'enfilà als bancs; Hâan, Schoultz, David, Kobus, les serventes, Krantheimer, en fi, tots els assistents. D'altres, contents, venien de la sala, i la gent es deia en veu baixa; -És un duel! És un duel!

Mentrestant el baiard s'acostava lentament; dos homes el portaven; era un baiard per a treure els fems de les estables de la Caserna de Cavalleria; el soldat hi anava ajagut, amb les cames penjant entre els braços de l'atuell; sa cara es decantava sobre el gec enrotllat, i era d'allò més esblaimada; tenia els ulls closos, els llavis entreoberts i el davant de la camisa ple de sang. Darrera venien els testimonis. Un vell húsar de celles groguenques i grossos bigotis rogens que feien una rúbrica damunt ses galtes colrades, duia el sabre del ferit sota el braç, el talabard tirat a l'espatlla, i semblava tot tranquil. L'altre, més jove i ben ros, estava com atùit, i portava el xacó; després venien dos suboficials, girant-se a cada pas, indignats de veure tanta gent.

Alguns húsars, davant la cerveseria de les Dues Claus, cridaven al vell que portava el sabre: -Rappel! Ep! Rappel!;- era, sens dubte, llur mestre d'armes; però ell no respongué i ni tan sols bellugà el cap.

Quan passaven els dos darrers, Frederic Schoultz, en sa qualitat de vell sergent de la *landwehr*, cridà de dalt de la cadira estant:

-Ei! companys...companys!

Un d'ells s'aturà.

-Què passa, company?

-Això ha estat un cop de sabre en honor de la senyoreta Grédel, la cuinera del Bou Roig.

-Ah!

-Sí! Un cop de punta a fons i sense parada; ja era massa tard.

-I on ha tocat?

-Una mica a sota del testó dret.

Schoultz allargà el llavi; semblava tot altívol de rebre una resposta. La gent escoltava, decantada al voltant d'ells.

-És un mal cop- digué; -n'he vistos a la campanya de França.

Però l'húsar, veient que sos companys entraven al carreró de l'Hospital, alçà la mà contra l'orella, i digué:

-Permeteu-me!

I va juntar-se a la seva colla; i Schoultz, passejant una mirada satisfet per l'assistència, tornà a asseure's tot dient:

-Quan un home és soldat, cal treure's el sabre; no passa com en el paisanatge on la gent es malmena a cops de punys.

Tenia el posat de dir: -Veu's aquí el que jo he fet cent vegades!

Però d'altres, en gran nombre, gent raonable i pacífica, murmuraven entre ells:

-És possible que els homes es matin per una cuinera? És una cosa antinatural. Aquesta Grédel mereixeria d'ésser bandejada de la vila, per les passions funestes que excita entre els húsars.

Fritz no deia paraula, semblava consirós, i sos ulls brillaven amb un esclat especial. Però havent-se posat a dir, a son torn, el vell David: -Veu's aquí com éssers creats per Déu es maten per coses de no-res!- va irar-se, de cop i volta, d'una manera estranya.

-De què en dius coses de res, David?- exclamà en veu ressonant. -¿No ha inspirat l'amor en tota època i en tot indret les més belles passions i els pensaments més alts? ¿No és el mateix alè de l'Eternal, el principi de la vida, de l'entusiasme, del coratge i del sacrifici? T'escau força de profanar d'aquesta manera la veu de la nostra felicitat i de la glòria del gènere humà! Lleva-li l'amor a l'home: ¿què li resta? l'egoisme, l'avarícia, l'embriaguesa, el tedi i els instints més miserables; ¿quina gran cosa farà, quina cosa gentil dirà? Res; no pensarà sinó en sadollar-se el ventre!

Tots els assistents s'havien girat, espalmats de son engrescament; Hâan el mirava amb sos ullassos per damunt l'espatlla de Schoultz, el qual es torçava el coll per a veure si era ben bé Kobus qui parlava, perquè no podia donar crèdit a les seves orelles.

Però Fritz no parava cap esment en aquestes coses.

-Vejam, David- reprengué, animant-se cada vegada més; -quan el gran Homer, el poeta dels poetes, ens mostra els herois de la Grècia que se'n van a cents en llurs nauetes per a recaptar una dona gentil que ha fugit de llur terra, travessen les mars i s'exterminen per espai de deu anys amb els de l'Àsia per a tornar-la a haver, ¿et penses que ell ho hagi inventat, això? ¿Et penses que no era veritat el que deia? I si és el més gran dels poetes, ¿no l'és perquè ha celebrat la cosa més gran i més sublim que hi hagi sota el cel: l'amor? I si el cant de vostre rei Salomó és anomenat el Càntic dels Càntics, ¿no és també perquè canta l'amor, cosa més noble, més gran, més pregona que totes les altres en el cor de l'home? Quan diu en el Càntic dels Càntics: «Ma ben amada, ets bella com la volta dels estels, agradable com Jerusalem, terrible com els exèrcits que avancen amb les banderes desplegadas», ¿no vol dir que no hi ha cosa més bella, més invencible i més suau que l'amor? I tots els vostres Profetes ¿no han dit la mateixa cosa? I d'ençà de Crist, l'amor ¿no ha convertit als pobles bàrbars? ¿no és amb una senzilla cinta rosa que, d'una mena de salvatge, en feia un cavaller?

Si en nostres dies les coses no són tan grans ni tan belles ni tan nobles com en altre temps, ¿no és perquè els homes ja no coneixen l'amor veritable i es casen pel diner? Doncs bé, jo, David, ¿ho sents? dic i sostinc que l'amor veritable, l'amor pur, és la única cosa que trasmudi el cor de l'home, que l'enlaira i sigui mereixedora que hom dongui la vida per ella. Trobo que aquests homes han fet bé de batre's, ja que cap d'ells no podia renunciar a la seva amor, sense reconèixer-se'n indigne.

-Ei!- exclamà Hâan a l'altra taula -¿com pots parlar-ne tu d'això? Mai no has estat enamorat; enraones aquestes coses com un orb que enraonés de colors.

Fritz, davant aquest apòstrof, romangué tot empallegat. Mirà a Hâan amb els ulls entelats, amb el posat de voler-li respondre, i barbotejà algunes paraules confoses, tot engolint el xop.

Aleshores, molts es posaren a riure. Tot seguit Kobus, alçant la grossa testa, els cabells de la qual s'embarbesclaven com si haguessin estat vivents, exclamà amb un aire particular:

-Es cert, mai no he estat enamorat! Però si hagués tingut la felicitat d'estar-ne m'hauria fet matar, abans que renunciar a la meva estimada, o bé hauria exterminat l'altre.

-Oh! oh!- va fer Hâan, amb accent una mica burlleta, tot copejant les cartes. -O, Kobus! no hauries estat tan ferotge.

-Que no hauria estat tan ferotge!- digué amb les dues mans badades. -Som dos amics de tota la vida, ¿veritat, Hâan? Doncs bé; si estés enamorat i em semblés que tu cobegessis, ni que fos amb el pensament, la que jo

havia escollit... t'escanyaria.

Tot dient això, tenia els ulls vermells, no feia posat de facècia; tampoc els altres no reien.

-I voldria- afegí, tot aixecant el dit, -que tota la vila i la rodalia tinguessin un gran respecte per la meva estimada, baldament no fos de la meva categoria, del meu estament i de la meva fortuna: el més petit blasme sobre ella comportaria una terrible batalla.

-Si és així- digue Hàan, -Déu faci que no t'enamoris mai, perquè no tots els húsars de Frederic-Wilhelm són morts, i més d'un correria el perill de morir si la teva estimada era bonica.

Les celles de Fritz s'extremiren.

-És possible- digué asseient-se de bell nou, perquè s'havia aixecat. -N'estaria orgullós i em gloriejaria, de batre'm per una causa tan alta! No tinc raó, Christel?

-Del tot, senyor Kobus- digué l'anabaptista, una mica embriagat; -la nostra religió és una religió de pau, però temps era temps, quan jo estava enamorat d'Orchel, sí -Déu m'ho perdoni!- hauria estat capaç de batre'm a cops de falç per haver-la. Gràcies al cel, no ha calgut escampar sang. M'estimo més no haver-me de fer cap retret.

Fritz, veient que tothom l'observava, comprengué la imprudència que acabava de cometre. El vell rabí David, sobretot, no li treia l'ull de sobre i semblava voler llegir en el fons de la seva ànima. Al gus moments després, havent exclamat per vintena vegada. -Però senyor Kobus es fa tard, m'esperen; Orchard i Súzel deuen estar inquietes,- Fritz va respondre-li, a la fi:

-Sí, ara ja és hora; us acompanyaré fins al carruatge.

Era una excusa que li esqueia per a retirar-se. L'anabaptista s'aixecà, tot dient:

-Oh! Si us estimeu més romandre ja trobaré el camí de l'hostal, tot sol.

-No, us acompanyo.

Eixiren del banc i sortiren a la plaça. El vell David se n'anà gairebé al seu darrera. Fritz, havent encaminat Christel, tornà a casa seva prudentment. Aquell dia, en el moment de colgar-se, Sourlé, veient que el vell rabí murmurava paraules confoses, va trobar-ho estrany.

-Què tens, David?- va preguntar-li. -Veig que parles baixet d'ençà del sopar; ¿què penses?

-Bé, bé- va fer, tot estirant el cobrellit damunt la seva barbeta, -penso en aquestes paraules profètiques: «He estat gelós per causa d'Eva, amb gran gelosia!» I en aquestes: «En aquells temps passaran coses extraordinàries, coses noves i sortoses».

-Tant de bo que sigui pensant en nosaltres que hagi dit això- va replicar Sourlé.

-Amén!- va fer el vell rabí; -tot arriba a punt per qui sap esperar. Dormim en pau.

XIV

Kobus hauria hagut de penedir-se a l'endemà de sos parlaments inconsiderats de la cerveseria del Gran Cervol; hauria hagut d'estar-ne afligit, fins i tot desolat; perquè pocs dies abans, havent reparat que el vi li

desfermava la llengua, i que traïa els pensaments secrets de la seva ànima, s'havia dit: «La vinya és un tany de Gomorra; sos raïms són plens de fel, ses llavors són amargues. No beuràs més el suc del parral!»

Això és el que ell s'havia dit; però el cor de l'home està a la mà de l'Eternal; Ell en fa el que vol; el gira a Tramuntana, el gira a Migjorn. Per això Fritz, en despertar-se, ni tan solament pensà en allò que li havia succeït a la cerveseria.

El primer pensament fou que Súzel era de figura agradívola; es posà a contemplar-la, en son interior, creient sentir-li la veu i veure'n el somriure. Es recordà de la pobra criatura de Wildland, i va aplaudir-se d'haver-la socorreguda, per la seva semblança amb la filla de l'anabaptista; es recordà també del cant de Súzel entre les espigoleres i els segadors i d'aquella veu amorosa que muntava com un sospir entre la nit, i semblava d'un àngel del cel.

Tot el que s'havia esdevingut d'ençà del primer dia de la primavera li tornà a la memòria com un somni. Tornà a veure Súzel apareixent entre sos amics Hâan, Schoultz, David i Iòsef, tímida i modesta, amb els ulls acalats, per a agençar la darrera hora del festí; va tornar a veure-la a la masia, amb sa faldilleta de llana blava, rentant el blancatge de la família, i, més tard, asseguda prop d'ell, d'allò més temorenca i tremolosa, mentre ell cantava i el clavecí acompanyava amb un to nasal la bella tonada:

Roseta, cos lleuger, dóna'm el teu cor o, si no, em moriré!

I pensant en aquestes coses amb eternament son desig més gran era de tornar a veure Súzel.

-Aniré a Meisenthal- es deia. -Sí, me n'aniré després del desdèjuni: cal absolutament que la torni a veure!

Així es complien les paraules del rabí David a la seva muller: -En aquells dies succeiran coses extraordinàries!

Aquelles paraules es referien a la trasmudança de Kobus, i mostraven també la gran subtileza del vell rabí.

Tot posant-se els mitjons, tornà al magí de Fritz una idea: Christel li havia dit el dia abans que Súzel aniria a la festa de Bischem, a ajudar la seva àvia a fer la coca. Aleshores obrí uns ulls com unes taronges, i es digué al cap d'un instant:

-Súzel ja se'n deu haver anat a la festa de Bischem, que s'escau el dia de Sant Pere, és demà diumenge.

Això va posar-lo tot consirós.

Katel li vingué a servir el desdèjuni i Kobus menjà amb gana bastant desperta, i, tot seguit, posant-se el feltre esbarjós, eixí a donar un tomb per la plaça, on solien passejar-se el gros Hâan, i Schoultz, entre les nou i les deu. Però no hi eren, i Fritz se'n va sentir contrariat, perquè havia resolt d'emportar-se'ls l'endemà a la festa de Bischem.

-Si hi anés tot sol- pensava, -després del que vaig dir ahir a la cerveseria, podrien témer's d'alguna cosa; la gent és tan maliciosa, i sobretot les velles comares que s'encaparren tant d'allò que no els pertoca! Cal que m'emporti dos o tres camarades; aleshores serà una eixida de divertiment, per a menjar pastell de vedella i beure vinet blanc: una senzilla distracció davant la monotonia del viure.

Pujà doncs a les fortificacions, i donà un tomb a la vila, per a veure què s'havien fet Hâan i Schoultz; no els veié pels carrers, i va suposar que devien haver-se'n anat a fora, a fer una partida de bitlles a la Canastrella Florida, a casa del vell Baumgarten, a la vora del Losser.

Amb aquest pensament, Fritz avançà fins a les immediacions de la porta de Hildebrandt, i, mirant al costat de

la taverna, que es troba a mig abast del canó d'Huneburg, cregué reparar, tanmateix, gent darrera els grans salzes.

Aleshores, tot joiós, davallà del talús, passà sota la porta, i es posà en camí, tot seguint el senderó del riu. Al cap d'un quart, sentia ja les grans riallades de Hâan, i la veu forta de Schoultz que cridava: -Dos! no tinc sort!...

I decantant-se damunt el fullam, descobrí davant la caseta -la gran teulada de la qual davallava sobre el verger fins a dos o tres peus de terra, mentre que la façana blanca era tapissada d'un cep magnífic;- descobrí, doncs, sos dos companyons en mànegues de camisa, llançats els vestits damunt les tanques de rama; i dos més, el secretari de la Casa de la Vila, Hitzig, la perruca posada damunt el seu bastó plantat a terra, i el professor Speck; tots quatre abatent bitlles a l'extrem de l'encanyissat de vímet que hi havia al llarg de la teulada.

El gros Hâan estava sòlidament establert, amb la bola sota el nas, la cara empurpurada, els ulls a flor de testa, els llavis apretats i sos tres pèls redreçats damunt la nuca com tres branquillons; apuntava! Schoultz i el vell secretari miraven, mig acotats, baixant l'espatlla i gronxant-se, amb les mans creuades sobre l'esquena; el petit Sépel Baumgarten, més lluny, a l'altre cap, redreçava les bitlles.

Finalment Hâan, després d'haver-ho ben calculat, deixà caure son braç en semicercle, i la bola s'engegà, tot descrivint una corba imponent.

Tot seguit sonà una gran cridòria de -Cinc!- i Schoultz s'ajupí per a arreplegar una bola, mentre el secretari agafava a Hâan pel braç i li parlava, aixecant el dit amb un gest precipitat, sens dubte per a demostrar-li un manquement que havia comès. Però Hâan no l'escoltava i mirava cap a les bitlles; després anà a asseure's, de bell nou, a l'extrem del banc, sota l'encanyissat transparent, i omplí son vas amb tota gravetat.

Aquesta petita escena camperola alegrà a Fritz.

-Estan joiosos- pensà, -està bé; els plantejaré la cosa amb sagacitat i tot anirà llatí.

Va avançar, doncs.

Frederic Schoultz, magre, descarnat, després d'haver gronxat ben bé la seva bola, acabava de llançar-la; la bola rodolava com una llebre que s'engega entre el matollar, i Schoultz, amb els braços en l'aire exclamava: -La bitlla major! la bitlla major!- quan Fritz, aturat darrera ell, va fer una riallada, tot dient:

-Ah, bella jugada! vina, que et posaré una corona al cap!

Tots els altres, aleshores, exclamaren:

-Kobus! molt bé... molt bé... al capdavant se't veu per aquí!

-Kobus- digué Hâan: -entraràs a la partida; ens hem fet fer un bon freginat, i, diastre, cal que tu paguis.

-Ah!- digué Fritz, tot rient -no demano altra cosa; no sóc de primera, però és igual, faré per manera de guanyar-vos, tanmateix.

-Bé- exclamà Schoultz -la partida estava començada; en tinc quinze i te'ls dono. Et convé!

-Endavant- digué Kobus, llevant-se el capot i agafant una bola; -tinc tafaneria de saber si no me n'he desavesat d'ençà de l'altra anyada.

-Baumgarten!- cridava el professor Speck, -Baumgarten!

L'hostaler va comparèixer.

-Porteu un vas per al senyor Kobus i una altra botella. Va fent-se el freginat?

-Sí, senyor Speck.

-El fareu més atapeït, perquè n'hi ha un de més.

Baumgarten, amb l'esquena encorbada com una fura, tornà a la casa amb passets vius; i al mateix instant Fritz llançava la bola amb tanta de força que va caure com una bomba a l'altra banda del joc, dins el verger de la Posta de cavalls.

Ja us podeu pensar la platxèria dels altres; es gronxaven damunt els bancs, amb les cames en l'aire, i reien en tanta de manera, que Hâan hagué de descordar-se uns quants botons de les calces per a no ofegar-se.

Al capdavall, arribà el freginat, un freginat magnífic de gobiets cruixidors i rutilants d'un greix semblant la rosada matinal damunt l'herba, i que escampaven una olor deliciosa.

Fritz havia perdut la partida; Hâan tustant-li l'espatlla, digué, tot joiós:

-En saps la prima, Kobus, en saps la prima! Només cal que una altra vegada vagis amb compte a no enfonsar el cel, per la banda de Landau.

S'assegueren, aleshores, en mànegues de camisa, al volt de la tauleta rovellada. Es posaren a la tasca. Tot rient, cadascú s'acuitava de pendre una bella part de freginat; les forquilles d'estany anaven i venien com la llançadora d'un teixidor; les barres galopaven, l'ombra de les fulles de l'encanyissat tremolava damunt les cares animades, damunt la plata florejada, sobre els vasos cairats i sobre l'alta botella groga, on crepitava el vi blanc del país.

Vora la taula, damunt sa cua en forma de plomall, estava assegut Melac, un gos llop pertanyent a la Canastrella Florida, blanc com la neu, amb el nas dret com una castanya cremada, l'orella dreta i els ulls resplendents, Ara l'un, ara l'altre li tiraven un mos de pa o una cua de peix que ell atrapava al vol.

Era joliu espectacle.

-En bona fe- digué Fritz, -estic content d'haver vingut aquest matí; m'ensopia, no sabia què fer; l'anar sempre a la cerveseria és terriblement monòton.

-Ei!- exclamà Hâan, -Si trobes la cerveseria monòtona, tu, no és que hi tinguis culpa, perquè, gràcies a Déu, pots gloriar-te de criar-t'hi bona sang; et vas riure bellament dels que hi eren, ahir, amb les teves cites del Càntic dels Càntics. Ah, ah, ah!

-Ara- afegí Schoultz, tot alçant la forquilla, -coneixem aquest home seriós; quan està seriós, cal riure, i quan riu, malfiar-se.

Fritz es posà a riure de tot cor.

-Ah! ben descobert el truc- va fer; -jo que em creia...

-Kobus- interrompé Hâan: -et coneixem de qui-sap-lo temps; no és a nosaltres que ens portaràs a vendre. Però,

tornant al que deies suara, és desgraciadament veritat que aquesta vida de cerveseria pot jugar-nos una mala partida. Si hom veu tants d'homes grassos abans d'arribar a vells, gent asmàtica, inflada i panteixant, gotosos, pedrencs, hidròpics a cents, això ve de la cervesa de Francfort, d'Estrasburg, de Munic, o de qualsevol altra banda; perquè la cervesa porta massa aigua, fa el païdor mandrós, i quan el païdor és mandrós, tots els membres se'n contaminen.

-És una gran veritat, senyor Hâan- digué aleshores el professor Speck; -val més beure dues botelles de bon vi, que un sol xop de cervesa; no tenen tanta d'aigua, i, per això no favoreixen tant el mal de pedra; l'aigua diposita arenes a la bufeta, tothom ho sap; i, d'altra banda, el greix ve igualment de l'aigua. L'home que no beu sinó vi té, doncs, la sort de restar magre una pila de temps, i la magror no és tan difícil de portar com l'obesitat.

-Certament, senyor Speck, certament- respongué Hâan; -quan volen engreixar el bestiar li fan beure aigua amb segó; si li fessin beure vi no s'engreixaria mai. Però, a més d'això, el que cal a l'home, és moviment; el moviment manté les nostres articulacions en bon estat, de manera que hom no s'assembla a aqueixes carretes que grinyolen cada vegada que les rodes donen el tomb, cosa molt desplaent. Els nostres vells, dotats d'una gran previsió, tenien per a evitar aquest inconvenient el joc de bitlles, els pals de cucanya, les corregudes de sacs, les partides de patins i de relliscades, sense comptar la dansa, les caceres i les pesqueres; ara, els jocs de carta de totes menes han passat al davant; vet aquí perquè l'espècie degenera.

-Sí, és deplorable- exclamà Fritz, tot buidant el seu vas, -deplorable! Em recordo que, a la meua infantesa, tots els bons burgesos anaven a les festes dels poblets, amb llurs dones i llurs infants; ara un hom s'arrauleix a casa seva, i és un gran esdeveniment el sortir de la vila. A les festes de poblet, un hom cantava, dansava, tirava a la rodella, canviava d'aires; així és com els nostres vells vivien cent anys; tenien les orelles roges i no coneixien les xacres de la vellesa. Quina llàstima que totes aquestes festes hagin estat abandonades!

-Ah, això- exclamà Hâan, molt ben assabentat dels vells costums, -això, Kobus, ve de l'extensió de les vies de comunicació. Abans, quan els camins eren clars, quan no existien camins veïnals, hom no veia circular tants de viatjants per a oferir a cada poble els uns pebre i canyella, els altres estriols i raspalls, els altres robes de totes menes. No teníeu a la vostra porta l'adroguer, el quincallaire, el comerciant de teles. En cada família esperaven una festa senyalada per a fer els proveïments de la casa. Així les festes eren més riques i més belles; els marxants, tenint la venda assegurada, arribaven de molt lluny. Era el bon temps de les fires de Francfort, de Leipzig, d'Hamburg, a Alemanya; de Lieja i de Gand, a Flandes; de Beaucaire, a França. Avui la fira és perpètua, i fins en els poblets més menuts, hom troba de tot el que pugui pagar. Cada cosa té el seu bon caire i el seu mal caire; podem enyorar les corregudes de sacs i el tir del moltó, sense condemnar els progressos naturals del comerç.

-Tot això no vol dir que no siguem uns rucs d'aclofar-nos al mateix indret- replicà Fritz, -quan podríem divertir-nos, beure bon vi, dansar, riure i xalar-nos de tota manera. Si calgués anar a Beaucaire o a Flandes, hom podria trobar que és una mica lluny; però tenint ben a la vora d'un hom festes agradívoles, i ben amarades dels vells costums, em sembla que fóra encertat d'anar-hi.

-On és això?- exclamà Hâan.

-Ves, a Hartzwiller, a Rorbarch, a Klingenthal. I, veieu, sense moure'ns gaire, em recordo que mon pare em portava cada any a la festa de Bischem, i que allà hi servien pastells deliciosos... deliciosos!

Es besava el cap dels dits; Hâan el mirava com a meravellat.

-I que s'hi menjava uns crancs de la gruixària del puny- prosseguí, -crancs força millors que no pas els del Losser, i s'hi bevia un vinet blanc molt... molt passador; no era un *johannisberg* ni un *steinberg*, sens dubte, però tanmateix, us alegrava el cor!

-Ah!- exclamà Hâan: -per què no ens ho has dit fa temps? Hi hauríem anat. Diastre, tens raó, tota la raó.

-Què voleu fer-hi? No hi havia pensat.

-I quan és aquesta festa?- demanà Schoultz.

-Calla, calla, és el dia de Sant Pere.

-Però si és demà!- va exclamar Hâan.

-Ves, em sembla que sí- digué Fritz. -Quina casualitat! Vejam: ¿esteu decidits a anar a Bischem?

-No cal dir-ho! no cal dir-ho!- exclamaren Hâan i Schoultz.

-I aquests senyors?

Speck i Hitzig s'excusaren per les seves ocupacions.

-Doncs bé, hi anirem nosaltres tres- va dir Fritz, aixecant-se. -Sí; sempre he servat la millor recordança dels crancs, del pastell i del vinet blanc de Bischem.

-Ens cal un carruatge- féu observar Hâan.

-Està bé, està bé- respongué Kobus, tot pagant el compte, -jo m'encarrego de tot.

Al cap d'alguns instants, aquella bona gent vividora feien via cap a Huneburg, i hom podia sentir-los a mitja llegua de distància com celebraven els pastells de poblet, els *kougelhof* i *küchlen*, que ells deien que els recordaven el vell temps de llur infantesa. L'un parlava de sa tia, l'altre de l'àvia; hom hauria dit que havien de tornar-les a veure i fer-les ressuscitar, tot bevent el vinet de la festa de Bischem.

Així és com l'amic Fritz va tenir la satisfacció de poder anar a l'encontre de Súzel, sense posar en guàrdia a ningú.

XV

Podeu figurar-vos si n'estava de content, Kobus. Idees de magnificència i de grandesa es debatien aleshores en son cap; volia veure Súzel, i mostrar-se-li amb una esplendor inavesada; volia, en certa manera, enlluernar-la; no trobava cap cosa prou bella per a colpir-la d'admiració.

Per a les avinenteses ordinàries, hauria llogat el carruatge i l'egua arrossinada d'un Hans Nickel per a fer el viatge; però, aleshores, això li semblà indigne de Kobus. Immediatament després del dinar, prengué el seu bastó de darrera la porta i se n'anà a la Posta de cavalls, en el camí de Kaiserslautern, a casa de mestre Johann Fanen, que tenia deu cadires de posta sota els seus coberts, i vuitanta cavalls a les seves estables.

Fanen era un home de seixanta anys, propietari de les grans prades que s'allarguen a la vora del Losser, un home ric i no obstant senzill en els seus costums; gros, baix, vestit d'una samarreta de drap, cofat amb un llarg capell de crin, amb la barba larga de vuit dies, tota grisenca, i les galtes rodones i grogues, solcades de grosses arrugues que feien cercles.

Així va trobar-lo Fritz, tot estriolant els cavalls al pati de la Posta.

Fanen, coneixent-lo de lluny, anà a son encontre fins a la portalada i llevant-se el capell, el saludà dient:

-Oh! bon dia, senyor Kobus; ¿què em proporciona el goig i la honor de la vostra visita?

-Senyor Fanen- respongué Fritz, tot somrient: -he resolt de fer una excursió de plaer a la festa de Bischem, amb mos amics Hâan i Schoultz. Tots els carruatges de la vila són pels camins, perquè és l'hora del fenc; no hi ha manera de trobar un faeton. En nom de Déu, m'he dit, anem a veure al senyor Fanen, i prenguem un carruatge de posta; vint o trenta florins no acaben la vida d'un home, i quan un hom vol divertir-se ha de fer les coses en gran. Aquest és el meu tarannà.

El mestre de postes trobà aquest raonament molt just.

-Senyor Kobus- digué, -feu bé, i us ho aprovo; quan jo era jove em plaïa que em traginessin desembarassadament i amb comoditat; ara só vell, però encara só del mateix parer: el parer és bo quan hi ha manera de sostenir-lo, com us passa a vós i a mi.

Conduí a Fritz sota el seu cobert. Allà hi havia caleses segons la nova moda de París, lleugeres com a plomes, adornades d'escuts i tan belles, tan gracioses que hom hauria pogut posar-les en un saló, com a mobles assenyalats per llur elegància.

Kobus les trobava boniques; però, a desgrat d'això un gust natural per la sumptuositat abundosa li féu triar una gran berlina atapeïda interiorment de seda, una mica feixuga, és veritat, però que Fanen li va dir que era el carruatge de les personalitats distingides.

L'escollí, doncs, i aleshores el mestre de postes l'introduí dins les seves estables esbarjoses.

Sota d'un sostre emblanquinat, d'una llargada de cent vint passes i una amplada de seixanta, i sostingut per dotze pilars de cor d'alzina, hi estaven, afilerats en dos rengles, i separats l'un de l'altre, seixanta cavalls, grisos, negres, bruns, clapats, de gropa rodona i lluent, de cua anusada fent una onda, de sofraja sòlida, de testa enlairada; els uns renillant i tustant amb la pota, els altres estirant el farratge de la menjadora, els altres mig tombant-se per a veure. La llum, arribant del fons, per dues finestres enlairades, il·luminava l'estable amb llargs rossegalls d'or. Les grans ombres dels pilars s'allargaven sobre l'enllosat, net com un paviment, sonor com la pedra. El conjunt tenia quelcom de verament bell i àdhuc de gran. Els establers vigilaven i raspallaven; un postilló, amb un gequet blau brodat d'argent, i el capell de tela encerada damunt el clatell, conduí un cavall cap a la porta; anava a fer, sens dubte, un viatge d'estafeta.

Fanen i Fritz passaren lentament darrera els cavalls.

-Us en calen dos- digué el mestre de postes. -trieu.

Kobus, després d'haver fet la seva inspecció, trià dos vigorosos rossins grisos clapats, que devien anar com el vent. Després va entrar al despatx, seguit del senyor Fanen; i traient-se de la butxaca una llarga bossa de seda verda amb borles d'or saldà tot seguit el compte, dient que volia tenir el carruatge a la seva porta, l'endemà, cap a les nou, i demanant com a postilló el vell Zimmer, que en altre temps havia portat l'emperador Napoleon I.

Un cop això va ésser fet, oït i convingut, Fanen va acompanyar-lo fins a fora del pati. S'estrenyeren la mà, i Fritz, satisfet, reprengué el camí de la vila.

Tot caminant, es figurava la sorpresa de Súzel, del vell Christel i de tot Bischem, quan els veurien arribar fent petar el fuet i sonant el corn. Això li produí una mena d'enterniment estrany, sobretot pensant en l'admiració de la petita Súzel.

El temps s'escolava de pressa. Mentre s'atansava així a Huneburg, tot somniós, el vell rabí David, revestit de

son vell capot de color de tabac, i Sourlé, cofada amb sa magnífica còfia de tul amb llargues cintes grogues, atraïeren sos esguards pel senderó que voreja els jardins, al peu dels glacis. Tenien el costum de donar un tomb fora vila tots els dies de *sàbbat*; es passejaven de bracet, com a joves enamorats, i cada vegada David deïa a la seva dona:

-Sourlé, quan veig aquesta verdor, els blats que es gronxen i el riu que llisca a pleret, això em rejuveneix; em sembla encara que et trec a passejar, fa vint anys, i alabo al Senyor donant-li gràcies.

Aleshores la bona vella es sentia tota benaurada, perquè David parlava sincerament i sense falaguera.

El rabí també havia vist a Fritz per damunt la tanca de rama. I quan va ésser a l'entrada dels camins coberts, li va cridar:

-Kobus!... Kobus!... vina!

Però Fritz, tement que el vell rabí no volgués burlar-se de son discurs a la cerveseria del Gran Cérvol, prosseguí el seu camí, tot baixant el cap.

-Una altra vegada, David, una altra vegada- digué. -Porto pressa.

I el rabí, somrient amb sornagueria dins la seva barbeta, va pensar:

-Pots ben escapar-te; tanmateix, ja et tornaré a trobar.

Finalment Kobus tornà a casa seva per allà a les quatre. Encara que les finestres estessin obertes, feia molta de calor, i va desempallegar-se del capot, no sense una veritable felicitat.

-Ara, anem a triar els vestits i el blancatge- es deïa tot joiós, estirant les claus del secreter. -Cal que Súzel en resti meravellada, cal que jo faci oblidar la més galant jovenalla de Bischem, i que ella em porti al magí. Déu del cel, vina en mon ajut, perquè jo enlluerni tot el món!

Obrí els tres grans armaris que davallaven del sostre fins el paviment. La senyora Kobus, mare de Fritz, i la seva àvia Nicklausse havien tingut l'amor del blancatge, com el pare i l'avi havien tingut l'amor del bon vi. Hom pot figurar-se tenint-ne compte, quina quantitat d'estovalles adamascades, de tovallons de filet vermell, de mocadors, de camises i de peces de tela hi havia amuntegades allà dins: era increïble. La vella Katel passava la meitat del temps plegant i desplegant tot allò per a renovar l'aire, esquitxant-ho de reseda, d'espígol i de mil altres olors per allunyar-ne les arnes. Fins i tot hi havia a la part de dalt, penjats pel bec, dos martins pescaires de ploma verda i daurada, dissecats: aquests ocells tenen la reputació d'apartar els insectes.

Un dels armaris era ple de velles despulles, de tricornis amb cocarda, de perruques, vestits de pelux amb botons d'argent grans com a platerets, bastons que tenien per mànec boles d'or i de vori, capsetes de pólvors amb llurs grossos pinzells de cigne; allò era del temps de l'avi Nicklausse; res n'havia estat canviat; aquella bona gent haurien pogut tornar i vestir-se de bell nou a la moda del darrer segle, sense haver reparat la llargada de llur son.

En l'altre compartiment hi havia els vestits de Fritz. Cada any es feia pendre mesures d'un vestit complet, pel sastre Hèrcul Schneider, de Landau; no se'ls posava mai aquests vestits, però li era una satisfacció, de dir-se: -Aniria a la moda com el gros Hâan, si volia: sortosament prefereixo mon vell capot; cadascú per allà on l'enfila.

Fritz es posà, doncs, a contemplar tot allò amb un gran embadaliment. Li vingué la idea que Súzel podria tenir l'amor del vell blancatge com la seva mare i la seva àvia; que en aquest cas augmentaria els tresors de la casa,

que tindria el manyoc de claus, i que s'extasiaria al matí i al vespre davant aquells armaris.

Aquesta idea va eternir-lo; i desitjà que les coses anessin per aquest carrerany, perquè l'amor del bon vi i del blancatge fa felices les parelles.

Però, de moment, es tractava de trobar la més bella camisa, el més bell mocador, el més bell parell de mitjons i el més bell vestit. Aquí estava la dificultat.

Després d'haver mirat qui-sap-lo temps, Kobus, molt empantanegat, va cridar: -Katel! Katel!

La vella serventa, que feia mitja a la cuina, obrí una porta.

-Entra, Katel- li digué Fritz, -tinc un gran encaparrament: Hâan i Schoultz volen de totes passades que vagi amb ells a la festa de Bischem; tant m'ho han pregat, que he acabat per acceptar. Però a aquella festa hi van prussians a cents, jutges, oficials, una pila de gent d'upa, ufanosa, vestits a la darrera moda de França, i que ens miren amb menyspreu a nosaltres, els bavaresos. Com em vestiré? No entenc en aquestes coses, no es per mi.

Els ullets de Katel s'encongiren; la feia feliça, de veure que es passava fretura d'ella en una circumstància tan greu; i deixant la mitja sobre la taula, va dir:

-Heu tingut força raó de cridar-me, senyor. Gràcies a Déu, no serà la primera vegada que hauré donat consells per a vestir com cal, segons el temps i les persones. El senyor jutge de pau, el vostre pare, tenia el costum d'avisar-me quan anava a fer visites de cerimònia; era jo qui li deia: -Amb permís, senyor jutge, encara us manca això o allò.- I sempre era allò mateix que jo deia; tothom de la vila havia de reconèixer que, pel que feia a la bona i vella presentació, no hi havia com el senyor Kobus.

-Bé, bé, et crec- digué Fritz, -i estic content de saber-ho, encara que les modes hagnm canviat molt, d'aleshores ençà.

-Les modes poden canviar tant com se vulgui- respongué Katel, tot acostant l'escala a l'armari; -el bon sentit no canvia mai. Primer de tot us cercarem una camisa. Es llàstima que no es porti calça curta, perquè us hauria escaigut d'allò més una bella perruca empolvada a la francesa; era magnífic! Però avui en dia la gent assenyalada i els pagesos, tots són iguals. Caldrà, però, que tornin les modes antigues, un dia o altre; hom no s'hi entén, avui!

Katel estava aleshores damunt l'escala; i triava una camisa amb tot esment. Fritz, a baix, esperava en silenci. Finalment, Katel davallà portant una camisa i un mocador damunt les seves mans, esteses amb aire de veneració; i deixant-ho damunt la taula, va dir:

-Veu's aquí, per començar, el principal; ja veurem si aquests prussians tenen camises i mocadors que s'hi puguin comparar. Així, senyor Kobus, eren les camises i els mocadors de gran cerimònia del senyor jutge de pau. Mireu-me la finor d'aquesta tela, i la magnificència d'aquesta pitera, amb sis rengles de randes, i aquests punys, els més bells que mai s'hagin vist a Huneburg; mireu aquests ocells de cua llarga i aquestes fulles brodades en els traus; quin treball, Déu meu, quin treball!

Fritz, que en sa vida s'havia ocupat més d'aquelles coses que dels habitants de la lluna, passava els dits damunt les randes, i les contemplava amb un posat d'èxtasi mentre la vella criada, amb les mans creuades damunt son davantal, expressava en alta veu son entusiasme.

-¿Es pot creure, senyor, que mans de dona hagin fet una cosa com aquesta?- deia, -¿no és una meravella?

-Sí, és bonic!- responia Kobus, tot pensant en l'efecte que ell produiria a la petita Súzel amb aquella superba pitera estesa sobre el païdor i aquells punys, vorejant-li el naixement de la mà; -¿penses, Katel, que moltes de persones siguin capaces d'apreciar aquestes coses?

-Moltes de persones! En primer lloc totes les dones, senyor, totes; baldament haguessin guardat oques fins a cinquanta anys, totes saben el que és ric, i bell, i escaient. Un home amb una camisa com aquesta, àdhuc essent l'home més beneït del món, tindria el lloc d'honor en llur esperit; i és cosa justa, perquè, si ell curtejava de seny, sos pares n'haurien tingut per compte d'ell.

Fritz va fer una riallada.

-Ah, ah, ah! tens unes idees ben salades, Katel- va fer; -però és igual, em sembla que no l'erres del tot. Ara ens caldrien mitjons.

-Tingueu, aquí estan, senyor; mitjons de seda; mireu quina cosa tan flexible, tan amorosa; la mateixa senyora Kobus les va fer, amb agulles fines com a cabells: era un gran treball. Ara tot això és cosa d'ofici; quins mitjons es veuen! Ja fan bé d'amagar-los sota els pantalons.

Així s'expressà la vella serventa, i Kobus, cada vegada més joiós, exclamà:

-Vaja, vaja, això agafa bastant bon caient; i si tenim un vestit una mica passable, començo de veure que els prussians no tindran manera de fer riota de nosaltres.

-Però, en nom de Déu!- digué Katel; -no em vingueu amb els vostres prussians! pobres diables que no porten deu thalers, i que s'ho posen tot al damunt, per a semblar alguna cosa, Nosaltres, som altra gent, sabem on ajeure el cap, de nit, i no és damunt d'un còdol, gràcies a Déu! I també sabem on cal trobar una botella de bon vi, quan ens plau de beure'n una. Som gent coneguda, ben establerta; quan hom parla del senyor Kobus, hom sap que la seva masia és a Meisenthal, son bosc de faigs a Michelsberg...

-Sens dubte, sens dubte; però són gent que fa goig, aquests oficials prussians, amb llurs grans mostatxos, i més d'una noia, en veure'ls...

-No us penseu que les noies siguin tan ximletes- interrompé Katel, que aleshores treia de l'armari diversos vestits, i els estenia damunt la calaixera; -les noies també saben distingir entre un ocell passavolant i un altre que és bo per a l'ast; el major nombre s'estimen més de romandre a l'escalf de la llar, i les que miren els prussians, no valen la pena que hom se n'ocupi. Però teniu, veu's aquí els nostres vestits, no us en manquen pas.

Fritz es posà a contemplar el seu guardarroba, i al cap d'un instant, digué:

-Aquest capot amb coll de vellut negre no em sembla malament, Katel.

-Què voleu dir, senyor?- exclamà la vella, tot junyint les mans -un capot per anar amb una camisa brodada!

-I per què no? la tela és magnífica.

-Voleu anar mudat, senyor?

-Ja ho crec!

-Doncs bé, preneu aquest vestit blau cel, que encara està per a estrenar. Mireu!

I descobria els botons daurats, encara guarnits de llur paper de seda.

-No hi entenc en les modes noves, però aquest vestit em sembla bell; és senzill, ben tallat; és, altrament, lleuger com pertoca a l'estació, i després el blau cel els escau, als rossos. Em sembla, senyor, que aquest vestit us aniria de primera.

-Vejam,- digué Kobus.

Es posà el vestit.

-És magnífic. Mireu-vos una mica.

-I del darrera, Katel?

-De darrera és admirable, senyor; us fa un cos de jovenet.

Fritz, que es mirava al mirall, s'enrojolà de plaer.

-De debò?

-Seguríssim, senyor, no ho hauria cregut mai; són els vostres capots feixucs, els que us donen deu anys més; és astorador.

Ella, li va passar la mà per l'esquena:

-Ni un plec!

Kobus, gambadejant aleshores sobre els talons, va exclamar:

-Pendré aquest vestit. Ara, una armilla; però el que se'n diu una armilla, comprens; quelcom d'extraordinari, de la mena d'aquesta, però més roja.

Katel no pogué impedir una rialla:

-Sóu com els pagesos del Kokesberg, que es posen rojor des de la barbata fins a les cuixes! Roig amb un vestit blau cel! Se'n riurien fins a l'altre cap de la Prússia, i aquesta vegada els prussians tindrien raó.

-Què cal posar-se?- demanà Fritz, rient ell mateix de la seva primera idea.

-Una armilla blanca, senyor, una corbata blanca brodada i vostres bells pantalons de color d'avellana. Tingueu, mireu-vos vós mateix.

Katel ho ordenava tot, al recó de la calaixera:

-Totes aquestes colors són fetes l'una per a l'altra, s'ajusten bé; tindreu lleugeresa, podreu ballar, si això us plau; us traureu deu anys del damunt. Ves! no us n'adonàveu? Cal que una pobra vella com jo us digui el que convé.

Es posà a riure, i Kobus, mirant-la amb sorpresa, va dir:

-És veritat. Penso tan clares vegades en els vestits...

-I això és una errada, senyor; el vestit fa l'home. Encara caldrà que us enllustri les botes fines, i estareu d'allò més galant; totes les noies s'enamoraran de vós.

-Oh!- exclamà Fritz; -estàs plaguejant!

-No, d'ençà que he vist el vostre cos veritable, he canviat de parer, eh, eh, eh! Però caldrà que us apreteu bé el cinyell. I digueu, senyor: si trobéssiu en aquesta festa una noia bonica que us agradés força i que finalment... eh, eh, eh!

Reia amb sa boca desdentegada tot mirant-lo, i ell, tot vermell, no sabia què respondre.

-I tu- digué al capdavant, -què diries tu?

-N'estaria contenta.

-Però ja no series la mestressa.

-Oh Déu meu, mestressa de fer-ho tot, de vigilar-ho tot, de conservar-ho tot! Ah, tant de bó, tant de bó que ens vingui una mestressa jove, bona i treballadora, que m'alleugi de tot això, i seré ben feliça, mentre em deixin gronxar les criatures.

-De manera que no te n'enutjaries, de bo de bo?

-Al contrari! Com voleu?... Cada dia em sento més èrtiga, les cames ja no em van, això no és per durar sempre. Tinc seixanta quatre anys, senyor, seixanta quatre anys ben complerts...

-Bah, et fas més vella del que ets- digué Fritz, interiorment satisfet d'aquest desig que concordava tan bé amb el seu; -mai no t'he vist tan viva, tan eixerida.

-Oh, poc ho mireu d'a la vora.

-En fi- digué rient, -el principal és que tot estigui a punt per a demà.

Examinà altra vegada el bell vestit, l'armilla blanca, la corbata d'angles brodats, els pantalons avellana i la camisa de randes. Després, tot mirant Katel que l'esperava:

-Hi és tot?- digué.

-Sí, senyor.

-Doncs ara me n'aniré a beure un bon xop.

-I jo a preparar el sopar.

Despenjà la grossa pipa d'escuma de la paret, i sortí xiulant com una merla.

Katel entrà de bell nou a la cuina.

XVI

A l'endemà, a dos quarts de nou, Schoultz, tot elegantot, vestit de nankin, de cap a peus, amb el bastonet de balena a la mà i el casquet de caça (de cuiro bollit) resoltament plantat damunt sa llarga cara bruna una mica

vinosa, pujava l'escala de Kobus, de quatre en quatre esglaons. Hâan, amb una leviteta verda, armilla de vellut negre amb flors grogues tota carregada de penjolls, i cofat amb un magnífic capell blanc de castor, de pèl llarg, el seguia lentament, amb la mà rodanxona damunt la barana i fent cruixir sos escarpins a cada pas. Semblaven tots joiosos, i esperaven sens dubte de trobar llur vell amic Kobus amb capot gris i pantalons de color de rovell, com de costum.

-Bé, Katel- exclamà Schoultz, mirant a dins la cuina mig oberta, -bé, ¿que està a punt?

-Entreu, senyors, entreu- digué la vella serventa tot somrient.

Travessaren el corredor i restaren astorats al lllindar de la gran sala; Fritz era allí, davant el mirall, vestit com un xitxarel·lo; tenia el cos arquejat dins son vestit blau cel, la cama estirada i com dibuixant-se en rúbrica dins sos pantalons avellana, el mentó rosat, fresc, lluent, l'orella roja, els cabells arrodonits damunt el bescoll i els guants de color de mantega fresca, cordats amb esment sota uns punys amb tres rengles de randes. En fi, era un veritable Cupidó llançador de sagetes.

-Oh, oh, oh!- exclamà Hâan, -oh, oh, oh! Kobus... Kobus!...

I sa veu es reinflava, més i més astorada.

Schoultz no deia res; romania amb el coll estirat, les mans recalcaades damunt son bastonet. Finalment, ell també parlà:

-Això és una traïdoria, Fritz; vols fer-nos passar per criats teus... no m'hi avinc.

Aleshores Kobus, girant-se, amb els ulls enterbolits de tendresa, perquè pensava en la petita Súzel, demanà:

-Trobeu que em va bé, doncs?

-I de manera- exclamà Hâan -que ens esclafes, que ens anorrees! Voldria saber per què ens has posat aquest parany.

-Eh!- féu Kobus tot rient: -és per causa dels prussians.

-Com s'entén, per causa dels prussians?

-És clar; ¿no sabeu que els prussians, a cents, van a la fira de Bischem? Gent ufanosa, vestida a la darrera moda que ens miren amb menyspreu a nosaltres, els bavaresos.

-En bona refè, no; no en sabia res,- digué Hâan.

-I jo- exclamà Schoultz, -si ho hagués sabut m'hauria posat mon vestit de *landwehr*; això m'hauria donat millor aire que no pas una samarreta de nankin; hom hauria vist nostre esperit nacional... en un representant de l'exèrcit!

-Bah, no estàs malament així,- va dir Fritz.

Es miraven tots tres al mirall, i es trobaven molt bé, cadascú pel seu cantó, de manera que Hâan exclamà:

-Ben mirat Kobus té raó: si ens ho hagués fet saber, estaríem millor; però això no ens impedirà de fer prou galant figura.

Schoultz afegí:

-Veieu, jo vaig a la bona de Déu; aniré a Bischem sense pretensions, per a veure, per a distreure'm...

-Com nosaltres!- digué Hâan.

-Sí, però jo estic més en el tarannà de la cosa; un vestit de nankin sempre és més senzill, més natural per una Festa Major que les piteres brodades i les randes.

Girant-se, aleshores, veieren damunt la taula una botella de *forstheimer*, tres vasos i un plat de bescuits.

Fritz donava un últim esguard a la corbata, l'onda de la qual havia estat elaborada amb art per Katel, i trobava que tot reeixia.

-Bevem!- digué; -el carruatge no pot trigar a venir.

S'assegueren, i Schoultz, bevent un vas de vi, digué assenyadament:

-Tot això estaria molt bé; però arribar allà baix en un bell faeton amb feixos de palla, reconeixereu que no és gens distingit; una cosa desdiu de l'altra, i fins i tot és una mica vulgar.

-Eh!- exclamà el gros recaptador, -si miréssim tan prim, aniríem de brusa a dalt d'un ase. Ja és prou sabut que els senyors camperols no tenen sempre llurs grans vehicles a la mà. Se'n van a la festa, tot dant un tomb; ¿cal empallegar-se gaire per anar a riure?

Conversaven així feia vint minuts; i Fritz, veient en el rellotge que l'hora s'acostava, parava l'oïda de tant en tant. Soltadament, va dir:

-Veu's aquí el carruatge!- Els altres dos escoltaren, i no oïren, al cap d'alguns segons, sinó un ressò llunyà, acompanyat de grans cops de fuet.

-No és això- digué Hâan; -és un carruatge de posta que va per la carretera.

Però el renou s'acostava, i Kobus somreia. Finalment, el carruatge desembocà al carrer, i els cops de fuet ressonaren com a petards a la Plaça de les Acàcies, amb les peuades dels cavalls i l'estremiment de l'empedrat.

Aleshores s'aixecaren tots tres, i, decantant-se a la finestra, veieren la berlina que Fritz havia llogat, acostant-se al trot, i el vell postilló Zimmer, amb sa grossa perruca de cànem, trenada al volt de les orelles, l'armilla blanca, el gec brodat d'argent, sos pantalons de daina i les grosses botes que li pujaven més amunt dels genolls, com mirava en l'aire fent petar el fuet amb giravolts de braç.

-En camí!- exclamà Kobus.

Es posà son feltre, mentre que els altres dos es miraven espalmats; no podien creure que la berlina fos per a ells; i només quan s'aturà davant la porta, Hâan desfèrmà una immensa riallada, i es posà a cridar:

-Esplèndid, esplèndid! Kobus fa les coses en gran; ah, ah, ah! quina bona facècia!

Davallaren, seguits de la vella serventa que somreia; i Zimmer, veient-los que s'acostaven, dins el vestíbul, es giraren damunt son cavall, tot dient:

-A l'hora justa, senyor Kobus, ja ho veieu; a l'hora justa.

-Sí, està bé, Zimmer- respongué Fritz, tot obrint la berlina. -Vaja, pugeu vosaltres. No es pot baixar la capota?

-Dispenseu-me, senyor Kobus, no heu de fer més que apretar el botó, i baixarà tota sola.

Muntaren, doncs, feliços com a prínceps. Fritz s'assegué i baixà la capota. Anava a la dreta, Hâan a l'esquerra, Schoultz al mig.

Més de cent persones els miraven de les portes estant i al llarg de les finestres, perquè els carruatges de posta no solen passar pel carrer de les Acàcies, sinó que segueixen la carretera; era quelcom de nou de veure'n un a la plaça.

Ja us podeu pensar la satisfacció de Schoultz i de Hâan.

-Ah!- exclamà Shoultz, tot palpant-se les butxaques, -m'he deixat la pipa damunt la taula.

-Tenim cigars- digué Fritz, passant-los-en; ells els hi calaren foc tot seguit i es posaren a fumar-los, repapats damunt llur seient, amb les cames creuades, el nas en l'aire i el braç fent arc darrera la testa.

Katel semblava tan contenta com ells.

-¿Estem, senyor Kobus?- demanà Zimmer.

-Sí, marxem, i a pleret- digué; -a pleret fins a la porta de Hildebrandt.

Zimmer, aleshores, fent petar el fuet, estirà les regnes; i els cavalls partiren amb un petit trot, mentre el vell postilló es posava el corn a la boca i feia ressonar pels aires les seves sonades.

Katel, al llindar, els seguí amb els ulls fins a la cantonada. Així travessaren Huneburg d'un cap a l'altre; l'empedrat ressonava al lluny, les finestres s'omplien de cares astorades, i ells, indolentment repapats com a grans senyors, fumaven sense girar el cap, i semblaven no haver fet altra cosa en tota llur vida que anar en carruatge de posta.

Finalment, a la tremor de l'empedrat seguí la fressa menys forta de la carretera; passaren sota la porta de Hildebrandt, i Zimmer, tornant a posar el corn en creu, reprengué el fuet. Dos minuts després, corrien com el vent pel camí de Bischem; els cavalls botaven, amb la cua voleiant. El cric-crac del fuet se sentia al lluny, pels camps; els pollancs, els camps, els prats, els matolls, tot corria al llarg del camí.

Fritz, amb la cara esbadocada i els ulls adreçats al cel, pensava en Súzel. La veia anticipadament, i a aquesta sola idea sos ulls s'omplien de llàgrimes.

-Com s'estranyarà de veure'm!- pensava. -Es tem d'alguna cosa? No, però aviat, aviat ho sabrà tot. Cal que tot se sàpiga.

El gros Hâan fumava greument, i Schoultz havia posat el seu casquet al seu darrera, dins els plecs, per bandejar-se els llargs cabells cendrosos, on passava l'oratge.

-Jo- deia Hâan, -és així com comprenc els viatges! No em parreu d'aquelles velles baluernes, d'aquells coves antics que us capolen: n'estic cuit i recuit. Però anar així és altra cosa. Pots creure-ho si vols, Kobus; no em caldrien quinze dies per avesar-me a aquesta mena de carruatges.

-Ah! ah! ah!- exclamava Schoultz, -ja ho crec, no ets de mal contentar.

Fritz cavilava.

-Quant de temps hi esmerçarem?- demanava a Zimmer.

-Dues hores, senyor.

Aleshores pensava:

-Mentre hi sigui, allà baix! mentre el vell Christel no hagi canviat de parer!

Aquesta temença l'ensombria; però, al cap d'un instant; la confiança li retornava; una onada de sang li encenia les galtes.

-Hi és- pensava; -n'estic segur. Altra cosa fóra impossible.

I mentre Hâan i Schoultz es deixaven gronxar, i s'estiraven, tot rient a dintre seu, i deixaven escapar el fum pels llavis, per a millor assaborir-lo, ell es redreçava a cada segon, mirant a totes bandes, i trobant que els cavalls no anaven prou depressa.

Dos o tres poblets passaren en una hora, després dos més, i finalment la berlina baixà a la vall d'Altenbruck. Kobus es recordà tot seguit que Bischem era a l'altra vessant de la costa. L'estona de pujar al pas li va semblar ben llarga, però finalment avançaren damunt el planiol, i Zimmer, fent petar el fuet, va exclamar:

-Veu's aquí Bischem!

En efecte, descobriren gairebé al mateix instant l'antic llogarret, al volt de la vall del davant; son carrer major tortuós, ses façanes decrepites solcades de biguetes esculpides, ses galeries de posts, ses escales exteriors, ses portalades, on hom encasta mussols plomats; ses teulades de teules, de pissarra i bancades, recordant les guerres dels margraves, dels landgraves, dels *Armlédors*, dels suecs, dels republicans; tot això construït, cremat, reconstruït vint vegades en els segles: una casa, a mà dreta, del temps de Hoche, un altra a mà esquerra, del temps de Melac, un altra, més enllà, del temps de Barba Roja. I els grans tricornis, les còpies de dues peces, les armilles roges, les cotilles de tirants anaven, venien, es giraven i miraven; els cans compareixien cuitosos, les oques i les gallines es dispersaven amb una cridòria que no acabava mai. Vet aquí el que veieren, mentre la berlina davallava amb tripe galop pel carrer Major, i Zimmer, amb el colze fent angle, engegava una sonada que hauria despertat als morts.

Hâan i Schoultz observaven aquestes coses i gaudien de l'admiració universal. Veieren al tombar d'un carrer, a la plaça dels Dos Bocs, l'antiga font, la *Madame-Hütte* de taulons d'avet, les barraques dels marxants, i la multitud arremolinada; tot això passà com el llampec. Més lluny, destriaren la vella església de Sant Ulric i sos dos alts campanars quadrats, amb llurs casquets al cim, de pissarra, amb llurs ulls considerables, en plena volta, del temps de Carlomany. Les campanes sonaven a tota volada. Havia acabat l'ofici; la multitud davallava els graons del peristil, mirant embadalida: tot això desaparegué igualment en un trontoll.

Fritz no tenia sinó una idea: -On és ella?

A cada casa, es decantava, com si la petita Súzel hagués hagut de mostrar-se al mateix segon. A cada balcó, a cada escala, a cada finestra, a cada torre, que fos rodona o quadrada, voltada d'un cep o tota nua, aturava una mirada, tot pensant:

-Si ella hi fos!

I si alguna figura de noia es dibuixava dins l'ombra d'un camí, darrera un vidre, al fons d'una cambra, tot

seguit la veia! Hauria reconegut una cinta de Súzel al vol. Però no la veié en lloc, i finalment la berlina desemboçà a la Plaça de les Carnisseries Velles, davant el Moltó d'Or.

Fritz es recordà tot seguit del vell hostal; era allí on parava el seu pare feia vint-i-cinc anys. Reconegué la gran portalada oberta que donava al pati, d'un empedrat fet a miques, i la galeria de fusta, de pilans massissos i les dotze finestres de persianes verdes, i la porteta sota la volta, i sos graons gastats.

Alguns minuts abans aquella vista hauria despertat mil records enternidors dins la seva ànima, però en aquell moment temia de no veure la petita Súzel, i això el desolava.

L'hostal devia ésser curull de gent; perquè tot just el carruatge hagué arribat a la plaça, un gran nombre de cares es decantaren a les finestres, cares prussianes, de gorres aplanades i també altes. Dos cavalls estaven fermats a les anelles de la porta i llurs senyors miraven, del corredor estant.

Un cop la berlina s'hagué aturat, el vell hostaler Loerich, alt, tranquil i dignitós, la testa blanca coberta per un casquet de cotó, vingué a abatre el marxapeu, amb un aire marcial, i digué:

-Si missenyors volguessin pendre's la pena de davallar...

Aleshores Fritz exclamà:

-I ara, Loerich! no em reconeixeu?

I el vell va posar-se a mirar-lo, tot sorprès.

-Ah, benvolgut senyor Kobus!- digué al cap d'un instant: -com us assembleu al vostre pare! Perdoneu-me, us hauria hagut de reconèixer.

Fritz davallà tot rient i respongué:

-Loerich, això no és cap malvestat; vint anys canvien una persona. Us presento mon feldmariscal Schoultz i mon primer ministre Hâan; viatgem d'incògnit.

Els de les finestres no pogueren estar-se de somriure, sobretot els prussians, cosa què féu que Schoultz s'arborés.

-De Feldmariscal- digué -en seria, tan capaç com molts d'altres: ordenaria l'assalt o la batalla, i m'ho miraria de lluny estant, amb calma.

Hâan estava de massa bon humor per a enutjar-se.

-A quina hora és el dinar?

-A migdia, senyor.

Entraren al vestíbul, mentre Zimmer desenganxava els cavalls i els portava a l'establa. El vestíbul s'obria, al fons, sobre un jardí; a l'esquerra hi havia la cuina; hom sentia el tic-tac que feia l'ast, l'espetegament del foc, l'aldarull de les cassoles. Les criades travessaven el corredor totes cuitoses, portant l'una plats, l'altra vasos; el cellerer pujava del celler amb una panera de vins.

-Ens cal una cambra- digué Fritz a l'hostaler; -voldria la de Hoche.

-Impossible, senyor Kobus, els prussians se l'han quedada.

-Bé, doncs doneu-nos la del costat.

Loerich els precedí cap a l'escala gran. Schoultz, havent sentit parlar de la cambra del general Hoche, volgué saber què era.

-Veu's-la aquí, senyor- digué l'hostaler, tot obrint una gran sala del primer pis. -Allí tingueren llur consell els generals republicans el 23 de desembre de 1793, tres dies abans de l'escomesa a les línies de Wissemburg. Veieu, Hoche estava allí.

I mostrava el gran fornell de fosa en un nínxol oval, a mà dreta.

-L'heu vist?

-Sí, senyor, me'n recordo com si fos ahir; jo tenia quinze anys. Els francesos acampaven al volt del poblet, els generals no dormien de dia ni de nit. Mon pare, un vespre, em va fer pujar, tot dient-me: -Mira bé!- Els generals francesos amb llur eixarpa tricolor a la cintura, llurs grans tricorns al cap, i els sabres arrossegant, es passejaven per la cambra.

»A cada instant, oficials, tots coberts de neu, venien a rebre llurs ordres. Com que tothom parlava de Hoche, m'hauria plagut molt de coneixe'l, i vaig lliscar contra la paret, tot mirant, amb el nas en l'aire, aquells homenassos que feien tant de renou a casa.

»Aleshores el meu pare, que també acabava d'entrar, m'estirà la mànega, tot esblaimat, i em digué a l'orella: -És a vora teu!- Vaig girar-me, i vaig veure Hoche, dret davant l'estufa, amb les mans a l'esquena i la testa decantada cap endavant. Semblava no ésser ningú, al costat dels altres generals, amb son vestit blau de coll ample i caigut, i les seves botes amb esperons de ferro. Em sembla que encara el veig: era un home de mitja alçada, bru, de cara bastant llarga; els cabells llargs, partits damunt el front, li penjaven per les galtes; cavilava en mig d'aquell avalot, res no el podia distreure. Aquella mateixa nit, a les onze, els francesos eixiren del poble; no se n'hi va veure cap, a l'endemà següent, ni per la rodalia. Cinc o sis dies després, s'escampà la fressa que s'havia esdevingut la batalla i que els imperials havien estat derrotats. Potser és aquí on Hoche va rumiar el seu cop.

El vell Loerich contava això senzillament, i els altres escoltaven meravellats. Els conduí tot seguit a la cambra veïna, bo i demanant-los si volien ésser-hi servits; però ells preferiren de menjar a la taula llarga.

Així és que davallaren.

La sala gran estava tota plena de gent; tres o quatre viatgers, amb les maletes deixades damunt cadires, esperaven el vaixell-correu per a anar a Landau; oficials prussians es passejaven de dos en dos, amunt d'avall; alguns marxants menjaven en una peça veïna; hi havia burgesos, asseguts a la taula llarga, ja parada, amb sos gerros resplendents i sos plats ben afilerats.

A cada instant, compareixien nouvinguts al llindar. Daven un cop d'ull a la sala, i després se n'anaven o bé entraven.

Fritz va fer portar una botella de *rudesheim*, tot esperant el dinar. Mirava amb aire enutjat la magnífica tapisseria blau-índic i ocre, representant la Suïssa i les seves congestes, Guillem Tell apuntant a la poma damunt el cap del seu fill, i després empenyent amb el peu, en el llac, la barca de Gessler. Pensava encara en Súzel.

Hâan i Schoultz trobaven bo aquell vi.

En aquell moment va pujar un cant al defora, i gairebé immediatament els vidres foren obscurits per l'ombra d'un gran carruatge, i després d'un altre que el seguia.

Tothom va posar-se a les finestres.

Eren pagesos que partien cap a Amèrica. Llurs carruatges estaven carregats de vells armaris, de fustatges de llit, de matalassos, de cadires, de calaixeres. Teles esbarjoses, esteses damunt arcs, ho cobrien tot. Damunt aquestes teles, criaturetes assegudes damunt els feixos de palla, i pobres velles totes xarugues, amb els cabells blancs com el lli, esguardaven amb aire tranquil, mentre que cinc o sis bèsties arrossinades, amb la gropa coberta de pells de ca, arrossegaven lentament les baluernes. Darrera venien els homes, les dones i tres vells, amb l'esquena acotada i la testa nua, repenjant-se en llurs bastons. Cantaven a chor:

Quina és la pàtria alemanya? Quina és la pàtria alemanya?

I els vells responien:

Amèrica! Amèrica!

Els oficials prussians es deien entre ells: -Caldria agafar-la, aquesta gent!

Hâan, escoltant aquestes paraules, no pogué estar-se de respondre en to irònic:

-Diuen que la Prússia és la pàtria alemanya; se'ls hauria de tòrcer el coll!

Els oficials prussians l'esguardaven de biaix, però ell no tenia por, i el mateix Schoultz aixecava el front amb un aire digne.

Kobus acabava d'alçar-se tranquilament, i de sortir, com per a informar-se d'algun detall a la cuina.

Al cap d'un quart, Hâan i Schoultz, no veient-lo tornar, se n'estranyaren molt: més que més perquè ja compareixien les soperes i tothom s'entaulava.

Fritz s'havia recordat que el fons del carreró de les Oques, part darrera de Bischem, vivien dues o tres famílies d'anabaptistes, i que son pare tenia el costum d'aturar-se a llur porta per a carregar un sac de prunes seques, tot tornant a Huneburg. I, pensant que Súzel podia ésser a casa d'ells, va baixar sense dir cap paraula al jardí del Moltó d'Or, i del jardí al camí dels Grèvols que voreja la vila.

Corria per aquest camí com una llebre, de tant que el dominava el furor de veure Súzel. Ell s'hauria astorat, tres mesos abans, si hagués pogut veure's en aquell tarannà!

Finalment, reparà en la gran teulada de teules grises dels anabaptistes per damunt els vergers; lliscà tot dolçament closos enllà fins a prop del pati, i allí, per gran ventura, descobrí entre el gran femer quadrat i la façana decrepita tapissada d'eura, el carruatge de Christel, cosa que li esponjà el cor de satisfacció.

-Hi és!- va dir-se, -està bé... està bé! La tornaré a veure, ara, costi el que costi; baldament calgués romandre quinze dies, em fóra igual!

No podia saciar-se els ulls de veure aquell carruatge. De cop i volta, Mopsel saltà a la sendera, lladrant com els gossos tenen per costum quan troben una vella coneixença. Aleshores li calgué escapar-se pel carreró, amb l'esquena corbada darrera els closos, com un lladre; perquè, a desgrat de la seva joia, tenia una mena de

vergonya de donar aquells passos: se'n sentia, a la vegada, feliç i tot confós.

-Si et veiessin- es deia, -si sabessin el que fas, Déu del cel! com es riurien de tu, Fritz! Però és igual, tot reïx; pots gloriar-te de tenir sort.

Va donar la mateixa volta que havia fet tot venint, per a tornar al Moltó d'Or. Estaven al segon plat quan ell entrà a la sala. Hâan i Schoultz havien tingut esment de reservar-li un seient entre ells dos.

-On diable has anat?- li demanà Hâan.

-He volgut veure el doctor Rubeck, un amic del meu pare- digué, tot posant-se el tovalló al coll; -però acaben de dir-me que fa dos anys que és mort.

Començà tot seguit a menjar amb bella gana; i com que acabaven de servir una superba anguila amb mostassa, el gros Hâan no trobà escaient de fer altres preguntes.

Durant tot el dinar, Fritz, amb la cara expandida, no feia sinó dir-se interiorment: -És aquí, ella!

Sos ullassos, a flor de testa, es plegaven de vegades amb un aire tendre i després s'obrien de bat a bat, com els d'un gat que cavil·la tot mirant un mosquit que fa torterols en la llum.

Bevia i menjava amb entusiasme, sense ni adonar-se n.

A fora, el temps era superb; el carrer Major zumzejava al lluny amb tot de cants joiosos i d'accents més alts de trompetes de fusta i de riallades; la gent mudada, amb el capell guarnit de flors i les còfies que enlluernaven de tantes cintes, pujaven de bracet cap a la plaça dels Dos Bocs. I ara l'un, ara l'altre dels comensals, s'aixecava, tirava el tovalló al respatller de la cadira i eixia a barregar-se amb la multitud.

A les dues, Hâan, Schoultz, Kobus i dos o tres oficials prussians, romanien sols a la taula, davant les postres i les botelles buides.

En aquell moment, Fritz fou desvetllat de son somieig pels sons esclatants de la trompeta i el corn, que anunciaven que la dansa era engegada.

-Tal vegada Súzel ja hi sigui- pensà.

I tustant la taula amb el mànec de son ganivet, exclamà amb veu ressonant:

-Loerich! Loerich!

El vell hostaler comparegué.

Aleshores Fritz, somrient amb sornagueria demanà:

-Potser encara teniu d'aquell vinet blanc, sabeu, aquell vinet que espetega i que plaïa al senyor Kobus, jutge de pau.

-Sí, encara en tenim -respongué l'hostaler, amb el mateix to joios.

-Doncs bé! porteu-ne dues botelles- va dir, fent-li l'ullet. -Aquell vi em solia plaure, i no em disgustaria de fer-lo tastar als meus amics.

Loerich va eixir, i al cap d'alguns instants va tornar a entrar, tenint sota cada braç una botella sòlidament encaputxada i lligada amb filferro. Portava també unes pinces per a obrir el filferro, i tres vasos prims, resplendents, en forma de paperina, sobre una safata.

Hâan i Schoultz, compregueren aleshores quin era aquell vinet i es miraren l'un i l'altre tot rient.

-Eh, eh, eh!- va fer Hâan, -aquest Kobus fa unes facècies, de vegades! en diu vinet, d'això!-

I Schoultz, observant els prussians de cua d'ull, afegí:

-Sí, vinet de França; no és la primera vegada que en bevem; però allà baix, a la Xampanya fèiem saltar el coll de les botelles amb el sabre.

Tot dient aquestes coses s'arremangava l'extrem del petit mostatxo cendrós, i es posava la gorra sobre l'orella.

El tap s'engegà cap al sostre, com un tret de pistola; els vasos s'ompliren de la celestial rosada.

-A la salut de l'amic Fritz!- exclamà Schoultz, tot aixecant el vas.

I la celestial rosada desaparegué d'un glop dins son llarg collàs de cigonya.

Hâan i Fritz havien imitat el seu gest; tres vegades seguides es feren el mateix moviment, extasiant-se amb el perfum del vinet.

Els prussians s'aixecaren aleshores, amb un posat digne, i eixiren.

Kobus, forçant la segona botella, digué:

-Schoultz, tu, tanmateix, et glorieges de vegades d'una manera indecorosa; em plauria força de saber si ton batalló de *landwehr* va passar de la petita fortalesa de Falsburg, a la Lorena, i si hi begéreu altra cosa que vi blanc d'Alsàcia.

-Bah! deixa-ho córrer- exclamà Schoultz -amb aquests prussians, no cal mirar prim. Represento aquí l'exèrcit bavarès, i si haguéssim trobat xampany pel camí, n'hauria begut una bella part; no et puc dir més. ¿És que se'm pot fer retret, a mi, d'haver anat a raure a un país estèril? ¿No és la culpa del feldmariscal Schwarzenberg, que ens sacrificava a nosaltres, per a engreixar els seus austríacs? No me'n parlis, d'això, Kobus. Només de pensar-hi, encara en tinc esgarrifor. Per espai de dues etapes no vam trobar sinó avets i finalment una colla de brètols que ens malmenaven a cops de pedra des del cim dels penyalars, gent descalça, veritables salvatges. Era més agradable d'empassar-se bon vi a la Xampanya que no pas de batre's contra aquells enfurits a la carena dels Vosgues!

-Vaja, calma't- digué Hâan tot rient; -som del teu parer, encara que milers d'austríacs i de prussians hagin deixat llurs ossos a la Xampanya.

-Qui sap? Potser bevem en aquest moment la quintaessència d'un caporal *schlague!*- exclamà Fritz.

Tots tres es posaren a riure com a benaventurats; estaven a mig camí de l'embriaguesa.

-Ah, ah, ah! ara cap al ball!- digué Kobus alçant-se.

-Al ball!- repetiren els altres.

Buidaren, drets, llurs vasos i eixiren a la fi, vacil·lant una mica i rient tan fortament que tothom es girava pel carrer Major per a veure'ls.

Schoultz aixecava ses grans comes de llagost fins al mentó, i exclamava amb els braços en l'aire, i en to de putxinel·li:

-Desafio la Prússia, desafio tots els prussians, des del caporal *schlague* fins al feldmariscal!

I Hâan, amb el nas vermell com una rosella, les galtes vermelles, i els ullassos plens de dolces llàgrimes, feia, tot tartamudejant:

-Schoultz! Schoultz! en nom del cel, modera la teva xardor bel·licosa. No atreguis contra nosaltres l'exèrcit de Frederic Wilhelm; som gent de pau, homes d'orde, respectem la concòrdia de la nostra vella Alemanya.

-No! no! els desafio tots- exclamava Schoultz -que es presentin; ja veuran el que val un antic sergent de l'exèrcit bavarès: visca la pàtria!

Més d'un prussià reia sota els llargs mostatxos en veure'ls passar. Fritz, pensant que tornaria a veure la petita Súzel, gaudia un estat de beatitud inexpressable.

-Totes les noies són a la *Madame-Hütte*- es deia, -sobretot el primer dia de la festa: Súzel hi és.

Aquest pensament l'enlairava al setè cel, es delectava interiorment i saludava la gent amb posat eternit. Però tantost fou a la plaça dels Dos Bocs, on veié la bandera que flotava damunt l'envelat i reconegué, a les darreres notes d'un *hopsler*, el cop d'arquet de son amic Iòsef, sentí l'embriaguesa de la joia i arrosegant sos companys, es posà a cridar:

-És la colla de Iòsef! És la colla de Iòsef!... Ara, cal reconèixer que Nostre Senyor ens favoreix!

Quan arribaren a la porta de la Hütte, acabava el *hopsler*; la gent eixia; el trombó, el clarinet i la flauta, es concertaven per una altra dansa; el gros timbal feia l'últim remugament dins el tendal sonor.

Entraren, i les estrades tapissades de noies, de vells papàs, d'àvies, les garlandes d'alzina, de faig i de molsa suspeses al voltant dels pilars, s'oferiren a llurs mirades.

L'animació era gran; els balladors acompanyaven les balladores a llur seient. Fritz, destriant de lluny la grossa crinera de son amic Iòsef en mig de l'orquestra de tons olivencs, no podia contenir-se d'entusiasme, i amb les dues mans en l'aire, agitant el feltre, cridava:

-Iòsef, Iòsef!

I la multitud es redreçava a mà dreta i a mà esquerra, i es decantava, per a veure quin tranquil era capaç de fer aquella cridòria. Però quan veieren Hâan, Schoultz i Kobus, que avançaven rient, gaudiosos, amb la cara empurpurada, i gronxant-se l'un al braç de l'altre, com passa després de beure, una immensa rialla resonà dins l'envelat, perquè tothom pensava: -Veu's aquí una minyonia cepada i que acaba de fer un bon dinar.

Mentrestant, Iòsef havia girat el cap, i reconeixent de lluny Kobus, estenia els braços en creu, l'arquet en una mà i el violí a l'altra. Així davallà de l'estrada, mentre Fritz hi pujava; s'abraçaren a mig camí, i tothom se'n va meravellar.

-Qui diable pot ser?- deia la gent. -Un home tan magnífic que es deixa abraçar per l'hongarès!

I Bockel, Andrés, tota l'orquestra decantada damunt la barana, aplaudia aquest espectacle.

Finalment Iòsef, redreçant-se, va aixecar l'arquet i va dir:

-Escolteu! Veu's aquí el senyor Kobus, d'Huneburg, amic meu, que ballarà un *treieleins* amb sos companys. Hi ha algú que s'hi oposi?

-No, no, que ballin- van cridar per tots cantons.

-Aleshores- digué Iòsef, -tocaré un vals, el vals de Iòsef Almania, compost tot pensant en qui l'havia socorregut un dia de gran misèria. Aquest vals, Kobus, ningú l'ha sentit fins ara, llevat de Bockel, Andrés i els arbres del Tannewald; tria, doncs, una balladora gentil, a ton grat; i vosaltres, Hâan i Schoultz, trieu igualment les vostres! només vosaltres ballareu el vals d'Almania.

Fritz, havent-se girat damunt els graons de l'estrada, passejà sos esguards al volt de la sala, i, per un instant, tingué por de no trobar Súzel. Les noies boniques no mancaven; negres i brunes, rosses i roges, totes es redreçaven, mirant envers Kobus, i enrojolant-se quan ell hi deturava la vista, perquè era una gran ventura d'ésser escollida per un home tan galant, sobretot per a ballar el *treieleins*. Però Fritz no les veia com s'enrojolaven, no les veia com es redreçaven igual que els húsars de Frederic Wilhelm a la parada, esborrant llurs espatlles i posant-se la boca en forma de cor; no veia aquella brillant florida de juvenesa expandida sota els seus esguards; el que cercava era una miosotis petiteta, la floreta blava dels records d'amor.

Molt de temps la cercà, cada vegada més inquiet; finalment la descobrí al lluny, amagada darrera una garlanda d'alzina que queia del pilar que hi havia a la dreta de la porta. Súzel, mig esborrada darrera d'aquella garlanda, inclinava el cap sota les fullasses verdes, i mirava tímidament, a la vegada poruga i desitjosa d'ésser vista.

No tenia sinó sos bells cabells rossos caient en llargues trenes damunt la seva espatlla, per tot ornament; un mocadoret de seda blava velava son si primicer; una cotilleta de vellut, amb tirants blancs, dibuixava son cos graciós, i vora d'ella, dreta com una I, estava l'àvia Anna, amb els cabells grisos ficats sota la còfia negra, i els braços penjants. Aquella gent no havia vingut per a ballar, havia vingut per a veure, i romanien a l'última fila de la multitud.

Les galtes de Fritz s'animaren. Davallà de l'estrada i travessà l'envelat en mig de l'admiració general. Súzel, veient-lo venir, esdevingué tota pàl·lida, i hagué de recalcar-se sobre el pilar; ja ni gosava mirar-lo. Ell pujà quatre graons, apartà la garlanda, i li prengué la mà dient-li tot baixet:

-Súzel, vols ballar amb mi el *treieleins*?

Ella aleshores, alçant sos ullassos blaus, com una fantasma de pàl·lida que estava, esdevingué tota vermella.

-Oh! sí, senyor Kobus- féu, tot mirant la seva àvia.

La vella inclinà la testa al cap d'un segon, i digué: -Està bé. Pots ballar.- Perquè coneixia Fritz, per haver-lo vist venir a Bischem, temps era temps, amb el seu pare.

Davallaren, doncs, a la sala. Els servents de la dansa, amb el capell de palla cobert de banderoles, daven el tomb de l'envelat, al peu de la barana, agitant amb un aire joiós llurs cintes, per a fer recular la gent. Hâan i Schoultz es passejaven encara, tot cercant llurs balladores. Iòsef dret davant son faristol, esperava. Bockel, amb el contrabaix contra la cama estirada, i Andrés, amb el violí sota el braç, romanien a sos costats; ells sols havien d'acompanyar-lo.

La petita Súzel, del braç de Fritz, en mig d'aquella gentada, dava mirades furtives, plenes de gaubança interior

i de torbació; tothom admirava les llargues trenes de son cabell, que li queien per darrera, fins al capdavall de sa faldilleta blau clar vorejada de vellut; i ses sabatetes rodones, les cintes de seda negra de les quals pujaven tot creuant-se al volt de ses mitges d'una blancor enlluernadora; i sos llavis roses, son mentó arrodonit, son coll flexible i graciós.

Més d'una bella noia l'observava amb ulls severes, cercant quelcom a reprendre, mentre que son braç gentil, nu fins al colze, a la moda del país, reposava damunt el de Fritz amb una gràcia ingènua; però dues o tres velles, d'ulls arrugats, somreien entre llurs arrugues, i deien sense empallegar-se: -Ha triat bé!

Kobus, en sentint això, es girava envers elles, tot satisfet. Hauria volgut dir, així mateix, alguna galanteria a Súzel, però no li venia cap cosa al magí: era massa feliç.

Finalment Hâan tragué del terç banc a mà esquerra una dona de sis peus d'alçària, de cabells negres, amb un nas com el bec d'àguila i ulls penetrants, que s'aixecà tota estirada i eixí amb un aire majestuós. Li plaïa aquesta mena de dones. Era la filla del burgmestre. Hâan semblava tot gloriós de la seva tria. Es redreçava, tot ajustant la seva pitera, i l'alta donzella, que el passava de mig cap, tenia el posat de conduir-lo.

Al mateix instant, Schoultz portava una doneta rodanxona, de la més bella cabellera saura que hom pugui veure, però alegre, somrient i que li saltà bruscament al colze, com per a evitar que ell s'escapés.

Prengueren, doncs, llurs distàncies, per a passejar-se al volt de la sala, com és costum de fer. Tot just havien acabat el primer tomb, quan Iòsef exclamà:

-Kobus, som-hi?

Per tota resposta, Fritz prengué la cintura de Súzel amb el braç esquerre i tenint-li la mà en l'aire, a l'antiga moda galana del segle XVIII, l'arrabassà com una ploma. Iòsef començà el vals amb tres cops d'arquet. Hom comprengué tot seguit que seria quelcom de singular; el vals dels esperits de l'aire, al vespre, quan ja no es veu al lluny, damunt la plana, ni una ratlla d'or, i les fulles emmudeixen, i els insectes davallen i el cantaire de la nit preludeja amb tres notes: la primera greu, la segona tendra, i la tercera tan plena d'entusiasme, que al lluny i tot es fa silenci per a oir.

Així començà Iòsef, havent qui-sap-les vegades, en sa vida errant, pres lliçons del cantaire de la nit, amb el colze dins la molsa, l'orella dins la mà i els ulls closos, perdut en els raptés celestials. I animant-se tot seguit, com el gran mestre d'ales frements, que deixa caure cada vespre al voltant del niu on reposa la seva benamada més notes melodioses que no deixa caure perles la rosada al damunt l'herba de les valls. Son vals començà ràpid, fulgurant; els esperits de l'aire es posaren en camí, arrossegant Fritz i Súzel, Hâan i la filla del burgmestre, Schoultz i sa balladora en torterols sense fi. Bockel deia en sospirs la veu llunyana i profunda dels torrents, i l'alt Andrés marcava el compàs amb trets ràpids i vigorosos així com les orenetes fendeixen l'aire; perquè si la inspiració ve del cel i no coneix més que sa pròpia fantasia, l'orde i la mesura han de regnar damunt la terra!

I ara, representeu-vos els cercles amorosos del vals que s'enllacen, els peus que volategen, les robes que floten i s'arrodoneixen a guisa de ventall; Fritz que té la petita Súzel en sos braços, que li aixeca la mà amb gràcia, que l'esguarda embriagat, giravoltant com el vent unes vegades i altres gronxant-se a compàs, somrient, somiejant, contemplant-la altra vegada, i després reprenent, amb nova ardor, l'embranchida, mentre que, a son torn, amb el dors enarcat, les dues llargues trenes flotant-li com ales, i el caparró enciser tirat enrera, ella el mira amb èxtasi i sos peuetos toquen amb prou feines el sòl.

El gros Hâan, amb les dues mans sobre les espatlles de sa balladorassa, tot galopant, balancejant-se i tustant amb el taló, la contemplava de dalt a baix amb un posat d'admiració pregon; ella, amb el seu gran nas, giravoltava com un panell.

Schoultz, mig acotat, amb les grans cames doblegades, tenia la balladora saura sota el braç, i tombava, tombava, sense interrupció, amb una regularitat meravellosa, com un cabdell a la debanadora; seguia amb tanta justesa el compàs, que tot el món n'era encisat.

Però eren Fritz i la petita Súzel els que desvetllaven l'admiració universal, per llur gràcia i llur posat de benaurança. No eren d'aquest món, es gronxaven en el cel; aquella música que cantava, que reia, que celebrava la felicitat, l'entusiasme i l'amor semblava feta per a ells: tota la sala els contemplava, i ells no es veien més que a si mateixos. Hom els trobava tan bells, que de vegades un murmuri d'admiració corria per la Madame-Hütte; hom hauria dit que allò anava a esclatar; però la felicitat d'oïr el vals obligava la gent al silenci. Fins al moment que Hâan, esdevingut com a foll d'entusiasme tot contemplant l'alta filla del burgmestre, es redreçà damunt la punta del peu i la féu gambadejar dues vegades tot cridant amb veu ressonant: -Up!- i tornà a caure aplanat després d'aquest va-i-tot mentre que, aleshores mateix, Schoultz, alçant la cama dreta, la féu passar, sense mancament al compàs, pel damunt la testa de la balladeta saura i amb veu ronca, giravoltant com un veritable posseït, es posà a cridar: -Up! up! up! up! up! up!- fins a aquest moment no esclatà l'admiració amb cops de peus i cridòries que feren tremolar l'envelat.

Mai, mai no s'havia vist ballar tan perfectament; l'entusiasme durà més de cinc minuts; i quan acabà per apaivagar-se, hom sentí amb satisfacció el vals dels esperits de l'aire, que reprenia el seu domini, com el cant del rossinyol després que una ventada ha travessat el bosc.

Aleshores, Schoultz i Hâan no podien més; la suor els rajava galtes avall; es passejaven, l'un amb la mà a l'espatlla de la seva balladora i l'altre portant la seva en certa manera penjada del braç.

Súzel i Fritz giravoltaven encara: els crits, els picaments de peus de la gentada no els havien dit res; i quan Iòsef, exhaurit també, arrencà a son violí el darrer sospir amorós, s'aturaren davant mateix de Christel i d'un altre vell anabaptista que acabaven d'entrar a la sala, i els miraven com a embaladits.

-Ah! sôu vós, Christel- exclamà Fritz tot joiós; -ja ho veieu: Súzel i jo ballem plegats.

-És molta d'honor per a nosaltres, senyor Kobus- respongué el masover tot somrient, -molta d'honor, però ¿en sap la petita? Em creia que mai no havia donat un tomb de vals.

-Súzel és una papallona, Christel, una veritable fada; té ales!

Súzel seguia dant-li el braç, amb els ulls baixos, les galtes enceses; i Christel, mirant-la amb un aire sortós, li demanà:

-Però Súzel: ¿qui te l'ha ensenyat, el ball? M'estranya, això!

-Mayel i jo- digué la noieta -donem, de vegades dos o tres tombs dintre la cuina, per a divertir-nos.

Aleshores la gent, decantada a llur voltant, es posaren a riure, i l'altre anabaptista, exclamà:

-Christel, en què penses?... ¿Et creus que les noies necessiten aprendre'n, de valsar?... ¿Et penses que això no els vé de natural? Ah, ah, ah!

Fritz, sabent que Súzel no havia mai ballat si no ara amb ell, sentia com si belles flaires li muntessin al nas. Hauria volgut cantar, però tot contenint-se digué:

-Tot això no és sinó el començament de la festa. Ja veureu ara si us en donarem de fil! Romandreu amb nosaltres, Christel; Hâan i Schoultz també són allà baix; ballarem fins al vespre, i soparem plegats al Moltó d'Or.

-Això- digué Chrisrel, -amb tot el meu respecte, senyor Kobus, i amb tot el plaer que tindria a romandre, no m'ho puc permetre; cal que me'n vagi... i venia, justament, a cercar Súzel.

-A cercar Súzel?

-Sí, senyor Kobus.

-I per què?

-Perquè la feina corre pressa, a casa; som al temps de les veremes... el vent pot dar un tomb d'avui a demà. Ja és molt d'haver perdut dos dies en aquesta tongada, però no me'n faig retret, perquè ens és dit: «Honraràs ton pare i ta mare!» i el venir a veure la mare dues o tres vegades l'any, no és massa. Ara, cal partir. I després, la setmana darrera, a Huneburg, em va donar un alegroi tan gran que no vaig arribar a casa fins a les deu. Si hem quedés, la meva dona es pensaria que agafo mals costums i se n'anguniaria.

Fritz estava tot desconcertat. No sabent què respondre, agafà Christel pel braç i el portà a fora, com també a Súzel; l'altre anabaptista els seguia.

-Christel- reprengué, agafant-lo per un fermall de la samarreta: -no aneu del tot descaminat pel que us pertoca; però per què us heu d'endur Súzel? Bé podríeu confiar-me-la; l'avinentsa de dar-se un gust no és pas tan freqüent, que diable!

-Ah, Déu meu! us la confiaria amb plaer- exclamà el masover alçant les mans; -ella estaria amb vós com amb el seu mateix pare, senyor Kobus, però seria una pèrdua per a nosaltres. No podem deixar els obrers sols... la meva dona fa la cuina... jo meno el carruatge... Si el temps canviava, ¿qui sap quan portarien el fenc sota cobert? I després, tenim una qüestió de família a cloure, una qüestió molt seriosa.

Tot dient això, mirava l'altre anabaptista, el qual inclinà greument la testa.

-Senyor Kobus, no ens feu estar més aquí, us ho prego, faríeu mal fet; veritat, Súzel?

Súzel no responia, mirava a terra, i prou es veia que hauria volgut romandre.

Fritz va comprendre que si insistia més podria desvetllar la sospita de tothom; així doncs, prenent el seu determini, exclamà de cop i volta, en un to bastant joïós:

-Bé doncs, ja que és impossible, no en parlem més. Però, almenys, pendreu un vas de vi amb nosaltres al Moltó d'Or.

-Oh! Quant a això, senyor Kobus, és de mal refusar. Me'n vaig tot seguit amb Súzel a abraçar l'àvia; i, d'aquí un quart, el nostre carruatge s'aturarà davant l'hostal.

-Bé, aneu!

Fritz estrenyé dolçament la mà de Súzel, que semblava ben trista, i tot mirant-los com travessaven la plaça, tornà a entrar dins la Madame-Hütte.

Hâan i Schoultz, després d'haver acompanyat llurs balladores, havien pujat a l'estrada; ell els hi va anar a trobar:

-Encarregaràs a Andrés que dirigeixi la teva orquestra- digué a Iòsef -i vindràs a pendre amb nosaltres alguns vasos de bon vi.

L'hongarès no demanava cosa millor. Havent-se posat Andrés al pupitre, eixiren tots quatre, de bracet.

A l'hostal del Moltó d'Or, Fritz féu servir unes postres a la sala gran, aleshores deserta, i el vell Loerich baixà al celler, a cercar tres botelles de xampany, que posaren a refrescar en un cossioli d'aigua de font. Fet això, s'instal·laren vora les finestres, i gairebé tot seguit el faeton de l'anabaptista comparegué al cap del carrer. Christel seia al davant, i Súzel darrera, sobre un munt de palla, en mig dels *kougelhof* i coques de tota mena que sempre es porten de la festa.

Fritz, veient venir Súzel, s'acuità a petar el filferro d'una botella, i al moment que el carruatge s'aturava, s'aixecà davant la finestra, i engegà el tap com un petard, tot cridant:

-A la més gentil balladora del *treieleins*!

Hom pot figurar-se la felicitat de la petita Súzel; allò era com un d'aquells trets de pistola que s'engeguen a les noces. Christel reia de bon cor i pensava: -A aquest bon senyor Kobus se n'hi ha anat una mica al cap: no cal estranyar-se'n, en una gran diada.

I entrant a la cambra, es llevà el feltre, tot dient:

-Això deu ésser aquell xampany, que n'he sentit parlar tan sovint: aquell vi de França que fa girar el cap a aquella gent batalladora, i els mena a fer guerra contra tot el món. Que m'enganyo?

-No, Christel, no; seieu- respongué Fritz. -Té, Súzel, veu's aquí la teva cadira al meu costat. Pren un d'aquests vasos. A la salut de la meva balladora!

Tots els amics tustaren damunt la taula, cridant:

-Das soll gülden! (Això ha de comptar!)

I tot aixecant el colze, feren petar la llengua, com un esbart de grives a l'hora de collir les murtres.

Súzel ficava els llavis rosats dins l'escuma, amb els ullassos alçats envers Kobus, i deia tot baixet:

-Oh! que bo que és! No és vi, és cosa molt millor.

Estava vermella com un gerd, i Fritz, feliç com un rei, es redreçava damunt la seva cadira. -Hum! hum!- feia, tot enravenant-se; -sí, sí, no és dolent.

Hauria donat tots els vins de França i d'Alemanya per a ballar una altra vegada el *treieleins*.

Com canvien les idees d'un hom en tres mesos!

Christel, assegut d'avant la finestra, amb el gran capell damunt el bescoll, la cara radiant, el colze damunt la taula i el fuet en sos genolls, mirava el sol magnífic del defora; i, tot pensant amb les seves collites, deia:

-Sí... sí... és un bon vi!

No parava esment en Kobus i Súzel, que es somreien l'un a l'altre com dos infants, sense dir res, feliços de veure's. Però Iòsef els contemplava amb posat somniós.

Schultz omplí de bell nou els vasos, tot exclamant:

-Digueu el que vulgueu, aquests francesos tenen bones coses en llur contrada! Quina llàstima que llur Xampanya, llur Borgonya i llur Bordeus no siguin a la ribera dreta del Rin!

-Schoultz- digué Hâan greument, -no saps el que demanes; pensa que si aquests països fossin a la nostra terra, ens els vindrien a pendre. Hi hauria un extermini ben pitjor que aquell de llur Llibertat i llur Igualtat: seria la fi del món! Perquè el vi és una cosa de bo de bo; i aquests francesos, que parlen a tothora de grans principis, d'idees sublimes, de sentiments nobles, estan per les coses de bo de bo. Mentre els anglesos volen protegir sens treva la nissaga humana, i no tenen posat d'inquietar-se de llur sucre, de llur pebre, de llur cotó, els francesos sempre han de rectificar una ratlla; tan aviat es decanta massa a la dreta com massa a l'esquerra: d'això en diuen llurs límits naturals.

Pel que fa als pasturatges grassos, als vinyars, a les prades i als boscos que es troben entre aquestes ratlles, això no és cosa que els encaparrí: ells no fan sinó refermar-se en llurs idees de justícia i de geometria. Déu ens alliberi de tenir un tros de la Xampanya dins la Saxònia o dins el Mecklemburg; llurs límits naturals aviat passarien per aquella banda! Val més que els comprem algunes botelles de bon vi, i conservem el nostre equilibri. A la vella Alemanya li plau la tranquil·litat; ella, doncs, ha inventat l'equilibri. En nom de Déu, Schoultz, no fem vots temeraris!

Així s'expressà Hâan amb eloqüència, i Schoultz, buidant el vas de borsada, li respongué:

-Parles com una criatura pacífica i jo com un guerrer: cada u segons el seu gust i la seva professió.

I arrufà les celles, tot descapellant una segona botella de vi.

Christel, Iòsef, Fritz i Súzel no en feien cap cabal d'aquests parlaments.

-Quin temps tan magnífic!- exclamava Christel com si es parlés a si mateix; -aviat farà un mes que no hem tingut pluja, i cada vespre hi ha qui-sap-la rosada; és una veritable benedicció del cel.

Iòsef omplia els vasos.

-D'ençà de l'any 22- reprenia el vell masover, -no em recordo d'haver vist un temps tan bo per l'entrada del fenc. I aquest any el vi també ha estat molt bo, era un vi tendre; hi ha hagut galant collita i galants veremes.

-T'has ben divertit, Súzel?- demanava Fritz.

-Oh! sí, senyor Kobus- feia la petita, -mai no m'havia divertit tant com avui... Me'n recordaré una pila, pila de temps.

I mirava a Fritz, que tenia els ulls enterbolits.

-Vaja, un altre vas- deia ell.

I en omplir-li, li tocava la mà, cosa que el feia estremir de cap a peus.

-Et plau el *treieleins*, Súzel?

-És la dansa més bella, senyor Kobus; com voleu que no em plagui! I després, amb una tan bella música!... Ah! que bonica era aquella música!

-Ja la sents, Iòsef- murmurava Fritz.

-Sí, sí- responia l'hongarès, tot baixet, -la sento, Kobus, i em fa plaer... estic content!

Mirava Fritz fins a la fondària de l'ànima, i Kobus es sentia tan feliç que no sabia què dir.

Mentrestant, les tres botelles eren buides; Fritz, girant-se a l'hostaler, va dir:

-Loerich, dues més!

Però aleshores Christel, deixondint-se, va exclamar:

-Senyor Kobus, senyor Kobus, què us heu pensat? Seria capaç de bolcar! no... no... són dos quarts de sis, és hora de posar-se en camí.

-Ja que ho voleu, Christel, ho deixarem per una altra vegada. Que no us plau, doncs, aquest vi?

-Al contrari, senyor Kobus, em plau d'allò més, però té una dolcesa plena de força. Podria equivocar-me de camí, eh! eh! eh! Vejam, Súzel, eixim!

Súzel s'aixecà tota commosa, i Fritz, agafant-la pel braç, li va ficar les postres a les butxaques del davantal: els macarronets, les ametlles, tot plegat.

-Oh! senyor Kobus- feia ella amb sa veueta dolça: -ja n'hi ha prou.

-Rosega'm això- li deia ell; -tens les dents boniques, Súzel, i és per rosegar coses bones d'aquestes, que les ha fet Nostre Senyor; oh, i una altra vegada beurem vinet blanc d'aquest, ja que et plau.

-Oh! Déu meu... on voleu que en begui? Un vi tan car!- feia ella.

-Bé està... bé està... ja sé el que em dic- murmurava ell; -ja veuràs com en beurem!

I Christel, una mica embriagat, els mirava, tot dient-se:

-Aquest bon seyor Kobus, quin bon home que és! Ah! el Senyor sap el que es fa, escampant les seves benediccions sobre la gent així: és com la rosada del cel, cadascú en rep la seva part.

Finalment, tothom va sortir; Fritz anava al davant, amb el braç de Súzel sota el seu, tot dient:

-Bé cal que acompanyi la meva balladora.

A baix, vora el carruatge, va agafar Súzel per sota els braços, exclamant: -Up, Súzel!- i la va posar com una ploma damunt la palla, esponjant-la-hi al voltant.

-Fica-hi bé els peuets- deia; -les vesprades són fresques.

Després, sense esperar resposta, va anar de dret cap a Christel i li va estrènyer la mà vigorosament:

-Bon viatge, Christel- digué, -bon viatge!

-Divertiu-vos força, senyor- respongué el vell masover, asseient-se vora el timó.

Súzel s'havia tornat pàl·lida; Fritz va pendre-li la mà i, alçant el dit, digué:

-En beurem una altra vegada, del bon vinet blanc!- I això la féu somriure.

Christel ventà xurriacada i els cavalls partiren al galop. Hâan i Schoultz havien tornat a entrar a l'hostal. Fritz i Iòsef, drets en el llindar, miraven el carruatge; Fritz, sobretot, no en desclavava els ulls; ja estava per desaparèixer al tombat del carrer Major, quan Súzel girà vivament el cap.

Aleshores Kobus, voltant Iòsef amb els seus braços, es posà a abraçar-lo amb les llàgrimes als ulls.

-Sí... sí- feia l'hongarès amb una veu dolça i profunda: -és bona cosa d'abraçar un vell amic! Però amb la que estimeu i que us estima... ah! Fritz... és, tanmateix, un altre encís!

Kobus compregué que Iòsef ho havia endevinat tot! hauria volgut deixar córrer les llàgrimes; però, de cop i volta, va posar-se a saltar, tot cridant:

-Vaja, company, anem, cal riure... cal divertir-se... Cap a la Madame-Hütte! Ah! quin bell dia! ah! quin bell sol!

Zimmer, el postilló, estava dret sota la portalada amb la cara vermellenca; Kobus va donar-li dos florins.

-Aneu a beure una bella glopada, Zimmer- li digué, -crieu-vos bona sang! ens n'anirem havent sopat, cap a les nou.

-Està bé, senyor Kobus, el carruatge estarà a punt. Anirem com un llampec.

Després, veint-los com s'allunyaven de bracet, el vell postilló somrigué d'un aire benhumorat i entrà a la taverna de l'Os Negre, del davant.

XVII

L'endemà al matí, Fritz es llevà en una sortosa disposició d'esperit; havia somiat tota la nit en Súzel i es proposava d'anar a passar sis setmanes al Meisenthal, per a veure-la amb tot lleure.

-Que Hâan, Schoultz i el vell David riguin tan com voldran- pensava; -jo me'n vaig tranquilament cap allà baix; cal que vegi la petita, i si les coses han de tirar endavant, què hi farem! serà com Déu vulgui: el que hagi de passar, passarà!- Tot desdejunant-se, es representava a l'avançada el tirany del Postthal, la roca de les Tórtores, la costa de les Ginesteres, el mas; després l'astorament de Christel, la joia de Súzel; i tot això l'alegrava. Hauria volgut cantar com Salomó: -Aquí ets, ma bella amiga, ma perfecta; tos ulls són com els de les colomes!- Finalment es posà son feltre i prengué el bastó, tot armat.

Però quan eixia a avisar Katel que no l'esperés el vespre ni l'endemà, ¿què va veure? Orchel, a baix de l'escala; pujava lentament, amb l'esquena corbada i el cosset de tela blava damunt el braç, com passa a la gent que han caminat de pressa per allà on feia calor.

Ja us podeu pensar la seva sorpresa, en el moment mateix que eixia cap al mas.

-Com! ¿sóu vós, Orchel?- exclamà; -¿què us porta, tan de matí?

Katel avançava a l'ensems al llindar de la cuina, i deia:

-Ah! bon dia, Orchel. Senyor, que de pressa heu caminat! Esteu tota amarada.

-És veritat, Katel- respongué la bona dona reprenent alè: -he enllestit.

I girant-se cap a Fritz:

-Arribo per l'afer que Christel va dir-vos ahir a la festa de Bischem, senyor Kobus. He eixit d'hora. És un gran afer; Christel no vol decidir res sense vós.

-Però- digué Fritz, -jo no sé de què es tracta. Christel només m'ha dit que hi havia un afer de família que l'obligava a tornar al Meisenthal, i, naturalment, no li he demanat res més.

-És per això que vinc, senyor Kobus.

-Doncs bé, entreu, asseieu-vos, Orchel- digué ell, tornant a obrir la porta -tot seguit us desdejunareu-

-Oh! us ho regracio, senyor Kobus, m'he desdejunat abans d'anar-me'n.

Orchel entrà, doncs, a la cambra i s'assegué a l'extrem de la taula, posant-se la grossa còfia rodona que li penjava pel colze; va ficar-se, amb esment, els cabells per dessota, i després endegà el seu cos damunt els genolls. Fritz la mirava tot intrigat; va acabar per asseure's enfront d'ella, tot dient:

-Van arribar bé ahir al vespre, Christel i Súzel?

-Molt bé, senyor Kobus, molt bé; a les vuit eren a casa.

Finalment, tenint-ho tot endegat, va començar, amb les mans junyides i la testa decantada, com una comare que conta alguna cosa a sa veïna:

-Sabreu, primer de tot, senyor Kobus, que tenim un cosí a Bischem, un anabaptista com nosaltres, i que es diu Hans-Christian Pelsly; és el nét de Frenzel-Dèbora Rupert, la que era germana d'Anna Cristina-Carolina Rupert, l'àvia de Christel, de part de les dones. De manera que som cosins.

-Està molt bé- va fer Kobus, tot demanant-se on els portaria tot allò.

-Sí- va dir ella, -Hans-Christian és el nostre cosí; Christel m'ha contat que l'havíeu vist ahir a Bischem. És un home de bé. Té bones terres pel costat de Bieverkirch, i un minyó que es diu Jacob, un brau minyó, senyor Kobus, assenyat, ple d'esment, i que ara s'acosta als vint-i-sis anys: mai ningú n'ha sentit dir cap mala cosa.

Fritz s'havia posat tot greu:

-On diables vol anar a raure amb el seu Jacob?- va dir-se molt inquiet.

-Súzel- reprengué la masovera, -aviat farà els divuit anys; va ser per l'octubre, després de les veremes, que va venir al món; vol dir que tindrà divuit anys d'aquí cinc mesos: és una bona edat per a casar-se.

Les galtes de Fritz s'estremiren, un calfred passà per sos cabells, i no sé quina angoixa inexpressable va estrènyer-li el cor.

Però la grossa masovera, tranquil·la i pacífica de natural, no va veure'n res, i continuà tranquil·lament:

-Jo també em vaig casar a divuit anys, senyor Kobus; i això no m'ha llevat de tenir bona salut, gràcies a Déu!

»Pelsly, coneixent el nostre benestar, havia pensat, del dia de Sant Miquel ençà, en Súzel per al seu minyó, però abans de dir res i de fer res, va venir ell mateix com per a comprar el nostre bouet. Ha passat la diada de Sant Joan a casa nostra; s'ha ben mirat Súzel, ha vist que no tenia tares, que no era ni geperuda, ni coixa, ni

esguerrada de cap manera; que entenia en tota mena de feines i que li agradava el treball.

»Aleshores va dir a Christel que vingués a la festa de Bischem, i Christel ahir va veure el minyó; es diu Jacob, és alt i ben plantat, feiner; no podem desitjar cosa millor per a Súzel. Pelsly, doncs, va demanar ahir Súzel per al seu fill.

Feia alguns instants que Fritz ja no sentia res més: les seves joies, les seves esperances, els somnis d'amor, tot s'allunyava; li rodava el cap. Era com una candela dels prats, que una ventada n'escampa el plomissol pels aires, i resta sola, nua, desolada amb el seu pobre llumic.

Orchel, que no es temia de res, va estirar el cap del mocador que duia a la butxaca, i baixant el cap, es va mocar; després afegí:

-D'això n'hem parlat tota la nit, Christel i jo; és un bell casament per a Súzel, i Christel ha dit: «Tot això està bé; però el senyor Kobus és tan bella persona, i ens estima tant, i ens ha fet serveis tan grans, que seríem veritables ingrats si cloguéssim un afer com aquest sense consultar-li. No puc anar-hi jo mateix a Huneburg avui, perquè hem d'entrar cinc carretades de fenc; però tu eixiràs tot seguit després del desdèjuni, i hauràs tornat abans de les onze, per amanir el dinar de la nostra gent». Això és el que m'ha dit Christel. Esperem que això us plaurà, sobretot quan haureu vist al minyó. Christel vol fer-lo venir expressament per a portar-vos-el. I si vós n'esteu content, vet aquí! farem el casament! I em penso que vós també hi sereu, a les noces: no podeu refusar-nos aquesta honor.

Aquestes paraules de «noces», de «casament», de «minyó», zumzejaven a les oïdes de Fritz.

Orchel, després d'haver acabat la seva història, estranyada de no rebre cap resposta li va demanar:

-Què en penseu d'això, senyor Kobus?

-De què?- va fer ell.

-D'aquest casament.

Ell, aleshores, va passar-se a pleret la mà pel front, on brillaven gotes de suor, i Orchel, sorpresa del seu esblaimament, li va dir:

-Teniu alguna cosa, senyor Kobus?

-No, no és res- va fer ell, tot aixecant-se.

La idea que un altre estava a punt de casar-se amb Súzel li partia el cor. Volia anar a pendre un vas d'aigua per a entonar-se; però l'estrebada era massa forta, sos genolls tremolaven, i quan estenia la mà per a agafar el gerro d'aigua, es desplomà i caigué en terra, tan llarg com era.

Aleshores sí que Orchel es va posar a cridar:

-Katel! Katel! el senyor es troba malament! Senyor, apiadeu-vos de nosaltres!

Katel, imagineu-vos! quan va entrar tota esverada i va veure el pobre Fritz estès allí, pàl·lid com un difunt! Va aixecar les mans al cel, cridant:

-Déu meu! Déu meu! pobre senyor! Cóm ha estat, Orchel? Mai no l'he vist així.

-No ho sé, senyoreta Katel; estàvem parlant de Súzel, tranquilament... ha volgut aixecar-se per a agafar un vas d'aigua, i ha caigut!

-Ah, Déu meu, Déu meu! mentre no sigui un cop de feridura!

I les dues pobres dones, cridant, gemegant i desolant-se, l'alçaren, l'una per les espatlles, l'altra pels peus, i el depositaren sobre el llit.

Veu's aquí, tanmateix, a quins extrems pot portar-nos l'amor! Un home tan raonable, un home que s'havia enginyat tan bé per a romandre tranquil tota la vida, un home que veia les coses de tan lluny, que s'havia proveït de vi tan bo, amb prudència, i que semblava no tenir cosa a témer, del cel ni de la terra... ¡i l'esperit d'un senzill infant, d'una noieta sense astúcia ni malícia, vet aquí a què l'havia reduït! Digueu encara, després d'això, que l'amor és la més dolça, la més agradable de les passions!

Però hom podria fer reflexions assenyades sobre aquest tema fins a la fi dels segles; per això abans de posar-m'hi, prefereixo que en tregui cadascú les conclusions que més li plauran.

Orchel i Katel es desolaren, doncs, i no sabien com manegar-s'hi. Però Katel, en les grans circumstàncies, mostrava la mena de dona que era.

-Orchel- digué, tot desfent la corbata del seu senyor -daval·leu tot seguit a la plaça de les Acàcies; veureu, a mà dreta de l'església, un carreró, i a mà esquerra del carreró, un rengle d'estaques verdes sobre una paret baixa. Allí viu el doctor Kipert; deu estar retallant les clavellines i els rosers, com cada dia. Li direu que el senyor Kobus està malalt i que l'esperem.

-Molt bé- féu la grossa masovera, tot obrint la porta; eixí, i Katel, després d'haver llevat les sabates a Fritz, correu a la cuina a escalfar aigua, perquè per a tots els remeis és bo de tenir aigua calenta.

Mentre ella s'ocupava a aquest esment, i el foc tornava a espetegar damunt l'atri, Orchel tornà.

-Veu's-lo aquí, senyoreta Katel- digué ella tota desalenada.

I gairebé immediatament el doctor, un homenet magre amb un gec de llana verda, de punt, i els pantalons de nankin estirats pels elàstics fins a la ratlla de l'esquena, amb els cinc o sis flocs de sos cabells grisos caient a manyocs damunt son front encès, comparegué al corredor, sense dir cap paraula, i entrà tot seguit a la cambra.

Orchel i Katel el seguien.

De primer mirà Fritz; en acabat li prengué el pols, amb els ulls clavats al peu del llit, com un vell gos de caça parat davant una guatlla, i al cap d'un minut digué:

-No és res; el cor galopa, però el pols és igual... no hi ha perill... Li cal una poció calmant, i prou.

Només aleshores la vella serventa es posà a sanglotar dins son davantal.

Kipert, girant-se, demanà:

-Doncs què ha passat, senyoreta Katel?

-Res- digué la grossa masovera; -parlàvem tranquilament, quan ha caigut.

El metge, mirant Kobus de bell nou, digué:

-No té res... una emoció... Un encaparrament! Vaja, sobretot calma... no li feu nosa... es retornarà tot sol. Me'n vaig a fer preparar la poció jo mateix a casa de Harwich.

Però quan anava a eixir i llançava una darrera llambregada al malalt, Fritz va obrir els ulls.

-Sóc jo, senyor Kobus-, digué, tornant-hi; -teniu alguna cosa... un disgust... un sentiment... veritat?

Fritz tornà a cloure els ulls, i Kipert veié dues llàgrimes en sos angles.

-Vostre senyor passa disgustos- féu a Katel, tot baixet.

Al mateix instant, Kobus murmurava:

-El rabí!... el vell rabí!

-Voleu veure el vell David?

Kobus inclinà el cap.

-Vaja, està bé! el perill ha passat- digué Kipert, tot somrient. Passen coses ben estranyes en aquest món.- I sense aturar-se més, va eixir.

Katel, d'una de les finestres estant, ja cridava:

-Ieri! Ieri!

I el petit Ieri Koffel, el fill del teixidor, aixecava en el carrer son nas empastifat.

-Corre a cercar el vell rabí Sichel, corre, digues-li que vingui tot seguit.

El brivall es posava en camí, quan s'aturà cridant:

-Aquí està!

Katel, mirant el carrer, veié el rabí David, amb el capell sobre el bescoll, amb el llarg capot flotant sobre ses magres pantorrilles; venia amb la camisa badada, tenint la corbata a la mà i corrent tant de pressa com el poguessin dur ses velles cames.

Ja sabien per tota la vila que el senyor Kobus tenia un atac. Figureu-vos l'emoció de David davant aquesta nova; no s'havia pres el temps de cordar-se la roba, i venia amb una desolació de no dir.

-Ja que no és res- digué Orchel, -puc anar-me'n... Demà o passat demà tornaré per a saber la resposta del senyor Kobus.

-Sí, podeu anar-vos-en- li respongué Katel, acompanyant-la.

La masovera davallà, i es creuà al peu de l'escala amb el vell rabí que pujava. David, veient a Katel dins l'ombra del corredor, es posà a barbotejar tot baixet: -Què hi ha? què hi ha?... Està malalt... Ha caigut Kobus?

Se sentien els batecs del seu cor.

-Sí, entreu- digué la vella serventa, -us demana.

Aleshores David entrà, tot esblaimat, sobre les puntes de les grosses sabates, allargant el coll i mirant de lluny, amb un posat de tant d'esglai, que feia pena de veure.

-Kobus! Kobus!- féu, tot baixet, amb una veu dolça, com quan es parla a un infantó.

Fritz obrí els ulls.

-Estàs malalt, Kobus?- continuà el vell rabí, sempre amb la mateixa veu tremolenca; -t'ha passat alguna cosa?

Fritz, amb els ulls humits, va mirar en direcció de Katel, i David compregué tot seguit què volia donar entenent.

-Vols parlar-me a mi tot sol?- va fer.

-Sí,- murmurà Kobus.

Katel sortí, amb el davantal sobre la cara, i David, decantant-se, demanà:

-Tens alguna cosa... estàs malalt?

Fritz, sense respondre, li voltà el coll amb els braços, i s'abraçaren.

-Sóc molt desgraciat!- va dir.

-Tu, desgraciat!

-Sí, el més desgraciat de tot el món.

-No diguis això- va fer el vell David, -no diguis això; em parteixes el cor. Què t'ha passat, doncs!

-No et burlaràs de mi, David?... T'he fet força mancaments... m'he rigut de tu ben sovint... no he tingut les consideracions que eren degudes al més vell amic de mon pare... No et burlaràs de mi, oi?

-Però Kobus, en nom de Déu!- exclamà el vell rabí a punt de trencar en plor, -no parlis d'aquestes coses... No m'has fet mai sinó plaer... mai no m'has apenat... al contrari, al contrari... M'alegrava de veure't riure. Però diga'm...

-Em promets de no burlar-te de mi?

-Burlar-me de tu! et penses que só tan mal cor de burlar-me de les penes veritables de mon millor amic? Ah, Kobus!

Aleshores Fritz, esclatà:

-Era la meva única alegria, David; no pensava més que en ella... i vet aquí que la donen a un altre!

-Però qui... però qui?

-Súzel- va fer ell, sanglotant.

-La petita Súzel?... la filla de ton masover? l'estimes?

-Sí!

-Ah!...- va fer el vell rabí, tot redreçant-se, amb els ulls badats d'admiració: -és la petita Súzel, estima la petita Súzel!... Vaja, vaja, vaja... me n'hauria hagut de témer! Però no hi veig mal en això, Kobus; la petita és molt gentil. És el que et convé... hi seràs feliç, molt feliç.

-Volen donar-la a un altre!- interrompé Fritz, desesperat.

-A qui?

-A un anabaptista.

-Qui t'ho ha dit?

-Orchel... ara mateix... ha vingut expressament...

-Ah, ah, bé... ara ho comprenc; ella ha vingut a dir-lo-hi sense témer's de res... i ell s'ha trobat malament. Bé, està esclarit... és ben natural.

Així es parlava David, donant dos o tres tombs per la cambra, amb les mans a l'esquena.

Després féu, aturant-se als peus del llit:

-Però si l'estimes- exclamà, -Súzel deu saber-ho; és clar que li deus haver dit.

-No he gosat.

-No has gosat!... Tant se val; ho sap... Aquesta menuda és molt viva... ho ha vist tot seguit... Deu estar contenta de plaure't perquè no ets un anabaptista qualsevol, tu... Representes quelcom d'enlairat; jo et dic que aquesta petita deu sentir-se afalagada, deu creure's feliça quan pensa que un senyor de la vila hi ha fixat l'esguard, un bell minyó, fresc, ben nodrit, rioler i àdhuc majestuós, quan porta la seva levita negra i les seves cadenes d'or sobre el ventre; jo sostinc que deu estimar-te més que no pas a tots els anabaptistes del món. ¿Que no coneix les dones el vell rabí Sichel? Tot això és cosa de seny natural. Però, digues: ¿has demanat, almenys, si ella consent a acceptar l'altre?

-No, ni he pensat; tenia com una mola que em giravoltava dintre el cap.

-Oh!- exclamà David, tot aixecant les espatlles amb una ganyota estranya, amb el cap decantat i les mans junyides i un posat de compassió pregona.

-Com s'entén no hi has pensat? I et desoles, i vas de corcoll i crides i plores! Vet aquí... així són els enamorats! Espera't, espera't, i si Orchel es aquí, encara, ja veuràs!

David obrí la porta tot cridant pel corredor:

-Katel, és aquí Orchel?

-No, senyor David.

Aleshores, va tornar a tancar.

Fritz semblava una mica refet del seu desconsol.

-David- digué, -em tornes la vida.

-Vaja, calavera- digué el vell rabí, -aixeca't, torna't a posar les sabates i deixa'm fer. Anirem plegats allí baix, a demanar Súzel. Però ¿pots tenir-te sobre les teves cames?

-Ah! per anar a demanar Súzel- exclamà Fritz, caminaria fins a la fi del món!

-Eh, eh, eh!- féu el vell Sichel, totes les seves faisons es contreien i els ulls se li arrugaven: -eh, eh, eh! quina por m'havies fet... He travessat la vila així mateix; i encara sort que no m'he oblidat de posar-me les calces.

Reia, tot cordant la seva armilla de molletó i son gran capot verd. Però Fritz encara no gosava riure: es tornava a posar les sabates, tot esblaimat d'inquietud; després va posar-se el feltre i prengué son bastó tot dient amb veu commosa:

-Ara, David, estic a punt; que Nostre Senyor ens dongui ajut!

-Amén!- respongué el vell rabí.

I eixiren.

Katel, de la cuina estant, havia sentit alguna cosa i, veient-los passar, no digué res, estranyant-se i alegrant-se d'aquells rars esdeveniments. Travessaren la vila, perduts en llurs reflexions, sense adonar-se que la gent els mirava amb sorpresa. Un cop van ésser a fora, l'aire ras va retornar a Fritz, i ell, tot davallant el senderó del Postthal, es posà a contar les coses que havien passat de tres mesos a aquella part; la manera com havia destriat la seva amor per Súzel; com havia volgut distreure-se'n; com havia emprès un viatge amb Hâan, mentre aquella dèria però, el seguia per tot, i no podia beure un vas de vi sense caure en repapieig amorós; i, finalment com s'havia abandonat a la gràcia de Déu.

David, amb el cap decantat, seguint el seu trot, reia dins la seva barbata grisa, i de tant en tant feia l'ullet:

-Eh, eh, eh! ja t'ho deia, Kobus, ja t'ho deia, no hi ha manera de fer resistència! Deies, doncs, que fèieu música i tu cantaves: *Roseta, cos lleuger...* I després?

Fritz continuava la seva història.

-Es ben bé això... és ben bé això- reprenia el vell David, -eh, eh, eh! la cosa t'empaitava, tenia més força que tu. Sí, sí... m'ho imagino tot com si m'hi trobés. De manera, doncs, que a la cerveseria del Gran Cérvol desafiaves la gent i celebraves l'amor... Tira, tira endavant; em plau, de sentir-te parlar d'això.

I Fritz, tot gaudiós de parlar d'aquestes coses, continuava la seva història. No s'interrompia, de tant en tant sinó per exclamar:

-Creus de bo de bo que m'estima, David?

-Sí... sí... t'estima- feia el vell rabí, amb els ulls arrugats.

-N'estàs ben segur?

-Eh, eh, eh! no cal dir-ho... De manera que a Bischem, heu tingut la felicitat de ballar el *treieleins* plegats? Quina joia en devies tenir, Kobus!

-Oh!- exclamava Fritz.

I tot l'entusiasme del *treieleins* li tornava a pujar al cap. Mai el vell Sichel no havia estat més content; hauria escoltat com Fritz contava la mateixa cosa per espai d'un segle, sense afadigar-se'n, i, de vegades, omplia les pauses amb alguna reflexió treta de la Bíblia, com: «T'he despertat sota la palmera, allà on ta mare et va infantar, allà on va infantar-te la que t'ha donat a llum». O bé: «Amb abundor d'aigua no podria apagar aquesta amor, i els rius mateixos no podrien ofegar-la». O bé: «M'has pres el cor amb un de tos ulls; m'has pres el cor amb un dels grans de ton collar».

Fritz trobava aquestes reflexions molt belles. Per tercera vegada tornava a entrar en nous detalls, quan el vell rabí, aturant-se a la recolzada del bosc, vora la roca de les Tórtors, a deu minuts de la masia, li digué:

-Veu's aquí el Meisenthal. Ja em contaràs la resta més tard. Ara davallaré i tu m'esperaràs aquí.

-Com! caldrà que resti?- demanà Kobus.

-Sí, és un afer delicat. Sens dubte em veuré obligat a negociar amb aquesta gent; qui sap? Potser han fet promeses a l'anabaptista. Val més que tu no hi siguis. Estiga't aquí, i jo davallaré tot sol. Si les coses van bé, em veuràs reaparèixer per el cobert; aixecaré el mocador, i ja sabràs que vol dir.

Fritz, a desgrat de la seva gran impaciència, hagué de reconèixer que aquestes raons eren bones. S'aturà, doncs, al marge del bosc, i David davallà, amb un trot menut com el d'una llebre vella per les brugueres, amb el cap decantat i el bastó de Kobus, que havia pres, endavant seu.

Devia ésser aleshores la una; el sol, en tota la seva força, escalfava el Meisenthal, i brillava sobre el riu, fins a pèrdua d'obir. Ni un alè movia l'aire ni un grill aixecava el seu cant monòton, els ocells dormien amb el cap sota l'ala, i, només de tant en tant, els bous de Christel, ajaguts a l'ombra de la façana, amb els genolls doblegats sota el ventre, dilataven un bruel solemniat per la vall silenciosa.

Podeu imaginar-vos les reflexions de Fritz, després de la partida del vell rabí. El seguí amb els ulls, fins a la vora de la masia. Mes enllà de les brugueres, David prengué el tirany sorrenc que tomba, ombrejat per les palmeres, al peu de la costa. Kobus no li veia sinó el capell que avançava darrera el talús; després el va veure al llarg de les estables, i al mateix instant els lladrucs de Mopsel ressonaren al lluny, com els lladruquets d'una joguina de Nuremberg. David aleshores es decantà, amb el bastó davant seu, i Mopsel, escabellat, redoblà sos crits. Finalment, el vell rabí desaparegué a la cantonada de la masia.

Aleshores sí que el temps va semblar-li llarg a Fritz, en mig d'aquell gran silenci. Hauria dit que allò no acabaria mai més. Els minuts anaven seguint-se feia un quart d'hora, quan hi hagué com un llampec al corral. Cregué que era el mocador de David i s'estremí; però era la finestreta de la cuina que acabava de donar el tomb entre l'esclat del sol, i la criada Mayel buidà el seu cossi de peles a la part de fora. S'oïren alguns crits de gallines i d'ànecs, i el temps semblà dilatar-se de bell nou.

Kobus es forjava mil idees; li semblava de veure Christel i Orchel que refusaven... el vell rabí suplicant... que sé jo? Aquests pensaments s'empenyien en tanta de manera, que li feien perdre el cap.

Finalment, David reaparegué a l'extrem de l'establa; no bellugava res, i Fritz, tot mirant-lo, sentí com tremolaven sos genolls. El vell rabí, al cap d'un instant, ficà la mà, fins el colze, dins la butxaca de son llarg capot; en tragué el mocador, es mocà com si tal cosa, i al capdavall, aixecant el mocador, el bellugà. Tot seguit Kobus s'engegà: les cames li galopaven soles, era una veritable daina. En menys de cinc minuts va ser prop de la masia; David, amb les galtes solcades per arrugues innumbrables i els ulls espetegants, el rebé amb un somriure:

-Eh! eh! eh!- va fer, tot baixet, -la cosa marxa... la cosa marxa... T'accepten... però espera... escolta!

Fritz ja no l'escoltava; corria envers la porta, i David el seguia, tot content de la seva ardor. Cinc o sis treballadors de brusa, amb el capell de palla posat, estaven per tornar a la tasca. Els uns duïen altra vegada els bous sota el jou guarnit de fulles. Els altres, amb la forca o el rastell a l'espatlla, miraven:

-Bon dia, senyor Kobus!

Però ell passà sense sentir-los, i entrà en el corredor com a astorat, i després a la sala gran, seguit del vell David, que es fregava les mans i reia dins la seva barbeta.

Acabaven de dinar; les grans escudelles de fang roig, les forquilles d'estany, i les gerres de gres eren encara damunt la taula. Christel, assegut a l'extrem, amb el capell damunt el bescoll, mirava esverat; Orchel, amb sa carassa vermella, estava dreta, bocabadada, sota la porta de la cuina; i la petita Súzel, asseguda dins la vella cadira de braços, de cuir, entre el gran fornell de fosa i el vell rellotge, que seguia son etern compàs, Súzel, amb mànegues de camisa, i cotilleta de tela blava, era allí, amb la dolça cara amagada dins son davantal, sobre els genolls. No es veia sinó son coll bonic, colrat pel sol, i sos braços doblegats.

Fritz, davant aquell espectacle, volgué parlar; però no pogué dir cap paraula i fou Christel qui va començar:

-Senyor Kobus!- exclamà amb un accent d'estupefacció pregona: -és possible això que acaba de dir-nos el rabí David? Estimeu Súzel i ens la demaneu? Cal que ens ho digueu vós mateix; si no fos així no arribaríem a creure-ho mai.

-Christel- respongué aleshores Fritz amb una mena d'eloqüència: -si no em deu la mà de Súzel, o si Súzel no m'estima, ja no podré viure; mai no he estimat sinó Súzel, i no en vull estimar d'altra. Si Súzel m'estima i vós me la deu, seré l'home més feliç del món, i faré tot el que pugui per fer-la feliç.

Christel i Orchel es miraren com a confosos, i Súzel es posà a sanglotar; hom no podia dubtar de la seva felicitat, però ella plorava com una Magdalena.

-Christel- continuà Fritz: -teniu a la mà la meua vida...

-Però, senyor Kobus,- exclamà el vell anabaptista amb veu forta i els braços estesos, -és amb tota felicitat que us dem la nostra filla. Quina honor més gran podia esdevenir-nos en aquest món, que tenir per gendre un home com vós? Però, us ho prego, senyor Kobus, reflexioneu... reflexioneu bé el que som nosaltres i el que sou vós... Reflexioneu que sou d'un altre estament que no és el nostre; que nosaltres som gent treballadora, gent ordinària, i que vós sou d'una família distingida fa molt de temps, no sols per la fortuna sinó, a més, per l'estima que els vostres passats i vós mateix heu merescut. Reflexioneu tot això... que no us n'hagueu de penedir més tard... i que nosaltres tampoc no tinguem el sentiment de pensar que sou desgraciat per culpa nostra. Vós sabeu més que nosaltres, senyor Kobus; nosaltres som pobra gent sense instrucció; reflexioneu doncs per tots plegats!

-Veu's aquí un home honrat!- pensà el vell rabí.

I Fritz digué amb enterniment:

-Si Súzel m'estima, tot anirà bé! Si per desgràcia no m'estima, la fortuna, la categoria, la consideració del món ja no són res per a mi! He reflexionat, i no demano sinó l'amor de Súzel.

-Doncs bé!- exclamà Christel: -que la voluntat del Senyor es compleixi. Súzel, ja l'has sentit; respon, tu. Pel que fa a nosaltres, ¿què més podem desitjar que la teua felicitat? Súzel, estimes el senyor Kobus?

Però Súzel no responia, sinó que sanglotava amb més força.

Però a la fi, Fritz va exclamar amb veu tremolosa:

-Súzel, no m'estimes, que refuses de respondre?

De cop i volta, aixecant-se, com una desesperada, ella anà a tirar-se als seus braços, tot exclamant:

-Oh! sí, us estimo!

I plorà, mentre que Fritz l'estrenyia sobre el cor: grosses llàgrimes lliscaven per les seves galtes.

Tots els que eren davant ploraven amb ells: Mayel, l'escombria a la mà, mirava, amb el coll estès pel trau de la cuina; i al voltant de les finestres, a cinc o sis passes, hom veia cares curioses, ulls badats, decantant-se per a veure i per a sentir.

Al capdavant el vell rabí va mocar-se, tot fent:

-Està bé... està bé... Estimeu-vos, estimeu-vos!

I, sens dubte, anava a afegir-hi alguna sentència, quan de sobte Fritz, llançant un crit de triomf, passà la mà al voltant del cos de Súzel, i es posà a valsar amb ella, tot cridant: -Up! upla, Súzel! Up! up! up! up! upla!

Aleshores, tota aquella gent que plorava es posaren a riure, i la petita Súzel, somrient entremig de les seves llàgrimes, amagà la cara bonica en el si de Kobus.

La joia es pintava en totes les cares; allò semblava una d'aquelles magnífiques solellades que segueixen als xàfecs calents de la primavera.

Dues grosses minyones, amb llurs immensos capells de palla en forma de para-sol, la cara empurpurada i els ulls de bat a bat, s'havien arriscat a venir, i a creuar llurs braços a la vora d'una finestra, mirant i rient de tot cor. Darrera d'elles, totes les altres es decantaven, amb l'orella parada.

Orchel, que acabava de sortir eixugant-se les galtes amb el davantal, tornà portant una botella i vasos:

-Vet aquí la botella de vi que ens vau fer portar per Súzel, fa tres mesos- digué a Fritz: -la guardava pel sant de Christel, però bé podem beure-la avui.

Hom sentí al mateix instant com el fuet petava a fora, i Zaferi, el mosso de la masia, cridava: -En camí.

Les finestres es desguarniren, i mentre l'anabaptista omplia els vasos, el vell rabí, tot joiós, va dir-li:

-Bé! Christel, quan seran les noces?

Aquestes paraules desvetllaren l'esment de Súzel i Fritz.

-Què en penses tu, eh, Orchel?- demanà el masover a la seva dona.

-Quan el senyor Kobus voldrà- respongué la feixuga muller, tot asseient-se. -A la vostra salut, fills meus!- digué Christel. -Jo, penso que tantost el fenc sigui entrat...

Fritz mirà al vell rabí, qui va fer:

-Escolteu, Christel, el fenc és una bona cosa, però la felicitat encara val més. Jo represento el pare de Kobus;

n'havia estat el millor amic. Doncs bé! jo us dic que hem de senyalar-ho per d'aquí a vuit dies, amb el temps just per les proclames. Per què hem de voler que es migrin aquestes bones criatures? a què treu cap d'esperar més? No és això el que penses, Kobus?

-El que vulgui Súzel, jo voldré,- digué, tot mirant-la.

Ella, baixant els ulls, decantà el cap contra l'espatlla de Fritz, sense respondre.

-Doncs fem-ho així- digué Christel.

-Sí- respongué David, -és el millor determini, i demà vindreu a Huneburg a fer el contracte.

Aleshores begueren, i el vell rabi, somrient, afegí:

-He fet força casaments en la vida, però aquest em dóna més plaer que els altres, i n'estic orgullós. He vingut a casa vostra, Christel, com el servidor d'Abraham, Eleazar, a casa de Laban; això ha vingut de l'Eternal.

-Beneïm la voluntat de l'Eternal,- respongueren Christel i Orchel amb una sola veu.

I d'aquell instant, es va tenir per cosa convinguda que el contracte seria fet l'endemà a Huneburg, i que el matrimoni tindria lloc vuit dies després.

XVIII

Doncs bé, la fressa d'aquests esdeveniments s'escampà el mateix vespre per Huneburg, i tota la vila en fou assabentada; tothom es deia: -Com pot ser que el senyor Kobus, aquest home ric, aquest home assenyalat, es casi amb una noia senzilla del camp, la noia del seu mateix masover, ell que per espai de quinze anys ha refusat tants de bells partits? La gent s'aturava al mig dels carrers per a contar-se aquesta estranya nova; se'n parlava al lllindar de les cases, a les cambres i fins al fons de les eixides; l'astorament no acabava mai.

Així és com Schoultz, Hâan, Speck i els altres amics de Fritz s'assabentaren d'aquestes coses meravelloses; i a l'endemà, reunits a la cerveseria del Gran Cérvol, en conversaren entre ells tot dient: -Que és gran follia de casar-se amb una dona de condició inferior a la vostra. Que d'això en vénen enuigs i gelosies de tota mena. Que el millor és no casar-se de cap manera. Que no es veu un sol marit damunt la terra tan content, tant rioler, de tan bella salut com els concos.

-Sí- exclamava Schoultz, indignat que Kobus no li hagués fet saber: -ara ja no veurem més el gros Fritz; viurà dins la seva closca i farà per manera de ficar les banyes cap endins. Veu's aquí com l'edat atueix els homes; quan han esdevingut febles, una senzilla noieta dels camps els domestica i els mena amb una cinteta rosa. No hi ha sinó els vells militars que es mantinguin testos. Així és com veurem el bon Kobus, i podem dir-li, ben bé: -Adéu, descansa en pau!- com quan enterrem el dimarts gras.

Hâan mirava sota la taula, tot somniós, i buidava les cendres de la grossa pipa entre sos genolls. Però com que la gent, de tant parlar, havia acabat per pendre alè, digué a son torn:

-El casament és la fi de l'alegria: per la meva part, m'estimaria més de ficar el cap dins un feix d'espines, que no pas de posar-me aquesta corda al coll. A desgrat d'això, ja que nostre amic Kobus s'ha convertit, tothom ha de confessar que la seva petita Súzel era digna de fer aquest miracle; per la gentilesa, la vivor, i el seny, no conec sinó una sola persona que se li pugui comparar, i àdhuc que li sigui superior, perquè té més dignitat en el tarannà: és la filla del burgmestre de Bischem, una dona superba, amb la qual vaig dansar el *treieleins*.

Aleshores Schoultz exclamà: -Que ni Súzel ni la filla del burgmestre eren dignes de desfermar els cordons de les sabates de la doneta saura que ell havia triat,- i la discussió, animant-se cada vegada més, continuà per aquest estil fins a mitja nit, moment en el qual el vigilant hagué d'avisar a aquells senyors que la conferència restava provisionalment closa.

El mateix dia, va fer-se el contracte de casament a casa de Fritz. Quan el notari Müntz acabava d'inscriure els béns de Kobus, i Súzel, ella, no tenia altra cosa a dur a la casa que els encisos de la jovesa i l'amor, el vell David, decantant-se darrera el notari, li digué:

-Poseu que el rabí David Sichel dóna a Súzel, com a dot, l'hectàrea de vinya del Sonneberg, que produeix el millor vi del país. Poseu això, Müntz.

Fritz va redreçar-se tot sorprès, perquè aquesta hectàrea li pertanyia, però el vell rabí, aixecant el dit, li digué somrient:

-Recorda't, Kobus, recorda't de la nostra discussió sobre el matrimoni, a la darrera del dinar, fa tres mesos, en aquesta cambra!

Aleshores Fritz va recordar-se de llur juguesca.

-És veritat- digué enrojolant-se -aquesta hectàrea de vinya és de David, me l'ha guanyada; però ja que la dóna a Súzel, l'accepto per ella. Afegiu, només, que ell se'n reserva el gaudi; vull que pugui beure'n el vi fins l'edat avançada de son avi Matusalem; és cosa indispensable a la meua felicitat. I poseu també, Müntz, que Súzel porta com a dot la masia de Meisenthal, que li dono en senyal d'amor; Christel i Orchel la conrearan per a llurs fills; això els donarà més plaer.

És així com va ser escrit el contracte de matrimoni.

I, quant a la resta, quant a l'arribada de Iòsef Almani, de Bockel i d'Andrés, venint de quinze llegües lluny, per a fer música a les noces de llur amic Kobus; quant al festí, ordenat per la vella Katel segons totes les regles de l'art, amb el concurs de la cuinera del Bou Roig, quant a la gràcia ingènua de Súzel, a la joia de Fritz, a la dignitat de Hàan i de Schoultz, sos minyons d'honor, a la bella al·locució del senyor pastor Diemer, al gran ball que el vell rabí David obrí ell mateix amb Súzel en mig dels aplaudiments universals; quant a l'entusiasme de Iòsef, tocant el violí d'una manera tan extraordinària que la meitat d'Hunenburg romangué a la plaça de les Acàcies per a sentir-lo, fins a les dues del matí, quant a tot això, fóra una història tan llarga com la primera.

Que us basti, doncs, de saber que cap als quinze dies del seu casament, Fritz reuní tots sos amics a dinar, a la mateixa sala on Súzel havia comparegut a seure en mig d'ells, tres mesos abans, i que declarà altament que el vell rabí havia tingut raó quan deia: «que fora de l'amor tot era vanitat, que no existeix cap cosa que s'hi pugui comparar i que el casament amb la dona que un hom estima és el paradís damunt la terra».

I David Sichel, aleshores, tot commós, pronuncià aquesta bella sentència, que havia llegit en un llibre hebraic, i que trobava sublim, baldament no fos del vell Testament:

-Mos benamats, amem-nos els uns als altres. Qualsevol que ami els altres, coneix Déu. El que no els ama, no coneix Déu, perquè Déu és amor!

FI

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK L'AMIC FRITZ ***

***** This file should be named 17819-8.txt or 17819-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/1/7/8/1/17819/>

Produced by Ricard Samarra

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to

Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project

Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending

a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

L'amic Fritz

A free ebook from <http://manybooks.net/>